

רודולף שטיינר

המיסטריות של השילוש הקדוש

[הוצאת בדולח](#) מקדישה, ללא תמורה, את התרגום לעברית של ספר זה לקהל קוראות וקוראי ספרות אנתרופוסופית על מדע הרוח מייסודו של רודולף שטיינר.

אפשר להעבירו הלאה, ללא תמורה.

פניות באימייל לכתובת bdolah.books@gmail.com

קובץ זה אינו למכירה ו/או למסחר בכל דרך שהיא.

"אל לנו לחשוב על מדיטציה באופן מיסטי, אף לא בקלילות. מוכרח להיות ברור לגמרי מהי מדיטציה במובן המודרני. היא דורשת סבלנות וכוח פנימי של הנפש. מעל לכול, יש דבר נוסף אשר משתייך למדיטציה, משהו שאיש אינו יכול למסור, לעולם, לישות אנושית אחרת: יכולת האדם להבטיח משהו לעצמו ואז לעמוד בהבטחה זו. כאשר אנו מתחילים למדוט, אנו מתחילים לבצע את המעשה החופשי לגמרי באמת בחיים האנושיים. תמיד יש לנו בתוכנו את הנטייה לחירות..."

מתוך: המיסטריה של השילוש-הקדוש, GA-214, חלק II, הרצאה 1, הנתיב לידיעה עילאית

- רודולף שטיינר -

THE MYSTERY OF THE TRINITY

By Rudolf Steiner

GA 214

דורנאך, 23 ביולי עד 30 באוגוסט 1922

תרגום מאנגלית ועריכה: מוריס איטח

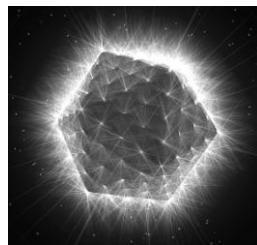
מהדורה ראשונה 2024

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני או אחר – כל חלק שהוא מהחומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמו"ל.

© כל הזכויות למהדורה העברית שמורות 2024 לבדולח הוצאה לאור

ת.ד. 558 פתח-תקווה 4910402

email: bdolah.books@gmail.com

תוכן עניינים

חלק I – המיסטריה של האמת

[הרצאה 1. המיסטריה של האמת I](#)

דורנאך, 23 ביולי 1922

[הרצאה 2. המיסטריה של האמת II](#)

דורנאך, 28 ביולי 1922

[הרצאה 3. המיסטריה של האמת III](#)

דורנאך, 29 ביולי 1922

[הרצאה 4. המיסטריה של האמת IV](#)

דורנאך, 30 ביולי 1922

חלק II – משימתה של הרוח

[הרצאה 1. הנתיב לידיעה עילאית](#)

אוקספורד, 20 באוגוסט 1922

[הרצאה 2. המקור הקוסמי של הצורה האנושית: הצורך לחזור אל חיי-הרוח](#)

אוקספורד, 22 באוגוסט 1922

[הרצאה 3. מיסטריית גולגתא](#)

אוקספורד, 27 באוגוסט 1922

[הרצאה 4. הצד השני של הוויית-הקיום האנושית](#)

אוקספורד, 30 באוגוסט 1922

חלק I

המיסטריות של האמת

הרצאה 1

המיסטריה של האמת I

דורנאך, 23 ביולי 1922

לעתים קרובות, הסבנו את תשומת-הלב לעובדה שחיי-הרוח של ארבע המאות הכריסטיאניות הראשונות נקברו לחלוטין, שכל מה שנכתב כיום על ההשקפות והידיעה של ישויות אנוש אשר חיו בתקופתה של מיסטריית גולגתא ובמהלך ארבע המאות לאחר מכן, מבוסס על מקורות אשר הגיעו לידינו, באופן עקרוני, עם הכתבים של המתנגדים לגנוסטיקה. משמעות הדבר היא ש'הראייה לאחור' של החוקר הרוחי נחוצה כדי ליצור תמונה מדויקת יותר של מה שהתרחש הלכה למעשה במהלך ארבע המאות הכריסטיאניות הראשונות. במובן זה, לאחרונה ניסיתי להציג תמונה של יוליאנוס הכופר.¹

עתה, איננו יכולים לומר שמאות השנים אשר באו לאחר מכן, כפי שהן מוצגות בתיאורים ההיסטוריים הרגילים, ברורות מאוד לבני-אדם בימינו. מה שהיינו יכולים לכוון חיי-הנפש של האוכלוסייה האירופית מהמאה החמישית ועד למאות השתים-עשרה, השלוש-עשרה והארבע-עשרה, נשאר לגמרי לא-ברור בתיאורים ההיסטוריים הרגילים. אם כן, מה מוצאים אנו מוצג בתיאורים ההיסטוריים הרגילים הללו? מה מוצאים אנו גם אם אנו מעינים בכתבים של סופרים שטחיים המכונים מחזאים והוגים, כמו ארנסט פון וילדנברוך,² שכתביהם אינם מהווים במהותם דבר יותר מאשר סיפורי המשפחות של לואיס החסיד או דמויות דומות אחרות, מקושטות בתצוגה מרהיבה ושטחית ואז מוצגות לנו כהיסטוריה?

חשוב ביותר לראות את האמת ביחס לחיים האירופיים במהלך אותם זמנים כאשר הופיע כל-כך הרבה מההווה. אם ברצוננו להבין דבר כלשהו ביחס לזרמי התרבות העמוקים יותר, כולל התרבות של הזמנים האחרונים, מוכרחים אנו להבין את חיי-הנפש של האוכלוסייה האירופית באותם זמנים. כאן, ברצוני להתחיל במשהו אשר יהיה, אין בכך ספק, איכשהו זר לרבים מכם; ברם, עלינו להתייחס לנושא זה, כי אפשר לראותו כיום כהלכה רק לאור מדע הרוח.

כידוע לכם, כיום יש משהו אשר מכונה תיאולוגיה. תיאולוגיה זו – ביסודו של דבר, התיאולוגיה האירופית כולה בימינו – התהוותה למעשה – במבנה היסודי שלה, בטבעה הפנימי – במהלך הזמן מהמאות הרביעית והחמישית לאחר-הספירה, לאורך מאות השנים הבאות אשר היו חשוכות, עד למאות

¹ יוליאנוס הכופר, 363-332. מצביא רומי משנת 361 עד 363. רודולף שטיינר מתייחס להרצאה שלו מ-16 ביולי 1922, GA-213. ראה מאת רודולף שטיינר: 'זיכרון היסטורי' (הרצאה 4); 'אבני-בניין להבנת מיסטריית גולגתא' (הרצאה 7); 'היסטוריית העולם לאור האנתרופוסופיה' (הרצאה 6).

² ארנסט פון וילדנברוך, 1845-1909, סופר גרמני, מחבר דרמות היסטוריות, ספרות יפה ו-ורסים.

השתים-עשרה והשלוש-עשרה, כאשר היא הגיעה לסיום מסוים עם הסכולסטיקה. מנקודת-מבטה של תיאולוגיה זו, שבאמת התפתחה בטבעה היסודי בתקופה לאחר אוגוסטינוס³, את אוגוסטינוס עצמו בלתי-אפשרי היה עוד להבין; או, במקרה הטוב, אפשר היה בקושי להבין, בעוד שכל מה שקדם לו, למשל, מה שנאמר על מיסטריות גולגתא, כבר בלתי-אפשרי היה בכלל להבין. הבה נתייחס למהותה של תיאולוגיה זו אשר התפתחה בדיוק במהלך הזמנים החשוכים של ימי-הביניים, חשוכים לידיעה החיצונית שלנו. מעל לכול, מתברר לנו שתיאולוגיה זו היא משהו שונה לגמרי מהתיאולוגיה אשר קדמה לה – אם אכן את מה שבא קודם לכן אפשר לכנות תיאולוגיה. מה שהתיאולוגיה הייתה קודם, רק הועבר כמו מורשת אל תוך הזמנים שבהם הופיעה התיאולוגיה שזה עתה אפיינתי. תוכלו לקבל רושם של מה היוותה תיאולוגיה מוקדמת יותר זו, אם תקראו את המאמר הקצר על דיוניסוס האראופג בשבועון הנוכחי על *הגית האנוש*⁴. שם, תמצאו תיאור של הדרך שבה ישויות אנוש התייחסו לעולם במאות הכריסטיאניות הראשונות, דרך שונה לגמרי מזו אשר עמדה לשלוט בתקופה מהמאה התשיעית, דרך העשירית והמאות שלאחר מכן.

בניגוד לתיאולוגיה החדשה והמאוחרת יותר, התיאולוגיה העתיקה – התיאולוגיה שעליה דיוניסוס האראופג היה תוצר מאוחר שלה – ראתה את כל מה שהיה קשור לעולם הרוח מבפנים והייתה לה ראייה ישירה של המתרחש בעולמות הרוח. אם ברצוננו לרכוש תובנה על הדרך שבה חסידים של תיאולוגיה עתיקה זו חשבו, על הדרך שבה הנפש של תיאולוגיה זו התייחסה לדברים באופן פנימי, אז נוכל לעשות זאת שוב רק עם השיטות של מדע הרוח האנתרופוסופי בימינו.

אז, אנו מגיעים לתוצאות הבאות. (אתמול, אפיינתי משהו דומה מאוד מנקודת-מבט אחרת.)⁵

בהתעלות ל**אימגינציה**, בתהליך כולו של טיפוס, עלייה, לידיעה אימגינטיבית, אנו שמים לב יותר ויותר לכך שאנו שוכנים, בהיותנו מרחפים, בתוך תהליכים רוחיים. את 'הריחוף' הזה בתוך תהליכים רוחיים עם חיי-הנפש שלנו בכללותם, אנו חווים כאילו באנו במגע עם ישויות שאינן חיות במישור הפיסי. רשמים מאיברי-החושים שלנו מפסיקים להופיע ואנו חווים, במידה מסוימת, שכל מה שהינו רושם חושי, נעלם. אך, במהלך התהליך כולו, נראה כאילו קיבלנו עזרה מישויות אשר שוכנות בעולם עילאי יותר. אנו מתחילים להבין אותן כאותן ישויות שהתיאולוגיה העתיקה ראתה כ-**אנגלוי**, **ארכאנגלוי** ו-**ארכאי**. לכן, יכולתי לומר שהאנגלוי עוזרים לנו לחדור עד לידיעה אימגינטיבית. העולם החושי 'מתפזר', בדיוק כפי שעננים מתפזרים ואנו רואים את מה שנמצא מאחורי העולם החושי. מאחורי העולם החושי, מופיע כושר שאנו יכולים לכנות **אינספירציה**; מאחורי עולם חושי זה, מתגלה אז ההיררכיה השנייה – ההיררכיה של

³ אוגוסטינוס הקדוש, בישוף של היפו. אב-כנסייה לטיני קדמון. הייתה לו השפעה עצומה על החשיבה הכריסטיאנית המאוחרת יותר. ראה הכריסטיאניות כעובדה מיסטית, GA-8 (הוצאת בדולח) ו-אבני-בניין להבנת מיסטריות גולגתא (הרצאה 7), מאת רודולף שטיינר.

⁴ רודולף שטיינר מתייחס כאן למאמר מאת גונטר וכסמוט על דיוניסוס האראופג ועל התורה של ההיררכיות אשר הופיעה במגזין *Das Goetheanum*, 23 ו-30 ביולי, 1922.

⁵ ראה GA-213, הרצאה מ-22 ביולי 1922.

אכסוזיאני, דינאמיס ו-קיריוטטס. הישויות המתכננות והיוצרות הללו מציגות את עצמן בפני הידיעה האינספירטיבית של הנפש. וכאשר אנו ממשיכים להתעלות, מאינספירציה ל**אינטואיציה**, אז אנו מגיעים להיררכיה הראשונה: **כתרים, כרובים ו-שרפים.** בהתאמנות רוחית ישירה, אנו יכולים לחוות את הממשויות שהתיאולוגים העתיקים יותר התייחסו אליהן כאשר הם השתמשו במונחים כאלה כמו היררכיה ראשונה, היררכיה שנייה והיררכיה שלישית.

דווקא כאשר אנו מסתכלים בתיאולוגיה של המאות הכריסטיאניות הראשונות, אשר חוסלה כמעט לחלוטין, אנו מבחינים בדברים הבאים: בדרך מסוימת, לאותה תיאולוגיה מוקדמת הייתה עדיין מודעות לכך שכאשר האדם מכווין את חושיו לעבר העולם החיצוני, הרגיל והחושי, הוא עשוי לראות את הדברים באותו עולם ולהאמין בקיומם, אך למעשה הוא אינו מכיר את אותו עולם. בתיאולוגיה עתיקה זו קיימת תודעה ברורה מאוד: התודעה שהאדם היה מוכרח לחוות משהו בעולם הרוח לפני שהמושגים מופיעים, שעמם הוא יוכל אז לגשת אל העולם החושי וכביכול להאירו עם אידיאות אשר נרכשו מהעולם הרוחי.

בדרך מסוימת, זה גם תואם להשקפות אשר נבעו מראייה רוחית אטוויסטית, דמוית-חלום, עתיקה יותר, תחת ההשפעה שבני-אדם ראו בעולם רוחי – אם כי רק ברשמים דמויי-חלום – ואז הם החילו את אשר חוו שם על רשמיהם החושיים. אילו היה ניצב בפני בני-האדם הללו רק מראה של העולם החושי, הוא היה נראה להם כאילו הם עמדו בחדר חשוך בלי מקור אור. ברם, אילו הייתה ברשותם תחילה ראייתם הרוחית, תוצאה של ראייה טהורה בעולם הרוח ואז היו מחילים אותה על העולם החושי – אם, למשל, הם היו רואים קודם משהו מהכוחות היוצרים של עולם בעלי-החיים ואז היו מחילים את אותו מראה על בעלי-החיים הפיסיים החיצוניים – אז, הם היו חשים כאילו הם צועדים אל תוך חדר חשוך עם פנס בידם. הם היו חשים שהם צועדים בעולם החושים ומאירים אותו עם הסתכלות בעלת אופן רוחי. רק בדרך זו שהעולם החושי היה ידוע באמת. זו הייתה התודעה של התיאולוגים הקדומים הללו. זוהי הסיבה לכך שהכריסטולוגיה כולה של המאות הכריסטיאניות הראשונות נצפתה למעשה **מבפנים.** התהליך אשר התרחש, הירידה של הכריסטוס אל תוך העולם הארצי, נראה, ביסודו של דבר, לא מבחוץ, אלא דווקא מבפנים, מהכיוון הרוחי. בני-אדם חיפשו אחר הכריסטוס תחילה בעולמות הרוחיים ואז עקבו אחריו כאשר ירד אל תוך העולם הפיסי-חושי. זו הייתה תודעתם של התיאולוגים הקדומים יותר.

לאחר מכן, הדבר הבא קרה: העולם הרומי, שהאימפולס הכריסטיאני עקב אחריו בהתפתחותו הגדולה לכיוון מערב, היה חדור בהבנתו הרוחית בנטייה, בחיבה, כלפי המופשט. הרומים נטו לתרגם רשמים, התבוננויות ותובנות לכדי מושגים מופשטים. ברם, העולם הרומי למעשה התנוון והתפרק בעוד שהכריסטיאניות התפשטה בהדרגה לכיוון מערב. בנוסף לכך, העמים הצפוניים לחצו מהחלק המזרחי של אירופה לכיוון מערב ודרום. עתה, ראוי לציון שבדיוק בזמן שבו רומא התנוונה והעמים הצעירים מהצפון החלו להגיע, הוקם קולגיום בחצי-האי האיטלקי, קולגיום בנוגע למה שדיברתי עליו לאחרונה, אשר הציב

לעצמו את המשימה הבאה: להשתמש בכל המאורעות הללו כדי לעקור לגמרי מן השורש את ההשקפות ושיטות הראייה העתיקות, כדי לאפשר להציל עבור הדורות הבאים רק את אותם כתבים שקולגיום זה חש עמם בנוח.⁶

ההיסטוריה אינה מוסרת דבר על המאורעות הללו; אף-על-פי-כן, הם היו ממשיים. אילו היסטוריה כזו הייתה קיימת, היא הייתה מצביעה על הדרך שבה קולגיום זה הוקם כמחליפו של הקולגיום של האפיפיור ברומא הקדומה. כל מה שקולגיום זה לא הרשה, סולק באופן יסודי ומה שנשאר עבר שינוי לפני שהועבר לדורות הבאים. כפי שרומא המציאה את הצוואה האחרונה כחלק מהסדר הכלכלי הלאומי שלה כדי שהסידורים של הרצון האנושי האינדיבידואלי יוכלו להמשיך לפעול מעבר לחיי האינדיבידואל, כך עלתה בקולגיום זה התשוקה שמהותה של רומא תמשיך להתקיים בעידנים הבאים של ההתפתחות ההיסטורית אם כי רק כמורשת, כסך כל הדוגמות אשר פותחו לאורך דורות רבים. "כי, ארוך ככל שיהיה, שום דבר חדש אינו צריך להיראות בעולם הרוח" – כך ציווה קולגיום זה. "את עיקרון ההתקדשות יש לעקור לגמרי מן השורש ולהרסו. רק הכתבים שאנו משנים עתה נועדו להתקיים עבור הדורות הבאים." אילו העובדות נועדו להיות מוצגות באופן יבש ואובייקטיבי, הרי שהן היו מוצגות בדרך הזאת. גורלות שונים לגמרי היו קורים לכריסטיאניות – היא כולה הייתה נעשית נוקשה – אלמלא העמים הצפוניים לחצו לכיוון מערב ולכיוון דרום. העמים הצפוניים הללו הביאו עמם את כישרונם הטבעי, נטייה מראש שונה לחלוטין מזו של עמי הדרום, היוונים והרומים – כלומר שונה מאותה נטייה מראש דרומית מוקדמת יותר, שמקורה בתיאולוגיה העתיקה יותר.

לפחות בזמנים מוקדמים יותר, הכישרון של העמים הדרומיים היה הבא: בקרב הרומים הקדומים יותר ואפילו יותר בקרב היוונים הקדומים יותר, תמיד היו אינדיבידואלים מהמון בני-אדם אשר פיתחו את עצמם, אשר עברו התקדשות ואז יכלו לראות בעולם הרוח. עם הראייה הזאת, עלתה התיאולוגיה הקדומה יותר, התיאולוגיה שברשותה הייתה תפיסה ישירה של עולם הרוח. ראייה כזו בשלב האחרון שלה, שמורה בתיאולוגיה של דיוניסוס האראופג. הבה נתייחס לאחד התיאולוגים העתיקים יותר, נאמר מהמאה הראשונה או השנייה לאחר מיסטריות גולגתא, אחד מאותם תיאולוגים שעדיין הפיקו חכמה ממדע ההתקדשות העתיק. אילו רצה להציג את מהותה, הייתי אומר, את עקרונות התיאולוגיה שלו, היה עליו לומר: על-מנת שלאדם יהיה קשר כלשהו עם עולם הרוח, עליו לקבל תחילה ידיעה על עולם הרוח, בין אם ישירות דרך ההתקדשות שלו עצמו ובין אם כתלמידו של מתקדש. לאחר מכן, לאחר רכישת אידיאות ומושגים בעולם הרוח, הוא היה יכול ליישם את האידיאות והמושגים של עולם החושים. אלו היו, פחות או יותר, העקרונות המופשטים של תיאולוג קדום יותר. הנטייה כולה של הלך-הרוח התיאולוגי העתיק יותר הפנתה מראש את

⁶ ראה GA-213, הרצאה מ-22 ביולי 1922.

הנפש לראות את מאורעות העולם **באופן פנימי**, תחילה לראות את הרוחי ואז לקבל שאת העולם החושי אפשר לראות רק אם מתחילים מהרוחי. תיאולוגיה כזאת הייתה יכולה להתקבל כתוצר הבשל ביותר של ראייה רוחית אטוויסטית עתיקה, כי ראייה רוחית אטוויסטית הייתה גם ראייה או תפיסה פנימית, אם כי של אימגינציות דמויות-חלום בלבד.

אך, מלכתחילה, לבני-אדם אשר באו מהצפון לא היה דבר מדחף תיאולוגי קדום יותר זה, שכפי שאמרתי היה חזק כל-כך אצל היוונים. היכולות הטבעיות של בני-האדם הגותיים, הגרמניים, לא אפשרו להלך-רוח תיאולוגי כזה לעלות באופן ישיר בנפש בדרך בלתי-אמצעית. כדי להבין כהלכה את הדחף שבני-האדם הצפוניים הללו הכניסו אל תוך התפתחותה של אירופה בעידנים הבאים (על-ידי השבטים הגרמניים, הגותים, האנגלו-סקסונים, הפרנקים וכן הלאה), מוכרחים אנו להיעזר באמצעים רוחיים-מדעיים, כי ההיסטוריה המתועדת אינה מוסרת על כך דבר. מתקדשים, אשר יכולים לראות באופן ישיר בעולם הרוח כדי לסרוק מאותה נקודת-תצפית את העולם החושי, לא היו יכולים לבוא משורות בני-האדם הללו בהסתערם מהצפון, כי הנטייה הנפשית-פנימית שלהם הייתה שונה. בני-האדם הללו עדיין היו בעצמם רואים רוחיים, איכשהו באופן אטוויסטי; למעשה, הם עדיין היו בשלב מוקדם יותר, פרימיטיבי יותר של התפתחות האנושות. בני-אדם אלו – הגותים, הלומברדים וכן הלאה – עדיין הביאו עמם חלק מהראייה הרוחית העתיקה. אך, ראייה רוחית עתיקה זו לא הייתה קשורה להתרשמויות **פנימיות** – להתרשמויות רוחיות, כן – אך דווקא להתרשמויות רוחיות של דברים **חיצוניים**. בני-האדם הצפוניים לא ראו את עולם הרוח **מבפנים**, כביכול, כפי שראו בני-האדם הדרומיים. הצפוניים ראו את עולם הרוח **מבחוץ**.

מה משמעות הדבר לומר שבני-האדם הללו ראו את עולם הרוח **מבחוץ**? נניח שבני-האדם הללו ראו איש אמיץ נופל בקרב. החיים שבהם הם ראו את האיש הזה באופן רוחי **מבחוץ**, לא הגיעו לגביהם לסיומם. עתה, עם מותו, הם היו יכולים לעקוב אחריו – עדיין **מבחוץ** מבחינה רוחית – בנתיב שלו אל עולם הרוח. הם יכלו לעקוב לא רק אחר הדרך שבה איש זה חי בדרכו אל עולם הרוח, אלא גם אחר הדרכים שבהן הוא המשיך להיות פעיל מטעמן של ישויות אנוש על האדמה. כך, בני-אדם צפוניים אלו היו יכולים לומר: איש זה או אחר מת אולי לאחר מעשה משמעותי זה או אחר, או לאחר שהיה המנהיג של עם או שבט זה או אחר. אנו רואים כיצד נפשו ממשיכה לחיות, כיצד (אילו היה חייל) הוא מתקבל על-ידי החיילים הנועזים ב- ולהאלה (Valhalla) או כיצד הוא ממשיך להתקיים באיזושהי דרך אחרת. נפש זו, איש זה, עדיין כאן. הוא ממשיך לחיות ולמעשה הוא נוכח. המוות הוא רק מאורע אשר מתרחש כאן על האדמה. התנסות כזאת, אשר באה עם בני-האדם הצפוניים, הייתה קיימת במאות הרביעית והחמישית עד למאות השתים-עשרה והשלוש-עשרה לפני שהיא נקברה. זו הייתה התפיסה של המת כפי שהייתנ קיימת תמיד, המודעות שהנפשות של הישויות האנושיות שרחשו להן כבוד רב, עדיין היו נוכחות, אפילו עבור הישויות האנושיות הארציות. הן אפילו עדיין יכלו להוביל בקרבות. בני-אדם מאותם זמנים חשבו על הנפשות הללו שהן עדיין

קיימות, שהן לא נעלמות לגבי הארצי. עם הכוחות אשר ניתנו להם על-ידי עולם הרוח, הנפשות הללו המשיכו, במובן מסוים, את התפקודים של חייהם הארציים. הראייה הרוחנית האטוויסטית של בני-האדם הצפוניים הייתה כזו שבעודם רואים את פעילויות בני-האדם כאן על האדמה, הם גם ראו סוג של צללית בדיוק מעל בני-האדם שעל האדמה. המתים נכחו בעולם-צלליות זה. אדם היה צריך רק להסתכל – בני-האדם הללו חשו – כדי לראות שאלה מהדור האחרון והלפני-אחרון למעשה המשיכו לחיות. הם כאן, אנו חשים מאוחדים עמם. כדי שהם יהיו נוכחים, עלינו רק להקשיב בממלכתם שלהם.

תחושה זו, שהמתים נמצאים כאן, הייתה קיימת, הייתה חזקה בצורה מדהימה, בתקופה אשר באה לאחר המאה הרביעית, שבה התרבות הצפונית התמזגה עם התרבות הרומית. אתם רואים, בני-האדם הצפוניים התייחסו לכריסטוס בדרך זו של תפיסה. תחילה, הם הסתכלו בעולם זה של המתים, שהיו למעשה חיים באמת. הם ראו מרחפות מעליהם אוכלוסיות שלמות של מתים והם ראו את המתים הללו כחיים יותר מהם עצמם. הם לא חיפשו אחר הכריסטוס כאן על האדמה בקרב בני-אדם אשר מתהלכים בעולם הפיסי; הם חיפשו אחר הכריסטוס היכן שמתים חיים אלו נכחו. שם, הם חיפשו אחריו כמי שבאמת נכח מעל לאדמה. תוכלו לקבל את הרגש ההולם ביחס ליצירה המושיע,⁷ אשר נכתבה כביכול על-ידי כומר סקסוני, אם תפתחו את הדרכים הללו של תפיסה. התיאורים בשיר המושיע תואמים למנהגים גרמניים עתיקים. תבינו את התיאור המוחשי בשיר המושיע של הכריסטוס בקרב ישויות אנוש חיות רק אם תבינו שלמעשה יש להעביר את זירות ההתרחשות אל תוך ממלכת הצלליות, היכן שהמתים החיים שוכנים. תבינו הרבה יותר, אם תתפסו באמת את הנטייה מראש הזאת, את היכולת הזאת, אשר נוצרה על-ידי התמזגות העמים הצפוניים עם העמים הרומיים.

יש משהו אשר מתועד בהיסטוריה הספרותית שבני-אדם צריכים להקדיש לו מידה רבה של מחשבה. ברם, בני-אדם מהעידן הנוכחי ויתרו כמעט לגמרי על היכולת לחשוב בבירור על תופעות מבהילות שמוצאים בחיי האנושות. אך, אם תעקבו אחר ההיסטוריה הספרותית, תמצאו, למשל, כתבים שבהם קרל הגדול (742-814) מוזכר כמנהיג במסעות-הצלב.⁸ אכן, תגלו את קרל הגדול מתואר כאדם חי, שוב ושוב, לאורך התקופה כולה אשר באה לאחר המאה התשיעית. בני-אדם בכל מקום חיפשו אותו. הוא מתואר כאילו היה שם. כאשר מסעות-הצלב החלו, מאות שנים לאחר מותו, נכתבו שירים אשר מתארים את קרל הגדול כאילו היה עם הצלבנים אשר צעדו אל מול הכופרים.

נבין כהלכה כתבים כאלה רק אם נדע שבמאות השנים המכונות חשוכות של ימי-הביניים, שההיסטוריה האמיתית שלהן נחקקה כליל, הייתה מודעות להמוני המתים החיים, אשר חיו כצלליות. רק

⁷ שיר ב-ורסה אליטרטיבי על האוונגליונים, נכתב בין השנים 825 ו-835 לספירה.
⁸ למשל, העלייה לרגל של קרל הגדול מהמאה האחת-עשרה; הקרב הגדול מעבר לים מהמאה השלוש-עשרה.

מאוחר יותר שקרל הגדול הוצב באונטרסברג. מאוחר הרבה יותר, כאשר רוח האינטלקטואליזם התחזקה מספיק כדי שהחיים הללו בצלליות ייפסקו, אז קרל הגדול הועבר לאונטרסברג (כדוגמה נוספת, פרידריך הראשון, הקיסר הרומי הקדוש, הועבר לקיפהאוזברג).⁹ עד אותו זמן, בני-אדם ידעו שקרל הגדול עדיין חי בקרבם.

אך, היכן חיפשו בני-האדם הללו, אשר ראו באופן אטוויסטי את המתים החיים מעליהם, היכן חיפשו בני-האדם הללו אחר הכריסטיאניות שלהם, אחר הכריסטולוגיה שלהם, אחר אופן הראייה הכריסטיאני שלהם? הם חיפשו אותה בדרך הבאה: הם הכווינו את ראייתם לעבר מה שקורה כאשר אדם מת חי כמו קרל הגדול, אשר היה נערץ בחייו, התייצב לפני נפשותיהם עם כל אלה שעדיין היו חסידיו. כך, לאורך עידנים ארוכים, קרל הגדול נראה לוקח על עצמו את מסע-הצלב הראשון נגד הכופרים בספרד. אבל, הוא נראה בדרך כזו שמסע-הצלב כולו הועבר למעשה אל תוך עולם הצלליות. בני-אדם מאותם זמנים ראו את מסע-הצלב הזה בעולם הצלליות לאחר שהתרחש במישור הפיסי; הם מאפשרים לו לפעול בעולם הצלליות – כתמונה של הכריסטוס אשר פועל בעולם. לכן, הכריסטוס תואר רוכב דרומה לכיוון ספרד עם שנים-עשר הפלדינים, שאחד מהם היה יהודה, שבסופו של דבר בגד במאמץ כולו.¹⁰ כך, אנו רואים כיצד תפיסה של ראייה רוחית הוכוונה כלפי **חיצוניותו** של עולם הרוח – לא כמו בזמנים מוקדמים יותר, כלפי **פנים** – אלא דווקא כלפי חוץ, כלפי מה שמתקבל כאשר מסתכלים ברוחות מבחוץ, כפי שמסתכלים בהם מוקדם יותר מבפנים. עתה, הפאר של מאורע הכריסטוס השתקף בכל הדברים החשובים ביותר אשר התרחשו בעולם הצלליות.

מהמאה הרביעית עד למאות השלוש-עשרה והארבע-עשרה חייתה באירופה האידיאה שבני-אדם אשר מתו, אם הם הגשימו מעשים חשובים בחיים, ארגנו את חייהם המאוחרים יותר כך שיתאפשר להם שהם ייראו עם משהו כמו פאר משתקף, תמונה, של מאורע הכריסטוס. בכל מקום ראו את המשכיותו של מאורע הכריסטוס – אם רשאי אני להתבטא כך – כצלליות באוויר. אם בני-אדם היו צריכים לדבר על הדברים שהם הרגישו, הם היו אומרים: מעלינו עדיין מרחף זרם הכריסטוס; קרל הגדול לקח על עצמו להתייצב בזרם של הכריסטוס ועם הפלדינים הוא יצר תמונה של הכריסטוס עם שנים-עשר השליחים; את המעשים של הכריסטוס המשיך קרל הגדול בעולם הרוחי הטהור.

זוהי הדרך שבה בני-אדם חשבו על הדברים הללו בזמנים המכונים חשוכים של ימי-הביניים. שם היה העולם הרוחי, נראה מבחוץ, ברצוני לומר, כאילו תמונה של העולם החושי, כמו תמונה צללית של העולם החושי (בעוד שבזמנים מוקדמים יותר, שבהם התיאולוגיה העתיקה הייתה רק השתקפות מעומעמת שלו,

⁹ קרל הגדול, 724-814, מלך צרפת ומצביא רומי. אונטרסברג הוא רכס הרים מלא מערות ליד זלצבורג שבאוסטריה. פרידריך ברברוסה (זקן אדמוני) או פרידריך הראשון, 1123-1190, מצביא רומי. זכה להערכתם של הגרמנים כאחד המלכים הדגולים ביותר שלהם.
¹⁰ עמיתים בחצרו של קרל הגדול.

העולם הרוחי נראה מבפנים). כי, עבור ישויות אנושיות אינטלקטואליות, ההבדל בין עולם פיסי זה ועולם הרוח הוא כזה שתהום פעורה בין השניים. הבדל זה לא היה קיים במאות הראשונות של ימי-הביניים, בעידנים אשר מכונים חשוכים. המתים נשארו עם החיים. במהלך התקופה הראשונה לאחר מותם, לאחר שהם נולדו בעולם הרוח, אישיות בולטות ונערצות במיוחד עברו הכשרה כדי להיות קדושים.

שבני-אדם מאותם זמנים ידברו על המתים החיים הללו כאילו היו אישיות ממשיות לאחר שהן נולדו בעולם הרוח – לא היה משהו בלתי-רגיל. אתם רואים, מתים חיים ספורים, במיוחד כאלה שנבחרו, נקראו להיות שומרי הגביע-הקדוש. במיוחד מתים חיים נבחרים נועדו להיות שומרים של הגביע-הקדוש. את סיפור-האגדה של הגביע בלתי-אפשרי היה להבין בלי ידיעת זהותם של השומרים הללו של הגביע. לומר: "אם כך, השומרים של הגביע לא היו בני-אדם ממשיים" היה נשמע מצחיק לבני-אדם מאותם זמנים. כי, הם היו אומרים: "האם אתם שהינכם רק דמויות צלליות הצועדות על האדמה, באמת מאמינים שאתם ממשיים יותר מאלו אשר מתו ועתה מתכנסים סביב הגביע?" לאלה אשר חיו באותם זמנים, היה נראה מצחיק שהדמויות הקטנות כאן על האדמה תיראנה את עצמן ממשיות יותר מאשר המתים החיים. מוכרחים אנו לפלס את דרכנו אל תוך הנפשות מאותה תקופה ופשוט כך חשו אותן נפשות. לתודעתם על הקשר הזה עם עולם הרוח הייתה משמעות רבה לעולם ומשמעות רבה לנפשם. הם היו אומרים לעצמם: "בהתחלה, בני-אדם כאן על האדמה מורכבים מלא יותר ממה שהם מהווים עכשיו, בדיוק כאן. אך, ישות אנושית בהווה תהיה משהו נכון וטוב, רק אם היא תיקח על עצמה את מה שאחד מהמתים החיים יכול להעניק לה.

במובן מסוים, ישויות אנוש פיסיות על האדמה נראו כאילו הן היו רק כלי-רכב עבור הפעילות החיצונית של המתים החיים. זו הייתה מוזרות של אותן מאות שאדם אמר: "אם המתים החיים רוצים להגשים משהו כאן על האדמה, שעברו נחוצות ידיים, אז הם נכנסים אל תוך ישות אנושית אשר התגשמה מבחינה פיסית והם עושים זאת דרכה." לא רק זאת, אלא היו בני-אדם באותם זמנים אשר אמרו לעצמם: "אדם אינו יכול לעשות משהו טוב יותר מאשר לספק כלי-רכב לישויות אנוש אשר היו נערצות בעודן חיות על האדמה ואשר הפכו עתה לישויות בעלות חשיבות כזו בממלכת המתים החיים שניתן להן לשמור על הגביע-הקדוש. בקרב בני-האדם מאותם זמנים, שררה ההשקפה שאינדיבידואלים היו יכולים להקדיש את עצמם למסדר הברבור. אותם בני-אדם הקדישו את עצמם למסדר הברבור אשר רצה שהאבירים של הגביע יהיו מסוגלים לפעול דרכם כאן בעולם הפיסי. ישות אנושית שדרכה אביר של הגביע פעל כאן בעולם הפיסי, כונתה 'ברבור'.

עתה, חישבו על סיפור-האגדה לז'הנגרין.¹¹ כאשר אלזה מברבנט (Brabant) נמצאת במצוקה, הברבור מגיע. הברבור אשר מופיע הוא חבר במסדר האבירים של הברבור, אשר קלט לתוכו חבר של חוג הגביע-הקדוש. איש אינו רשאי לחקור אותו על סודו. באותה מאה וכן במאות אשר באו לאחר מכן, נסיכים כמו הנרי הראשון מסקסוניה היו מאושרים ביותר כאשר, כמו במסעו לז'הנגריה, הוא היה יכול לקבל את האביר הזה של הברבור, את הז'הנגרין הזה, לצבאו.¹²

אך, היו אבירים מסוגים רבים אשר ראו את עצמם בעיקר ככלי-רכב חיצוניים בלבד עבור אלה מהצד השני של המוות שעדיין לחמו בצבאות. הם רצו להיות מאוחדים עם המתים; הם ידעו שהם היו מאוחדים עמם. למעשה, סיפור-האגדה נעשה כיום מופשט למדי. אנו יכולים להעריך את משמעותו לחיים רק אם נחיה בחיי-הנפש של בני-האדם החיים באותם זמנים. הבנה זו שבהתחלה מסתכלת באופן פשטני ובלעדי בעולם הפיסי ורואה כיצד האדם הרוחי עולה מתוך האדם הפיסי ולאחר מכן משתייך למתים החיים, הבנה זו שלטה בלבבות ובנפשות של אותם זמנים והייתה היסוד החיוני ביותר בנפשם. הם חשו שאדם היה מוכרח תחילה להכיר ישות אנושית על האדמה, שרק אז אדם יוכל להתעלות אל רוחו. זה באמת היה המקרה שהבנה כולה התהפכה, אפילו בתפיסות הנפוצות של ההמונים, אל מול ההשקפות העתיקות יותר. בזמנים קדומים יותר, בני-אדם התבוננו קודם בעולם הרוחי; הם שאפו, אם זה היה אפשרי, לראות את הישות האנושית כישות רוחית לפני ירידתה אל האדמה. אז נאמר שאדם יכול להבין את מה שישות אנושית מהווה על האדמה. אך עתה, האידיאה הבאה עלתה בקרב העמים הצפוניים הללו, לאחר שהתמזגו עם התרבות הרומית: אנו יכולים להבין את הרוחי, רק אם קודם לכן עקבנו אחריו בעולם הפיסי והוא נשא את עצמו אל מחוץ לעולם הפיסי כמשהו רוחי. זה היה ההיפוך של מה ששרר לפני כן.

אז, הפאר המשתקף של השקפה זו הפך לתיאולוגיה של ימי-הביניים. התיאולוגים העתיקים אמרו: ראשית, אדם מוכרח שתהיינה לו אידיאות, הוא מוכרח לדעת את הרוחי. מושג האמונה היה משהו אבסורדי לגמרי עבור התיאולוגים העתיקים הללו, כי הם ידעו את הרוחי לפני שהם יכלו אפילו לחשוב על ידיעת הפיסי, אשר היה צריך להיות מואר על-ידי הרוחי. ברם, כאשר בעולם באופן כללי, בני-אדם התחילו מנקודת-המבט של ידיעת הפיסי, זה הסתכם בכך, אפילו בתיאולוגיה. התיאולוגים החלו לחשוב בדרך הבאה: עבור ידיעה, אדם מוכרח להתחיל מעולם החושים. לאחר מכן, מהדברים של החושים מוכרח הוא להפיק מושגים – לא עוד להביא את המושגים מהעולם הרוחי אל הדברים של החושים, אלא להפיק את המושגים מהדברים של החושים עצמם.

¹¹ אביר של הגביע-הקדוש, בנו של פרסיל. הובל על-ידי ברבור כדי להציל את הנסיכה אלזה מברבנט, שאותה נושא הוא לאישה. כאשר היא מבקשת לדעת את שמו, תוך הפרת הבטחתה, עליו לשוב אל טירת הגביע-הקדוש בלעדיה. סיפור-אגדה אשר מיוחס לוולפרם פון אזנבאך; בסיס לאופרה לז'הנגרין מאת ריצ'רד וגנר, 1847.

¹² הנרי הראשון, 936-876, המלך הגרמני הראשון מבית סקסוניה.

עתה, דמיינו לעצמכם את העולם הרומי בדעיכתו; ואז, דמיינו לעצמכם, בתוך אותו עולם מה עדיין נשאר כמאבק מימי-קדם: כלומר, העובדה שמושגים נחוו בעולם הרוח ואז הובאו כדי לפגוש את הדברים של החושים. זה הורגש על-ידי אדם כמו מרטיאנוס קפלה, שבמאה החמישית כתב את המסה שלו, על נישואי הפילולוגיה ומרקוריוס¹³, שבה הוא המשיך להיאבק כדי למצוא בעולם הרוח עצמו את מה שנעשה מופשט במידה גוברת והולכת בחיי-האידיאות.¹⁴ אך, השקפה עתיקה זו התפרקה מפני שהמזימה הרומית נגד הרוח – באותו קולגיום או ועדה שעליו סיפרתי לכם – הרסה כל דבר אשר ייצג קשר אנושי בלתי-אמצעי עם הרוח. אנו רואים כיצד אותו קשר ישיר נעלם בהדרגה. הראייה הקדומה נעלמה. בחיותה בתפיסה העתיקה שהישות האנושית ידעה: כאשר אני נכנס אל תוך עולם הרוח, מלאכים מלווים אותי. אם הם היו יוונים, הרי שהם היו מכנים אותם 'שומרים'. אדם שצעד בנתיב הרוח, ידע שרוח-שומרת ליוותה אותו.

מי שבזמנים העתיקים הייתה ישות רוחית ממשית, השומר, הייתה גרמטיקה, השלב הראשון של שבע האומנויות החופשיות בתקופה שבה קפלה כתב. בזמנים העתיקים, בני-אדם ידעו שמה שחי בדקדוק, במילים ובתחביר, יכול להוביל לאימגינציה. הם ידעו שהמלאך, השומר, פעל בקשרים שבין המילים. אם נקרא את התיאורים העתיקים, לעולם לא נמצא בשום מקום הגדרה מופשטת. מעניין שקפלה אינו מתאר את הדקדוק כפי שעשתה זאת תקופת הרנסנס. עבורו, הדקדוק עדיין הינו אדם ממשי. כך, גם הרטוריקה בשלב השני היא עדיין אדם ממשי. עבור תקופת הרנסנס המאוחרת יותר, דמויות כאלו הפכו למשלים בלבד – דמויות-קש של מושגים אינטלקטואליים. בזמנים מוקדמים יותר, הן היו גם התרשמויות רוחיות שלא רק סיפקו הבהרות כפי שעשו בכתביו של קפלה. הן היו ישויות יוצרות והכניסה שהם יזמו אל תוך הרוח, הורגשה כחדירה אל תוך ממלכה של ישויות יוצרות. עתה, עם קפלה הן הפכו למשלים; אך, אף-על-פי-כן, הן לפחות עדיין היו אלגוריות. אם כי, הן לא היו עוד מרשימות ואף על פי שהן נעשו חיוורות ורזות מאוד, הן עדיין היו גברות: גרמטיקה, רטוריקה ולוגיקה. הן היו רזות וחלשות מאוד. כל מה שנשאר מהן, כביכול, היה עצמות של מאמץ רוחי ועור של מושגים; אף-על-פי-כן, הן עדיין היו גברות מכובדות למדי אשר נשאו את קפלה, הראשון שכתב על שבע האומנויות החופשיות, אל תוך עולם הרוח. אחת אחר השנייה, הוא התוודע לשבע הגברות הללו: ראשונה גברת גרמטיקה, לאחר מכן גברת רטוריקה, גברת לוגיקה, גברת אריתמטיקה, גברת גיאומטריה, גברת מוזיקה ולבסוף הגברת השמימית אסטרונומיה. אשר התנשאה מעל כולן. הן לבטח היו גברות וכפי שאמרתי היו שבע. היסוד הנקבי השבע-איברי מוביל אותנו קדימה וכלפי מעלה, כך קפלה היה עשוי לסיים כאשר תיאר את הנתיב שלו אל החכמה. אך, חישבו על מה שהן

¹³ De Nuptiis Philologiae et Mercurii

¹⁴ מרטיאנוס מינאוס פליקס קפלה, סופר לטיני מהמאה הרביעית-חמישית, מחבר היצירה על נישואי הפילולוגיה ומרקוריוס, יצירה אנציקלופדית ב-ורסים ופרוזה אשר הציגה את שבע האומנויות החופשיות, *Septem artes liberales*, בימי-הביניים.

נהיו בבת-הספר של הנזירים מימי-הביניים המאוחרים יותר. כאשר הסופרים המאוחרים יותר הללו עבדו על דקדוק ורטוריקה, הם לא חשו עוד ש-"היסוד הנקבי השבע-איברי מוביל אותנו קדימה וכלפי מעלה". זה מה שבאמת קרה: מתוך הישות החיה, הופיעה ראשונה המופשטות האלגורית ואחריה המופשטות האינטלקטואלית גרידא.

הומר, שבזמנים העתיקים חיפש את הדרך מהמילה המדוברת באופן אנושי אל הדבר הקוסמי, כך שהדבר הקוסמי יוכל לעבור דרכו, היה מוכרח לומר: "שירי לי, הו מוזה, על בנו של פלאוס, אכילס." מהשלב שבו ישות רוחית הובילה אדם אל הנקודה בעולם הרוח שבה הוא לא היה עוד הוא עצמו, אלא המוזה אשר שרה על זעמו של אכילס, מאותו שלב עד לשלב שבו הרטוריקה עצמה דיברה בדרך רומית ואז להתערבות של הרומי עם החיים אשר ירדו מהצפון – הייתה דרך ארוכה, ארוכה מאוד. לבסוף, הכול נעשה מופשט, מושגי ואינטלקטואלי. ככל שנרחיק לכיוון מזרח ואל הזמנים העתיקים, כך נמצא יותר שהכול שקוע בחיים רוחיים ממשיים: התיאולוג מימי-קדם פנה אל הישויות הרוחיות בשביל המושגים שלו, שאותם הוא יישם לאחר מכן בעולם זה. אך, התיאולוג אשר צמח מתוך מה שעלה מהתמזגות העמים הצפוניים עם הרומיים, אמר: את הידיעה מוכרחים לחפש כאן בעולם החושים; כאן אנו רוכשים את המושגים שלנו. אך, הוא לא היה יכול להתעלות אל תוך עולם הרוח עם המושגים הללו. כי, הקולגיום הרומי ראה שאף על פי שבני-אדם עשויים להתנסות כאן בעולם החושים, הם לא יכלו לצאת אל מעבר לעולם זה. גם קודם, לבני-אדם היה את עולם החושים, אך הם חיפשו אחר המושגים והאידיאות שלהם והם גילו אותם בעולם הרוח; אז, המושגים הללו עזרו להם להאיר את העולם הפיסי. אך עתה, הם הפיקו את המושגים שלהם מתוך העולם הפיסי עצמו והם לא התקדמו יותר מדי – הם הגיעו רק לפירוש של העולם הפיסי. הם לא יכלו עוד להתעלות עם נתיב ידיעה עצמאי. אך, עדיין הייתה להם מורשת מן העבר. היא הייתה כתובה או שמורה במסורות אשר התגלמו ונעשו נוקשות בדוגמות. הן נשמרו בעיקרי האמונה. כל מה שהיה יכול להיאמר על אודות הרוח, היה כלול בהן. הוא היה שם. הם הגיעו במידה הולכת וגוברת לתודעה שכל מה שנאמר על הממלכות מעל כתוצאה של התגלות עילאית יותר, מוכרח להישאר בלי שנגעו בו. את ההתגלויות בלתי-אפשרי היה לבדוק עוד. סוג הידיעה אשר יכול להיבדק עתה, נשאר למטה – חיינו המושגיים מוכרחים להירכש כאן בעולם הפיסי.

כך, במרוצת הזמנים, מה שעדיין היה נוכח במאות החשוכות הראשונות של ימי-הביניים, המשיך להתקיים אך ורק כמורשת כתובה. כי, זו הייתה תקופה אחרת למדי שבה הראייה הרוחית האטוויסטית בימי-הביניים של 'איכר' סקסוני, כפי שהוא מכונה (אם כי, כפי שהשיר המושיע מראה, הוא היה, בכל מקרה, כומר אשר נולד במעמד האיכרים), עדיין היה קיים באירופה. בהסתכלות בישויות האנושיות שמסביבו, לאיכר-כומר סקסוני זה היה קושי לראות כיצד הנפש והרוח מתקדמות במוות והן מתות ועם זאת

ממשיכות לחיות בישות האנושית. כך, בקבוצה של אלה אשר מרחפים מעל לממלכה הארצית, הוא מתאר כיצד הוא ראה את מאורע הכריסטוס בשיר *המושיע*.

אך, מה שחי כאן על האדמה, נדחף יותר ויותר כלפי מטה אל תוך ממלכת חסרי-החיים. יכולות אטוויסטיות של ראייה רוחית הגיעו להתמצותן ועתה בני-האדם חיפשו אחר מושגים רק בעולם החושים. מה היה סוג הראייה והגישה אשר התקבלו? הוא היה הסוג הבא: אין צורך להקדיש תשומת-לב לעולם העל-חושי כאשר מדובר בידיעה. מה שאנו זקוקים לו, כלול בכתבים הקדושים ובמסורות הקדושות. עלינו רק לפנות לספרים העתיקים ולבחון את המסורות העתיקות. כל שעלינו לדעת על העל-חושי מופיע שם. עתה, בסביבתו של עולם החושים, לא נתבלבל אם בשביל הידיעה ניקח בחשבון רק את המושגים אשר כלולים בעולם החושים עצמו.

תודעה זו ניעורה יותר ויותר לחיים: העל-חושי נשמר עבורנו וכך זה יישאר. אם נרצה לערוך מחקר, נהיה מוכרחים להגביל את עצמנו לעולם החושים. אדם אשר נשאר לגמרי בתוך הרגל זה של תודעה, אשר המשיך, כביכול, במאה התשע-עשרה את הפעילות הזאת של הפקת מושגים מתוך עולם החושים שהאיכר-כומר הסקסוני, אשר כתב את השיר *המושיע*, מימש, היה גרגור מנדל.¹⁵ מדוע עלינו לעסוק במחקרים של הזמנים העתיקים בענייני תורשה? כולם מתועדים בברית-הישנה. הבה נסתכל דווקא כלפי למטה בעולם החושים ונראה כיצד האפונה המתוקה¹⁶ האדומה והלבנה תצטלבנה זו בזו, ותנבנה פרחים אדומים, לבנים ומנומרים וכן הלאה. כך, אתם יכולים להיות מדענים גדולים בלי להגיע לקונפליקט או דיסהרמוניה עם מה שנאמר על העל-חושי, אשר נשאר בלי שנגעו בו. זו הייתה בדיוק התיאולוגיה המודרנית שלנו, אשר התפתחה מתוך התיאולוגיה העתיקה לאורך הקווים שאפיינתי, שבני-אדם הומרצו לחקור את הטבע בשיטתו של גרגור מנדל, שגישתו הייתה גישה של כומר קתולי אמיתי.

מה קרה אז? מדעני טבע שהמדע שלהם כל-כך 'חופשי מדעות משוחדות', קידשו לאחר מכן את גרגור מנדל והעלו אותו לדרגת קדוש. אף על פי שזו אינה דרך הדיבור שלהם, אנו יכולים לתאר את גורלו של מנדל במונחים הללו. בהתחלה, הם התייחסו אליו בחוסר-כבוד; עתה, הם מקדשים אותו על-פי דרכם, בהכריזם עליו בכל האקדמיות שלהם שהוא מדען דגול. כל זה אינו בלי הקשריו הפנימיים. המדע בימינו אפשרי, רק בה במידה שהוא מורכב בדרך כזו, לראות מדען דגול בדיוק במי שמתבסס לגמרי על נקודת-המבט של התיאולוגיה של ימי-הביניים! מדעי הטבע של תקופתנו הינם, לפני ולפנים, ההמשכיות של מהות התיאולוגיה הסכולסטית – השגשוג שלה אשר בא לאחר מכן, הגיוון שלה. זהו ההמשך של העידן הסכולסטי אל תוך תקופתנו. לפיכך, הולם למדי עבור יוהן גרגור מנדל להתקבל לאחר מכן כמדען דגול;

¹⁵ יוהן גרגור מנדל. נזיר אוגוסטיאני ובוטניקאי, יוצר הגנטיקה המנדלית. מנדל ערך את ניסויי הרבייה המפורסמים שלו בגינה של המנזר בשנת 1856. התוצאות פורסמו בשנת 1866. נודע ברבים רק לאחר שנת 1910.
¹⁶ *Lathirus odoratus*.

שהוא מדען דגול, אבל במובן קתולי טוב. היה זה מובן קתולי טוב עבור מנדל להתבונן אך ורק בצמחי אפונה מתוקה כאשר הם מצטלבים זה בזה, היה בזה עיקרון קתולי, כי כל מה שהינו על-חושי כלול במסורות ובספרים הקדושים. אך, אנו רואים שאין זה הגיוני למדעני טבע, לאף לא אחד מהם, לכל הפחות – רק אם נכפה עליהם להיעצר בבת-אחת בשלב הבורות ולהתמסר לחלוטין לכפירה מלאה, אילו זה היה הגיוני להגביל את המחקר לעולם החושי.

זוהי הסתירה היסודית של זמננו. לסתירה הזאת מוכרחים אנו להיות קשובים. כי, אם לא נצליח לראות את הממשויות הרוחיות הללו, לעולם לא נבין את מקור הבלבול כולו, את כל הסתירות וחוסר-העקביות, במאמצים של הימים האלה. אך, הנוחות הקלילה של תקופתנו אינה מאפשרת לבני-אדם להתעורר ולראות באמת את הנטיות הסותרות הללו.

חישבו על מה שיקרה כאשר כל מה שנאמר על מאורעות העולם בימינו, יהפוך להיסטוריה. הדורות הבאים יקבלו את ההיסטוריה הזאת. חושבים אתם שהם יקבלו הרבה מן האמת? ודאי שלא. עם זאת, ההיסטוריה לגבינו נוצרה בדיוק בדרך הזאת. הבובות הללו של היסטוריה, אשר מתוארות בספרי-הלימוד הרגילים, אינן מייצגות את מה שבאמת קרה באבולוציה האנושית. הגענו לתקופה שבה הכרחי שבני-אדם ילמדו את המאורעות האמיתיים. אין זה מספיק שכל סיפורי-האגדות יתועדו כפי שהם בהיסטוריות שלנו – סיפורי-האגדות על אטילה וקרל הגדול, או לואיס החסיד, היכן שההיסטוריה מתחילה להיות מופלאה לגמרי. בכתבים הללו, מתעלמים לגמרי מן הדברים החשובים ביותר; כי אלה באמת רק ההיסטוריות של הנפש אשר הופכות את התקופה הנוכחית מובנת.

מדע רוחי אנתרופוסופי מוכרח לשפוך אור על הנפשות המתפתחות של ישויות אנוש. **היות ששכחנו כיצד לראות את הרוחי, אין לנו עוד שום היסטוריה.** כל אדם בעל רגישות יכול לראות שבמרטיאנוס קפלה, המדריכים והשומרים העתיקים אשר נהגו להוביל בני-אדם אל עולם הרוח, נעשו גברות רזות מאוד, צנומות מאוד. אך, את אלה שההיסטוריה מלמדת אותנו עליהם כהנרי הראשון, אוטו הראשון, אוטו השני, הנרי השני וכן הלאה – הם מופיעים כבובות בלבד של ההיסטוריה, אשר נוצרו על-פי הדגם של אלה אשר הפכו להיות גברות רזות מאוד וגברות חיוורות מאוד, על-פי הגרמטיקה, הרטוריקה, הלוגיקה והאחרות. כאשר הכול נאמר ונעשה, האישיויות אשר מוזכרות ברציפות בהיסטוריות שלנו, אין להן יותר שומן מאותן גברות.

מוכרחים לראות את הדברים כפי שהם באמת. למעשה, בני-אדם בימינו צריכים להשתוקק לראות דברים כפי שהם. לכן, זוהי חובה לתאר את הדברים הללו בכל מקום אפשרי והם יכולים להיות מתוארים כיום בתוך החברה האנתרופוסופית. אני מקווה שחברה זו, לפחות, תוכל להתעורר באחד הימים.

הרצאה 2

המיסטריה של האמת II

דורנאך, 28 ביולי 1922

בדרכים שונות ומורכבות, ראינו כבר שהישות האנושית יכולה להיות מובנת רק בהקשר של היקום כולו, מתוך הקוסמוס כולו. היום, נתייחס לקשר הזה של הישות האנושית עם הקוסמוס דווקא מנקודת-מבט פשוטה יותר, כדי להביא את הנושא בהרצאות המאוחרות יותר לשיא מסוים.

החלק הקרוב ביותר של הקוסמוס אשר מקיף אותנו הוא, בהתחלה, מה שמופיע בפנינו כעולם הפיסי. אך, עולם פיסי זה למעשה פוגש אותנו כממלכת המינרלים והוא לפחות ניצב בפנינו שם רק בצורתו המהותית והבראשיתית. בהתייחס לממלכת המינרלים במובן רחב יותר כך שיכלול מים, אוויר, תופעות של חום ואתר החום, אנו יכולים לחקור בממלכת המינרלים את הכוחות וההוויה המהותית של העולם הפיסי. עולם פיסי זה מתגלה בפעילויותיו, למשל, בגרביטציה ובתופעות המגנטיות והכימיות. במציאות, אנו יכולים לחקור רק את העולם הפיסי בתוך ממלכת המינרלים. ברגע שבו אנו מגיעים לממלכת הצמחים, האידיאות והמושגים שיצרנו עבור העולם הפיסי אינם הולמים עוד. בזמנים המודרניים, איש לא חש את האמת הזאת באותה עוצמה שגיתה חש אותה.¹⁷ כאיש צעיר באופן יחסי, הוא התוודע לעולם הצמחים מנקודת-מבט מדעית והוא מיד חש שאת עולם הצמחים מוכרחים להבין עם סוג שונה מאוד של חשיבה והתבוננות מאלו אשר ישימות בעולם הפיסי. הוא נתקל במדע הצמחים בצורה אשר פותחה על-ידי ליניאוס.¹⁸ נטורליסט שבדי דגול זה פיתח את הבוטניקה על-ידי התבוננות, מעל לכול, בצורות החיצוניות והזעירות שאפשר למצוא במינים ובסוגים האינדיבידואליים. בעוקבו אחר הצורות הללו, הוא פיתח מערכת שבה צמחים בעלי מאפיינים מבניים דומים, מקובצים לפי סוגים, כך שהסוגים והמינים השונים יעמדו אלה לצד אלה באותה דרך שבה מאורגנים אובייקטים של ממלכת המינרלים וכל דבר מטבע מינרלי. עבור צמחים, מוכרחים להשתמש בסוג שונה של תפיסה. במקרה של צמחים, אמר גיתה, יש להתקדם בדרך הבאה: כאן, הבה נאמר, נמצא צמח אשר מפתח שורשים, לאחר מכן קנה, אחר-כך, עלים על הקנה וכך הלאה (ראה ציור 1). אך, זה לא מוכרח להיות כך תמיד. למשל, גיתה אמר לעצמו, זה היה יכול להיות כך (ראה ציור 2):

¹⁷ יוהן וולפגנג פון גיתה, 1749-1832, משורר והוגה-דעות גרמני. בשנת 1790, הוא הוציא לאור את ספרו *מטמורפוזת של הצמחים*; בספר זה, הוא מציג את העלה כאיבר הבראשית של הצמח, שממנו התפתחו כל איברי-הצמח האחרים.

¹⁸ קרל פון ליניאוס, 1778-1107, נטורליסט שבדי, אבי הבוטניקה השיטתית המודרנית.

ציור 2

ציור 1

כאן נמצא השורש – אך הכוח שבצמח הראשון (ראה ציור 1) החל להתפתח בדיוק בשורש, מוחזק כאן (ראה ציור 2), עדיין כלוא בתוך עצמו ולכן אינו מפתח קנה דק יותר שמיד מפתח את עליו, אלא דווקא קנה מנופח ועבה. בדרך זו, הכוחות של העלים נכנסים אל תוך מבנה הקנה העבה ומעט מאוד נשאר כדי להתחיל עלים חדשים או, עם הזמן, פרחים. או, יתכן שצמח מפתח את שורשיו במשורה; חלק מהכוחות של השורשים נשאר. התפתחות כזאת תיראה כך (ראה ציור 3):

ציור 3

לאחר מכן, יהיו גבעולים ועלים ספורים אשר מתפתחים מהצמח. ברם, כל הדוגמאות הללו זהות מבחינה פנימית. במקרה אחד, הקנה דק יותר והעלים מפותחים מאוד (ראה ציור 1); במקרה אחר (ראה ציור 2), הקנה מנופח והעלים צומחים במשורה. האידיאה הבסיסית זהה בכל הצמחים, אך האידיאה מוכרחה להישמר ניידת באופן פנימי כדי לנוע מצורה אחת לאחרת. כאן, מוכרח אני ליצור את הצורה הבאה: קנה חלש, עלים נפרדים, כוח מרוכז של עלים (ראה ציור 1). עם אותה אידיאה, אני מקבל צורה שנייה: כוח מרוכז של שורשים (ראה ציור 2). ושוב, עם אותה אידיאה, אני מגלה צורה אחרת, שלישית. כך, עליי ליצור מושג גמיש ונייד, שבאמצעותו מערכת הצמחים כולה מהווה אחדות.

בעוד שליניאוס קבע את הצורות השונות, זו לצד זו, כפי שהיה עושה בבחנו צורות מינרליות, גיתה, באמצעות אידיאות ניידות, רצה לתפוס את המערכת כולה של צמיחת צמחים כאחדות – כך שהוא חמק, כביכול, מצורה אחת של צמח לצורה אחרת על-ידי ביצוע מטמורפוזה על האידיאה עצמה. אין ספק שסוג זה של התבוננות עם אידיאות ניידות היה בגיתה האימפולס הראשון לקראת דרך התבוננות אימגינטיבית. כך, אנו יכולים לומר שכאשר גיתה ניגש למערכת של ליניאוס, הוא חש ששיטת ההכרה הרגילה אשר מכוונת

אל האובייקטים, אף על פי שהינה שימושית מאוד בהיותה מיושמת בעולם הפיסי של ממלכת המינרלים, לא התאימה לחקר חיי-הצמחים. בהתמודדו עם המערכת של ליניאוס, הוא חש צורך באמצעי אימגינטיבי של התבוננות.

במילים אחרות, גיתה אמר לעצמו: כאשר אני מסתכל בצמח, אין זה הפיסי שאני רואה או שאני צריך לראות; בניסוח אחר, הפיסי נעשה בלתי-נראה ומוכרח אני לתפוס את מה שאני רואה באידיאות שונות מאוד מאלו אשר ישימות בממלכת המינרלים. חשוב באופן יוצא דופן עבורנו שנעריך את ההבחנה הזאת. אם נראה אותה בדרך הנכונה, נוכל לומר שבממלכת המינרלים הטבע מסביבנו גלוי-לעין באופן חיזוני, בעוד שבממלכת הצמחים, הטבע נעשה בלתי-נראה. כמובן, כוח הגרביטציה וכל הכוחות האחרים של הטבע הפיסי, עדיין נמצאים בפעולה בממלכת הצמחים; אבל הם נעשו בלתי-נראים בעוד שטבע עילאי יותר נעשה גלוי-לעין – טבע עילאי יותר שהינו כל הזמן נייד באופן פנימי, מלא-חיים באופן פנימי. מה שבאמת גלוי-לעין בצמח הוא הטבע האתרי. נשגה אם נאמר שהגוף הפיסי של הצמח גלוי-לעין. למעשה, הגוף הפיסי של הצמח נעשה בלתי-נראה. מה שאנו רואים זו הצורה האתרית.

אם כך, כיצד מתהווה באמת החלק הגלוי של הצמח? אם יש לכם גוף פיסי, למשל גביש קוורץ, אתם יכולים לראות את הפיסי בדרך בלתי-אמצעית. אך, עם צמח, אינכם רואים באמת את הפיסי, אתם רואים את הצורה האתרית. צורה אתרית זו מתמלאת בחומר פיסי; מהויות פיסיות חיות בתוכו. כאשר הצמח מאבד את חייו והופך לפחם באדמה, אתם רואים כיצד מהות הפחם הפיסי, ממשיכה להתקיים. היא קיימת בצמח. אם כן, אנו יכולים לומר שהצמח מלא בפיסי, אך הוא מפרק את הפיסי על-ידי האתרי. למעשה, האתרי בצורה של הצמח הוא שגלוי-לעין. הפיסי בלתי-נראה.

כך, הפיסי נעשה גלוי-לעין עבורנו בעולם המינרלים. בעולם הצמחים, הפיסי כבר נעשה בלתי-נראה, כי מה שאנו רואים הוא באמת האתרי אשר נעשה גלוי-לעין בתיווכו של הפיסי. כמובן, לא היינו רואים את הצמחים בעינינו הרגילות, אלמלא הגוף האתרי הבלתי-נראה נשא בתוכו גרגירים קטנים (לבטח, ביטוי ממושט וגס יתר על המידה) של חומר פיסי. באמצעות הפיסי, הצורה האתרית נעשית לגבינו גלויה-לעין; אך, צורה אתרית זו היא מה שאנו רואים באמת. הפיסי הוא כביכול רק האמצעי שעמו אנו רואים את האתרי, כך שהצורה האתרית של צמח היא דוגמה לאימגינציה, אך אימגינציה אשר אינה גלויה-לעין באופן ישיר בעולם הרוח, אלא נעשית גלויה-לעין על-ידי מהויות פיסיות.

אם תשאלו מהי אימגינציה? – היינו יכולים לומר שהצמחים כולם הם רק אימגינציות, אך כאימגינציות הם גלויים רק לתודעה אימגינטיבית. שהם גם גלויים לעין הפיסית נובע מן העובדה שהם מלאים בחלקיקים פיסיים שבאמצעותם האתרי נעשה גלוי לעין הפיסית בדרך פיסית. אבל, אם נרצה לדבר באופן נכון, אל לנו לומר, לעולם, שבצמח אנו רואים משהו פיסי. בצמחים אנו רואים אימגינציות אמיתיות. יש לנו אימגינציות בכל מקום סביבנו בצורות של עולם הצמחים.

אך, אם נתעלה עתה מעולם הצמחים אל עולם בעלי-החיים, אין זה עוד מספיק עבורנו שנפנה אל האתרי. כאן, מוכרחים אנו לעשות צעד נוסף. במובן מסוים, אנו יכולים לומר על הצמח שהוא מבטל את הפיסי ועושה את הוויית האתרי גלויה.

צמח: מבטל את הפיסי ועושה את הוויית האתרי גלויה.

אך, כאשר אנו מתעלים אל בעל-החיים, איננו רשאים להיאחז באתרי; מוכרחים אנו לדמיין לעצמנו את צורת בעל-החיים כאשר גם האתרי מבטל עתה. לכן, אנו יכולים לומר שבעל-החיים מבטל את הפיסי (גם הצמח עושה זאת) ומבטל גם את האתרי: בעל-החיים הופך לגלוי את מה שיכול לבטא את עצמו כאשר האתרי מבטל. כאשר הפיסי מבטל על-ידי הצמח, האתרי יכול לבטא את עצמו. אם גם האתרי הוא רק מילוי, גרגירים (שוב, ביטוי גס), אז האסטרלי, שאינו מתקיים בעולם המרחב הרגיל, אלא פועל בו, יכול להפוך את הווייתו לגלויה. לכן, מוכרחים אנו לומר שבעל-החיים הוויית האסטרלי נעשית גלויה.

בעל-חיים: מבטל את הפיסי, מבטל את האתרי והופך את הוויית האסטרלי לגלויה.

גיתה שאף בכל כוחו לרכוש אידיאות ניידות, מושגים ניידים, כדי לראות את החיים התנודתיים האלו בעולם הצמחים. בצמחים, האתרי ניצב לפנינו מפני שהצמח דוחף, כביכול, את האתרי אל פני-השטח. האתרי חי בצורה של הצמח. אך, בבעלי-חיים, מוכרחים אנו להכיר בקיומו של משהו שלא נדחף אל פני-השטח. עצם העובדה שצמח מוכרח להישאר במקום שבו הוא צמח, מראה שאין שום דבר בצמח שאינו עולה אל פני-השטח ועושה את עצמו גלוי. בעל-החיים מסתובב בחופשיות. בבעל-החיים יש משהו שאינו עולה אל פני-השטח ונעשה גלוי. זהו האסטרלי בבעל-החיים, משהו שבלתי-אפשרי לתפסו רק על-ידי כך שנהפוך את האידיאות שלנו ניידות, כפי שהסברתי קודם, רק על-ידי כך שנראה כיצד אנו נעים מצורה לצורה באידיאה עצמה. אין זה מספיק בשביל האסטרלי. אם נרצה להבין את האסטרלי, נהיה מוכרחים להרחיק ולומר שמהו נכנס אל תוך האתרי ואז הוא יכול, מבפנים כלפי חוץ, להרחיב את הצורה – למשל, לעשות את הצורה פקעתית או צורה של גולה קטנה. בצמח, מוכרחים אתם לחפש תמיד בחוץ אחר הסיבה לשוני בצורה, אחר הסיבות שבגינן הצורה משתנה. עליכם להיות גמישים עם האידיאה שלכם. אך, הניידות לבדה אינה מספיקה להבנת בעל-החיים. כדי להבין את בעל-החיים, עליכם להכניס דבר נוסף אל תוך המושגים שלכם. אם ברצונכם להבין כיצד הפעילות המושגית אשר מתאימה להבנת בעלי-חיים מוכרחה להיות שונה מזו עבור צמחים, אז תזדקקו ליותר ממושג נייד המסוגל ללבוש צורות שונות; המושג עצמו מוכרח לקבל משהו באופן פנימי, מוכרח להכניס לתוכו משהו שהוא אינו כולל מעצמו בתוכו. את הדבר הזה אפשר לכנות **אינספירציה** ביצירת מושגים. בפעילות האורגנית אשר מתרחשת מתחת לנשימה שלנו, אנו נשארים, כביכול, בפעילות בתוך עצמנו. אך, כאשר אנו שואפים פנימה, אנו מקבלים אוויר מבחוץ; באותו אופן, אם נרצה להבין את בעל-החיים, אין זה מספיק שיהיו לנו מושגים ניידים, אלא מוכרחים אנו להכניס אל תוך המושגים הניידים הללו משהו 'מבחוץ'.

הרשו לי להסביר את ההבדל בדרך אחרת. אם נרצה באמת להבין את הצמח, אז אנו יכולים לעמוד במקום, כביכול; אנו יכולים לראות את עצמנו, אפילו במחשבה, כישויות נייחות. גם אם היינו נשארם נייחים לאורך חיינו בכללותם, עדיין היינו יכולים לעשות את המושגים שלנו ניידים מספיק כדי לתפוס את הצורות המגוונות ביותר בעולם הצמחים. אך, לעולם לא היינו יכולים ליצור את האידיאה, את המושג, בעל-חיים, אם אנו עצמנו לא היינו יכולים לנוע. מוכרחים אנו להסתובב סביב עצמנו, אם ברצוננו ליצור את המושג בעל-חיים. מדוע?

כאשר אתם משנים את המושג צמח (ראה ציור 1) למושג שני (ראה ציור 2), אז אתם עצמכם שיניתם את המושג. אבל, אם תתחילו לרוץ, המושג שלכם ישתנה מעצם פעולת הריצה שלכם; אתם עצמכם מוכרחים להכניס חיים אל תוך המושג. החדרה זו של חיים היא אשר הופכת מושג של אימגינציה לכדי מושג של אינספירציה. כאשר מדובר בצמח, אתם יכולים לדמיין את עצמכם באופן פנימי במנוחה ורק משנים את המושגים. אך, אם תרצו לחשוב על מושג אמיתי של בעל-חיים (רוב בני-האדם כלל לא אוהבים לעשות זאת, כי המושג מוכרח להיעשות חי באופן פנימי; הוא מתפתל באופן פנימי), אז מוכרחים אתם להכניס את האינספירציה, החיות הפנימית, לתוכם; אין זה מספיק לארוג באופן חיצוני רשמי-חושם מצורה אחת לאחרת. אינכם יכולים לחשוב על בעל-חיים בכוליותו בלי להכניס את החיות הפנימית הזאת אל תוך המושג.

התפיסה הזאת של בעל-חיים הייתה משהו שגיתה לא הגשים. הוא הגיע לנקודה שבה הוא היה מסוגל לומר שעולם הצמחים הוא סיכום של מושגים, של אימגינציות. אבל, עם בעלי-החיים היה צורך להכניס משהו אל תוך המושג; עם בעל-החיים, אנו עצמנו מוכרחים לעשות את המושג חי באופן פנימי. למעשה, במקרה של הצמח, האימגינציה עצמה אינה חיה. אפשר לראות זאת מן העובדה שכפי שהצמח עומד על הקרקע וצומח, צורתו משתנה רק כתוצאה מגירויים חיצוניים ולא כתוצאה מפעילות פנימית כלשהי. אך, בעל-חיים הוא מושג נע וחי, כביכול; עם בעל-החיים עלינו להכניס אינספירציה ורק באמצעות אינספירציה שאנו יכולים לחדור אל תוך האסטרלי.

לבסוף, כאשר אנו מתעלים אל הישות האנושית, עלינו לומר שהיא מבטלת את הפיסי, את האתרי ואת האסטרלי והופכת את ישות ה'אני' לגלויה.

האנושות: מבטלת את הפיסי, מבטלת את האתרי, מבטלת את האסטרלי והופכת את ישות ה'אני' לגלויה.

עם בעל-החיים, מוכרחים אנו לומר שמה שאנו רואים אינו באמת הפיסי, אלא אינספירציה אשר מופיעה באופן פיסי. זוהי הסיבה לכך שכאשר האינספירציה או הנשימה של אדם מופרעת באיזושהי דרך, קל מאוד ללבוש צורה של בעל-חיים. נסו להיזכר באחדות מהדמויות אשר מופיעות בסיוטי-לילה. רבות מהן מופיעות בצורות של בעלי-חיים. צורות של בעלי-חיים הן צורות מלאות באינספירציות.

ה'אני' האנושי יכול לתפוס רק באמצעות אינטואיציה. באמת, במציאות ה'אני' האנושי יכול להתפס רק באמצעות אינטואיציה. בבעל-חיים או רואים אינספירציה; בישות האנושית או למעשה רואים את ה'אני', האינטואיציה. או מדברים באופן שגוי כאשר או אומרים שאנו רואים את הגוף הפיסי של בעל-חיים. איננו רואים בכלל את הגוף הפיסי. הוא התפרק, בוטל, הוא עושה את האינספירציה גלויה לגבינו; והגוף האתרי, באופן דומה, התפרק, בוטל. עם בעל-חיים, או למעשה רואים את הגוף האסטרלי באופן חיצוני באמצעות הפיסי והאתרי. עם הישות האנושית, או קולטים את ה'אני' או האגו. למעשה, מה שאנו רואים שם לפנינו, אינו הגוף הפיסי, כי הוא בלתי-נראה – וכך גם הגוף האתרי והגוף האסטרלי. מה שאנו רואים בישות אנושית הוא ה'אני' אשר נוצר באופן חיצוני, אשר נוצר בדרך פיסי. זוהי הסיבה לכך שבני-אדם מופיעים לתפיסה חזותית חיצונית בצבע העור שלהם – צבע שאין למצאו בשום מקום אחר, כפי שאת ה'אני' אין למצוא בישות אחרת כלשהי. לכן, אם ברצוננו להתבטא כהלכה, עלינו לומר שאנו יכולים להבין לגמרי את הישות האנושית רק כאשר או חושבים עליה כמורכבת מגוף פיסי, גוף אתרי, גוף אסטרלי ו'אני'. מה שאנו רואים לפנינו הוא ה'אני', בעוד שהגוף האסטרלי, הגוף האתרי והגוף הפיסי קיימים באופן נסתר בתוכו.

עתה, נבין באמת את הישות האנושית רק אם נתייחס לנושא בצורה מדוקדקת יותר. מה שאנו רואים בהתחלה הוא רק הצד 'החיצוני' של ה'אני'. אך, ה'אני' נתון לתפיסה בצורתו האמיתית רק באופן פנימי, רק באמצעות אינטואיציה. אבל, במשהו מה'אני' הזה מבחינה הישות האנושית בחייה המודעים הרגילים – כלומר במחשבותיה המופשטות שאין לבעל-חיים מפני שאין לו 'אני'. לבעל-חיים אין את היכולת ליצור מחשבות, כי אין לו 'אני'. לכן, או יכולים לומר שבצורה ובדמות האנושיות, או רואים באופן חיצוני את ההתגשמות הארצית של ה'אני'; וכאשר או חווים את עצמנו מבפנים, במחשבותינו המופשטות, שם יש לנו את ה'אני'. אך, אלו מחשבות בלבד; הן תמונות, לא ממשויות.

עתה, אם נתייחס לגוף האסטרלי אשר נוכח על אף שבוטל, או מגיעים לאיבר שבלתי-אפשרי לראותו באופן חיצוני, אך או יכולים לראותו אם נסתכל באדם בתנועה ומתוך תנועותיו נתחיל להבין את צורתו. אך, עלינו להפעיל את סוג ההתבוננות הבא: חישבו על איש קטן, גוף דמוי-ננס אשר מתהלך עם רגליים קצרות. תבינו את תנועתו, אם תתבוננו ברגליו השמננות שאותן הוא מניע קדימה כמו עמודים קטנים. איש גבוה ורזה עם רגליים ארוכות מאוד, ינוע בצורה שונה מאוד. בהתבוננות בדרך הזאת, תבחינו באחדותן של התנועה והצורה. למשל, אדם בעל מצח משופע לאחור וסנטר בולט מאוד, מניע את ראשו בצורה שונה מאדם בעל סנטר נסוג ומצח בולט מאוד. בכל מקום, תמצאו קשר בין הצורה והתנועה של הישות האנושית, אם פשוט תתבוננו באדם בעודו עומד לפניכם ותקבלו רושם מהעור שלו, צבעו והדרך שבה הוא מחזיק את עצמו במנוחה. אתם מתבוננים ב'אני' שלו כאשר אתם רואים מה עובר מצורתו אל תוך תנועותיו וחזרה אל תוך צורתו.

חקרו לפעמים את היד האנושית. כמה שונה הדרך שבה בני-אדם בעלי אצבעות ארוכות או קצרות מפעילים את כליהם. התנועה עוברת אל תוך הצורה, הצורה אל תוך התנועה. כאן, אתם מדמים לעצמכם, כביכול, צללית של הגוף האסטרלי אשר מבוטאת באמצעים פיסיים חיצוניים. אך, אתם רואים, עכשיו בעודי מתאר זאת לכם, זוהי אינספירציה פרימיטיבית. לא עולה בדעתם של רוב בני-האדם להתבונן בדרך שבה בני-אדם צועדים, כמו למשל, פיכטה אשר צעד ברחובותיה של יינה.¹⁹ מי שראה את פיכטה צועד ברחובותיה של יינה, היה גם יכול לחוש את התנועה ואת התהליך המעצב אשר התרחשו באיברי-הדיבור ואשר באו לידי ביטוי במיוחד כאשר הוא רצה שדבריו יהיו משכנעים אף על פי שהם היו כל הזמן באיברי-הדיבור שלו. דרושה אינספירציה, לפחות בצורה אלמנטרית, כדי לראות זאת.

אבל, כאשר אנו רואים מבפנים את מה שראינו מבחוץ, שעליו אמרתי לכם שהוא נתון לתפיסה באמצעות סוג פרימיטיבי של אינספירציה, מה שאנו מגלים, במהותו, אלו חיים אנושיים של דמיון מלאי רגש. זוהי הממלכה שבה נחוות מחשבות מופשטות באופן פנימי. גם תמונות-זיכרון, כאשר הן מופיעות, חיות ביסוד הזה.

כאשר הוא נראה מבחוץ, ה'אני' מבטא את עצמו, בצבע העור למשל, וגם בצורות אחרות; לדוגמה, בארשת-הפנים. אחרת, לעולם לא היינו יכולים לדבר על פיסיוגנומיה. למשל, אם זוויות הפה של אדם שמוטות כאשר פניו במנוחה, זה בהחלט קשור מבחינה קארמתית לתצורת ה'אני' שלו בהתגשמות הנוכחית. ברם, כאשר הוא נראה מבפנים, המחשבות המופשטות נוכחות כאן. הגוף האסטרלי מתגלה באופן חיצוני באופיין של תנועות, באופן פנימי בדמיון או בתמונות-דמיון אשר מופיעות בפני הישות האנושית. הגוף האסטרלי עצמו נמנע, פחות או יותר, מהתבוננות; הגוף האתרי – אף יותר.

הגוף האתרי אינו נראה באמת מבחוץ או לכל היותר נעשה גלוי בהתגלות פיסית במקרים מאוד יוצאי-דופן. ברם, הוא יכול להפוך גלוי באופן חיצוני כאשר אדם מזיע – כאשר אדם מזיע, הגוף האתרי נעשה גלוי באופן חיצוני. אך, אתם רואים, נדרשת אימגינציה כדי לקשור את תהליך ההזעה לישות האנושית כולה. פרצלסוס²⁰ הוא אחד שעשה את הקשר הזה. עבורו, לא רק האופן, אלא מהות הזיעה הייתה שונה אצל ישויות אנוש אינדיבידואליות. לגבי פרצלסוס, הישות האנושית כולה – הטבע האתרי של הישות האנושית כולה – בוטאה בדרך הזאת. באופן כללי, יש ביטוי חיצוני מועט מאוד של האתרי. לעומת זאת, באופן פנימי, הוא בכל זאת נחוה, כלומר נחוה ברגש. חיי-הרגש בכללותם, בהיותם נחוים באופן פנימי, הם אלה שחיים בגוף האתרי כאשר גוף זה פעיל מבפנים, כך שאדם יחוה אותו מבפנים. חיי-הרגש מלווים

¹⁹ יוהן גוטליב פיכטה, 1762-1814, פילוסוף אידיאליסט גרמני. חשוב עבור התפתחות האנתרופוסופיה, ראה *אמת וידע*, GA-3, הוצאת בדולח ו-*חידת האדם*, GA-20, מאת רודולף שטיינר.
²⁰ פרצלסוס, 1493-1541, אלכימאי, רופא ופילוסוף בתקופת הרנסנס. ראה *המיסטיקה עם הופעת העידן המודרני*, GA-8, ו-*מקורות המדע המודרני* מאת רודולף שטיינר.

תמיד בהפרשה פנימית. בהתבוננות בגוף האתרי של הישות האנושית, נראה שהכבד, למשל, מזיע, שהקיבה מזיעה – שכל איבר ואיבר מזיע ומפריש. החיים האתריים של הישות האנושית מתקיימים בתהליך הזה של הפרשה פנימית. סביב הכבד, סביב הלב, קיים ענן של זיעה, הכול עטוף בערפל וענן. את זה יש להבין באופן אימגינטיבי. כאשר פרצלסוס דיבר על זיעת הישות האנושית, הוא לא אמר שהיא נמצאת רק על-פני השטח. הוא דווקא אמר כי זיעה ממלאת את הישות האנושית כולה, שגופה האתרי הוא שנראה כאשר הפיסי רשאי לצאת משדה הראייה. התנסות פנימית זו של הגוף האתרי היא, כפי שאמרתי, חיי-הרגש.

ההתנסות החיצונית של הגוף הפיסי – גם היא אינה, בשום פנים ואופן, ברת-תפיסה באופן מיידי. אמת, אנו נעשים מודעים לחלק הפיסי של הגופניות האנושית, כאשר, למשל, אנו מרימים ילד בדינו. הוא כבד, בדיוק כפי שאבן כבדה. זוהי התנסות פיסי: אנו קולטים משהו אשר משתייך לעולם הפיסי. אם מישהו נותן לנו סטירה, מתרחשת, מלבד התנסות מוסרית, גם התנסות פיסי – מכה, פגיעה. אך, כמשהו פיסי, זוהי למעשה רק מכה אלסטית, כפי שכדור ביליארד אחד פוגע באחר. את היסוד הפיסי מוכרחים תמיד להשאיר נפרד מהיסוד האחר, היסוד המוסרי. אך, אם נתקדם ונקלוט את היסוד הפיסי הזה באופן פנימי, באותה דרך שבה אנו קולטים באופן פנימי את ההתגלות החיצונית של חיי-הרגש, אז בתהליכים הפיסיים גרידא, אנו חווים באופן פנימי את הרצון האנושי. הרצון האנושי הוא אשר מחבר את הישות האנושית לקוסמוס בדרך פשוטה וישירה.

אתם רואים, כאשר אנו מחפשים סביבנו אחר אינספירציה, אנו מוצאים אותה בצורות בעלי-חיים. השונות הרבגונית של צורות בעלי-חיים היא הבסיס להתרשמויות שלנו באינספירציה. מעובדה זו תיווכחו לדעת שכאשר אינספירציות נראות בצורתן הטהורה והמקורית, בלי שתתמלאנה בגופניות פיסי, שהאינספירציות הללו יכולות להציג משהו עילאי יותר מיסודו מאשר בעלי-חיים. וגם הם יכולים. אך, אינספירציות אשר קיימות בעולם הרוח במצבן הטהור, עשויות להופיע בפנינו גם בצורות דמויות-בעלי-חיים.

בזמנים של ראייה רוחית אטוויסטית עתיקה, בני-אדם שאפו לתאר בצורות של בעלי-חיים את האינספירציות אשר הגיעו אליהם. צורת הספינקס, למשל, נועדה ליצור תמונה של משהו אשר נראה באינספירציה. לכן, אנו עוסקים בישויות על-אנושיות כאשר אנו מדברים על צורות של בעלי-חיים בעולם הרוח הטהור. במהלך הזמנים של ראייה רוחית אטוויסטית – וזה נמשך בארבע המאות הכריסטיאניות הראשונות, בכל מקרה עדיין בתקופתה של מיסטריות גולגתא – זו לא הייתה סמליות גרידא במובן הרגיל, אלא ידיעה פנימית אמיתית אשר גרמה לבני-אדם לתאר, בצורות של בעלי-חיים, ישויות רוחיות אשר היו נגישות לאינספירציה.

זה היה בהתאמה מלאה עם נוהג זה כאשר רוח-הקודש תוארה בצורה של יונה על-ידי אלה אשר קיבלו אינספירציה. כיצד עלינו לחשוב עליה כיום כאשר נאמר על רוח-הקודש שהיא הופיעה בצורה של

יונה? מוכרחים אנו לומר לעצמנו: אותם בני-אדם אשר דיברו בדרך הזאת קיבלו השראה במובן אטוויסטי עתיק. הם ראו אותה בצורה הזאת כאינספירציה באותה ממלכה של רוח טהורה שבה רוח-הקודש התגלתה בפניהם.

כיצד היו מאפיינים בני-הדור של מיסטריית גולגתא, אשר היו מחוננים בראייה רוחית אטוויסטית, את הכריסטוס? אולי הם ראו אותו באופן חיצוני כאדם. כדי לראותו כישות אנושית בעולם הרוח הם היו זקוקים לאינטואיציה. בני-אדם אשר היו מסוגלים לראות את ה'אני' שלו בעולם האינטואיציה, לא נכחו בזמנה של מיסטריית גולגתא. זה לא היה אפשרי עבורם. אך, הם עדיין יכלו לראותו באינספירציה אטוויסטית. אז, הם היו משתמשים בדימויים של בעלי-חיים אף כדי לבטא את הכריסטוס. "ראה את השנה של האל!" הייתה שפה אמיתית ונכונה באותה תקופה. זוהי שפה שמוכרחים אנו ללמוד להבינה אם ברצוננו לתפוס מהי אינספירציה או לראות באמצעות אינספירציה מה יכול להתגלות בעולם הרוח. "ראה את השנה של האל!" חשוב לנו שנזהה שוב מהו אימגינטיבי, מהו אינספירטיבי ומהו אינטואיטיבי ועל-ידי כך למצוא את דרכנו אל השפה אשר מהדהדת לעברנו מזמנים עתיקים.

במונחים של כוחות הראייה העתיקים, צורה זו של שפה מציגה בפנינו ממשויות. אך, מוכרחים אנו ללמוד לבטא ממשויות כאלו בדרך שבה הן עדיין מבוטאות, למשל, בזמנה של מיסטריית גולגתא ולחוש שהן מוצדקות וטבעיות. רק בדרך הזאת נהיה מסוגלים לתפוס את המשמעות של מה שמוצג לנו כיונה ואפילו ככריסטוס, השנה. בזמנים העתיקים, הכריסטוס תואר שוב ושוב באמצעות אינספירציה או מוטב לומר באמצעות אימגינציה אינספירטיבית.

הרצאה 3

המיסטריה של האמת III

דורנאך, 29 ביולי 1922

אתמול, ניסיתי להראות כיצד אפשר למצוא דרך פשוטה כדי לתאר לעצמנו את הקשרים של הישות האנושית עם הקוסמוס במונחים של גוף, נפש ורוח. על-ידי הדרך שבה סיימתי את ההרצאה על-ידי בניית תמונות אימגינטיביות מסוימות, רציתי להסב את תשומת-הלב לדברים מסוימים. רציתי להראות כיצד בתמונה אימגינטיבית כמו זו של הכריסטוס כשה של האל, מבטאות אימגינציות אינספירטיביות באופן אמיתי ונכון. רציתי להראות שבזמנים שבהם תמונות כאלה נוצרו, כאשר הן אכן הושמעו בהבנה מלאה ונעשה בהן שימוש עבור חיי-הנפש האנושית, התקיימה תודעה ממשית לדרך שבה הישות האנושית פעלה כלפי מעלה, מתודעה רגילה להתנסויות מודעות בנפש, התנסויות אשר קושרות אותה עם עולם הרוח. הסבתי את תשומת-לבכם לעובדה שבארבע המאות הכריסטיאניות הראשונות, מה שכינינו 'התורה הכריסטיאנית' עדיין נשאה את הרושם שבכל מקום היא הייתה מבוססת על התרשמות ממשית של הרוח, שאפילו סודות הכריסטיאניות הוצגו כפי שהם יכלו להיראות על-ידי אלה אשר פיתחו את חיי-הנפש שלהם לראיית הרוח. לאחר המאה הרביעית לספירה, הבנתם של ביטויים ישירים של הרוח נמוגה יותר ויותר מהתודעה הרגילה. עם הקשר בין העמים הגרמניים מהצפון והעמים הלטיניים והיווניים מהדרום במהלך אותם ימים מוקדמים של צמיחה בתרבות המערבית, אנו רואים כיצד קשיי ההבנה הללו מתגברים בקביעות. מוכרחים אנו להיות מודעים לגמרי לכך שבזמנים אשר באו מיד לאחר המאה הרביעית, בני-אדם עדיין נשאו מבטם בהתמסרות מלאה יראת-כבוד אל אותן אימגינציות מזמנים קדומים שבהן הוצגו השקפות כריסטיאניות. למסורת רחשו כבוד וכך גם לתמונות אשר ירדו אל הדורות הבאים דרך המסורת. אך, הרוח האנושית המתקדמת המשיכה ללבוש צורות חדשות. לכן, הישות האנושית נאלצה לומר: כן, המסורת הורידה לנו תמונות כמו זו של היונה עבור רוח-הקודש וזו של השה של האל עבור הכריסטוס עצמו. אך, כיצד עלינו להבינן? כיצד יכולים אנו להגיע להבנתן? מתוך אי-האפשרות הזאת או דווקא מתוך האמונה אשר נולדה עם ההכרה של אי-האפשרות שהרוח האנושית תגיע לתפיסת העולמות הרוחיים באמצעות כוחותיה שלה, שם עולה התורה הסכולסטית שהרוח האנושית אשר יכולה להגיע לידיעת העולם החושי באמצעות כוחה שלה, יכולה גם להגיע למסקנות אשר מופקות ישירות ממושגים של העולם החושי, אך שהישות האנושית מוכרחה פשוט לקבל כהתגלות בלתי-מובנת של מה שיכול להתגלות לה מהעולם העל-חושי.

אך, ברצוני לומר, צורה זו-איברית זו של אמונה בחיי-הנפש האנושיים, לא התפתחה בלי קשיים. מצד אחד, הייתה ידיעה מוגבלת לארצי, בעוד שמצד שני הייתה ידיעה של העל-חושי שאפשר היה להשיגה רק דרך דת או אמונה. אף-על-פי-כן, תמיד הייתה תחושה, אף על פי שהייתה עמומה פחות או יותר, שהקשר של הישות האנושית לידיעה על-חושית לא היה יכול להיות כפי שהיה בזמנים עתיקים. ביחס לתחושה זו, בני-אדם אמרו לעצמם בתקופה הראשונה לאחר המאה הרביעית: במובן מסוים, הנפש האנושית עדיין יכולה להגיע לעולם העל-חושי, אך זה לא נתון לכולם שהם יוכלו לפתח את נפשם לגבהים כאלה; רוב בני-האדם צריכים להיות שבעי-רצון פשוט מלקבל רבות מההתגלויות העתיקות.

כפי שאמרתי, בני-אדם רחשו כבוד רב להתגלויות העתיקות הללו, עד כדי כך שהם לא רצו לאמוד אותן אל מול תקן של ידיעה אנושית אשר לא הגיעה אליהם עוד. לכל הפחות, בני-אדם לא האמינו שהידיעה האנושית הייתה מסוגלת להתעלות לרמה של התגלות. למעשה, התורה הסכולסטית הקפדנית ביחס לחלוקת הידיעה האנושית התקבלה רק בהדרגה; אכן, רק במאות העשירית, האחת-עשרה, השתים-עשרה והשלוש-עשרה של ימי-הביניים שהעיקרון הסכולסטי התקבל במלואו. עד אז, עדיין היה היסוס מסוים בתודעתם של בני-האדם: האם אפשרי, ככלות הכול, לרומם את הידיעה הזאת שהישויות האנושיות היו יכולות להשיג במועד מאוחר זה, עד לרמה של מה שמשתייך לעולם העל-חושי?

משמעותו של ניצחון ההשקפה הסכולסטית הייתה שבהשוואה לזמנים מוקדמים יותר, התרחשה מהפכה רבת-עוצמה. אתם רואים, בזמנים קדומים, הבה נאמר, במאות הכריסטיאניות הראשונות ממש, אם מישהו פילס את דרכו אל הכריסטיאניות ואז ניגש למיסטריה של ההשגחה האלוהית או למיסטריה של הטרנסובסטנציה, שינוי הלחם והיין לגוף ולדם של הכריסטוס, הוא היה אומר: קשה להבין זאת, אך ישנם בני-אדם אשר יכולים לפתח את נפשם כך שהם יבינו את הדברים הללו. הוא היה אומר: אם אני מניח את קיומה של ידיעת-הכול של האלוהות, אז ישות יודעת-כל זו מוכרחה למעשה לדעת אם ישות אנושית אחת מקוללת לעד או אם ישות אחרת תזכה בברכה. אך, אדם כזה היה עשוי לומר: זה בקושי מתיישב עם העובדה שבני-אדם אינם צריכים, באופן בלתי-נמנע, לחטוא. ואם הם יחטאו, אז הם יקוללו; אם הם לא יחטאו, אז הם לא יקוללו; איש לא יקולל, אם יתנצל על חטא שביצע. לכן, מוכרחים לומר שאדם לפי הדרך שבה הוא או היא מנהלים את חייהם, יכולים להפוך את עצמם לכדי אדם מקולל בגלל חטא או לכדי אדם מבורך כתוצאה מאי עשיית חטאים. אך שוב, אל יודע-כל מוכרח כבר לדעת אם אינדיבידואל נועד לקללה או לברכה.

כאלה היו יכולים להיות השיקולים של מישהו שכך התמודד במאות הכריסטיאניות המוקדמות ביותר. ברם, במאות הכריסטיאניות המוקדמות הללו, אותו אדם לא היה אומר: לכן, אני מוכרח לנמק אם האל חוזה מראש את הקללה או את הברכה של ישות אנושית. הוא או היא היו דווקא אומרים: אילו הייתי עובר

התקדשות, הייתי יכול להבין שגם אם אינדיבידואל עשוי לחטוא או לא לחטוא, האל יודע, אף-על-פי-כן, מי יקולל ומי יבורך. כך היה דובר מי שחי במאות הראשונות של הכריסטיאניות.

באופן דומה, אם מישו היה אומר לאותו אדם שעל-ידי הטרינסובסטנציה, על-ידי חגיגת הסעודה של ישוע, לחם ויין עוברים טרינספורמציה לכדי הגוף והדם של הכריסטוס, הוא היה אומר: אני לא מבין זאת, אבל אילו הייתי מתקדש הייתי מבין. כי, בזמנים עתיקים, אדם חשב: מה שנתון לתפיסה חושית בעולם החושי, הוא חזות גרידא; זו אינה ממשות: הממשות מתקיימת מאחור, בעולם הרוח. כל עוד אדם ניצב בעולם החושים, בעולם זה של אשליות, תהיה זו סתירה לומר שאדם יכול לחטוא או לא לחטוא ואף-על-פי-כן האל היודע-כל יודע מראש אם אינדיבידואל יקולל או יבורך. אך, ברגע בו אדם נכנס אל תוך עולם הרוח, זו אינה עוד סתירה. שם, אדם חווה כיצד יתכן שהאל, אף-על-פי-כן, רואה קדימה. באותה דרך, אדם היה אומר: בעולם הפיסי של החושים, זו סתירה לומר שלחם ויין – שבהופעה חיצונית נשארים אותו דבר – הופכים לגוף ולדם של הכריסטוס לאחר הטרינסובסטנציה. אך, לאחר שנעבור התקדשות, נבין זאת, כי אז בחיי-הנפש שלנו אנו נמצאים בעולם הרוח. כך בני-אדם היו מדברים בזמנים העתיקים.

לאחר מכן, הופיעו המאבקים בנפשות האנושיות. מצד אחד, הנפשות של הישיות האנושיות מצאו את עצמן נפרדות יותר ויותר, מנותקות, מעולם הרוח. המגמה כולה של התרבות הייתה להעניק סמכות לתבונה בלבד, והתבונה, כמובן, לא הגיעה אל עולם הרוח. מתוך המאבקים הללו, התפתחו סוגים שונים של אי-ודאויות ביחס לעולמות העל-חושיים. אם נחקור את מאורעות ההיסטוריה, נוכל למצוא את הנקודות שבהן אי-ודאויות כאלו נכנסו לעולם באופן חד למדי. לעתים קרובות, דיברתי על הנזיר הסקוטי סקוטוס אריגנה, אשר חי בצרפת בחצרו של קרל הקירח במהלך המאה התשיעית.²¹ בחצר, הוא נתפס כנס ממשי של חכמה. קרל הקירח וכל אלה אשר חשבו כפי שהוא חשב, פנו אל סקוטוס אריגנה בכל הנושאים הקשורים לדת ולמדע בכל פעם שהם רצו פסיקה. עתה, הדרך שבה סקוטוס אריגנה התנגד לנזירים האחרים בתקופתו, מראה באיזו עוצמה סער אז המאבק בין התבונה, אשר חשה את עצמה מוגבלת לעולם החושים, לצד מסקנות ספורות אשר הופקו מאותו עולם, ובין המסורות אשר הורדו מטה מעולם הרוח בצורה של דוגמות. כך, במאה התשיעית, אנו רואים שתי אישיות אשר מתעמתות זו עם זו: סקוטוס אריגנה והנזיר גוטשוק,²² אשר הכריזו ללא פשרות על התורה שעליה לאל יש ידיעה מוקדמת ומושלמת של קללה או ברכה עתידית של אינדיבידואל. תורה זו התגלמה בהדרגה בניסוח הבא: האל הועיד חלק אחד של האנושות לברכה וחלק אחר – לקללה. התורה נוסחה כפי שאוגוסטינוס עצמו ניסח אותה. על-פי תורתו על גזירה

²¹ ג'ון סקוטוס אריגנה, 810-877, פילוסוף כריסטיאני קלטי נאופלטוניסט. ראה מאת רודולף שטיינר: *חידות הפילוסופיה* GA-18 כרך א' (הוצאת בדולח), היסטוריה אוקולטית GA-126, ו- *מקורות המדע המודרני* GA-326. ²² Gottschalk of Orbais, נזיר בנדיקטי, גם ב-פולדה. יצר מחלקות קשות עם תורות על גזירה מראש של נבחרים. נידון לכפירה על-ידי מועצת גדולי הכנסייה במיינץ, שנת 848.

מראש, חלק אחד של האנושות נועד לברכה וחלק אחר – לקללה.²³ הנזיר גוטשוק לימד שזה אכן כך: האל הועיד חלק אחד של הגזע האנושי לברכה וחלק שני – לקללה, אך לחטא לא הועידו שום חלק. כך, עבור ההבנה החיצונית, גוטשוק לימד סתירה.

במאה התשיעית, המאבק היה מר בדרך יוצאת דופן. במועצת העיר מיינץ, למשל, הכתבים של גוטשוק הוכרזו ככתבי כפירה ולכן ייסרו אותו במלקות בגלל תורתו. ברם, אף על פי שגוטשוק הוכה ונאסר בגלל תורה זו, הוא היה יכול לטעון שאין לו שום רצון אחר מלבד לחזור ולאשר את תורתו של אוגוסטינוס בצורתה האמיתית. בישופים ונזירים צרפתיים רבים, במיוחד, נוכחו לדעת שגוטשוק לא לימד שום דבר אחר מלבד מה שאוגוסטינוס כבר לימד. כך, נזיר כמו גוטשוק ניצב מול בני-האדם מתקופתו ומלמד את מסורות הידיעה העתיקה של המיסטריות. ברם, אלה אשר רצו להבין הכול עם האינטלקט העולה, פשוט לא יכלו להבין ולכן התחרו בתורתו. אך, היו אחרים אשר דבקו יותר ברחישת כבוד לתורה העתיקה והתייצבו בהחלטיות לצדו של תיאולוג כמו גוטשוק.

קשה ביותר לבני-אדם בימינו להבין שדברים כאלה היו יכולים להיות נושא של מאבק מר. כאשר תורות כאלו לא השביעו את רצונם של גורמים בעלי סמכות, המחבר שלהן היה מקבל מלקות ונאסר אף על פי שהוא עשוי להיות, ובמקרה הזה הוא היה, צודק בסופו של דבר. כי, אלה היו בדיוק המאמינים האורתודוקסים אשר הציבו את עצמם לצדו של גוטשוק ותורתו נשארה התורה הקתולית האורתודוקסית. קרל הקירח, בשל הקשר שלו לסקוטוס אריגנה, פנה אליו באופן טבעי לקבלת פסיקה. סקוטוס אריגנה החליט לגבי תורתו של גוטשוק כדלקמן: את האלוהות יש למצוא באבולוציה של המין האנושי; הרוע יכול להופיע כדי לקבל הוויית-קיום – אחרת, גם את הרוע היינו מוצאים באל. היות שהאל יכול להיות רק הטוב, הרי שהרוע מוכרח להיות אינות; אך, אינות אינה יכולה להיות דבר כלשהו שעמו ישויות אנוש יכולות להיות מאוחדות. לכן, סקוטוס אריגנה דיבר נגד תורתו של גוטשוק.

אך, תורתו של סקוטוס אריגנה, אשר הייתה פחות או יותר זהה לזו של פנתיאיסטים כיום, גונתה על-ידי הכנסייה האורתודוקסית וכתביו נתגלו רק מאוחר יותר. כל דבר שהזכיר את תורתו נשרף והתייחסו אליו ממש ככופר. כאשר הוציא לאור את ההשקפות שהוא הסביר לקרל הקירח, חסידיו של גוטשוק – שזכו שוב לכבוד – הכריזו: למעשה, סקוטוס אריגנה הוא רק פטפטן אשר מתהדר בכל סוג של עיטור של המדעים החיצוניים ולמעשה הוא אינו יודע דבר על המיסטריות הפנימיות של העל-חושי.

²⁴ בחיבור *De Corpore et Sanguine Domini*, תיאולוג אחר כתב על הגוף והדם של הכריסטוס.

בחיבור זה, הוא אמר משהו שעבור המתקדשים מימי-קדם היווה תורה מובנת: שלמעשה, את הלחם והיין

²³ ראה עיר האל, ספרים XII ו-XIII, מאת אוגוסטינוס.
²⁴ טרמנוס מקורבי, מת בשנת 868, תיאולוג ופולמוסן.

אפשר לשנות לכדי גוף ממשי ודם ממשי של הכריסטוס. גם חיבור זה היה מונח לפני קרל הקירח. סקוטוס אריגנה לא כתב הפרכה של ממש, אך בעבודותיו יש לנו רמזים רבים להחלטה שאליה הגיע, כלומר שזו, התורה הקתולית האורתודוקסית של הטרנסובסטנציה של לחם ויין לכדי הגוף והדם של הכריסטוס, מוכרחה לעבור שינוי, מפני שהיא אינה מובנת לשכל האנושי. סקוטוס אריגנה היה מסוגל להתבטא כך, אפילו בימיו. בקיצור, הקונפליקט ביחס לקשר של הנפש האנושית עם העולם העל-חושי סער בעוצמה במאה התשיעית ולבני-אדם רציניים באותם זמנים היה קשה ביותר למצוא את כיוונם. כי, דוגמות כריסטיאניות כללו בכל מקום מצבורים, כביכול, של אמיתות עתיקות על התקדשות, אך בני-האדם היו חסרי-יכולת להבינן. מה שבוטא במילים חיצוניות, עמד למבחן. מילים אלו היו יכולות להיות מובנות אך ורק לנפש אשר פיתחה את עצמה ונכנסה אל תוך עולם הרוח. המילים החיצוניות נבחנו אל מול מה שבני-אדם באותם זמנים נעשו מודעים לו כתוצאה מפיתוח התבונה האנושית. מבדיקתם של אותם זמנים, התחוללו המאבקים הקשים ביותר בחיים הכריסטיאניים באירופה.

לאן הובילו ההתנסויות הפנימיות הללו? הן הובילו לכיוון הדואליות אשר הייתה חסרה לחלוטין בזמנים קודמים. בזמנים מוקדמים יותר, הישות האנושית התבוננה בעולם החושי ובעודה מסתכלת, כשריה אפשרו לה לראות בו-זמנית את הרוחי אשר ממלא את התופעות של עולם חושי זה. הוא ראה את הרוחי יחד עם התופעות של העולם החושי. בני-האדם מימי-קדם לבטח לא ראו את הלחם והיין באותה דרך שבה בני-אדם במאה התשיעית לספירה ראו אותם, כלומר כחומר גרידא. בזמנים העתיקים, החומרי והרוחי נראו יחד. כך, לבני-אדם בימי-קדם לא היו מושגים ואידיאות אינטלקטואליים כמו אלו שכבר היו ברשות בני-אדם אשר חיו במאה התשיעית. הדלילות והמופשטות של המושגים והאידיאות במאה התשיעית, לא היו קיימות קודם. מה שבני-אדם חוו מוקדם יותר כאידיאות ומושגים עדיין היה כזה שמושגים ואידיאות היו כמו אובייקטים ממשיים בעלי הוויה מהותית. מושגים ואידיאות בזמנים מוקדמים לא היו דלילים ומופשטים, אלא מלאי ממשות, הוויה אובייקטיבית. סיפרתי לכם כיצד נושאים כמו דקדוק, רטוריקה, דיאלקטיקה, אריתמטיקה, גיאומטריה, מוסיקה ואסטרונומיה נעשו מופשטים לגמרי. בזמנים העתיקים, הקשר של הישות האנושית למדעים הללו היה כזה שכאשר הוא התעמק בהם, הוא נכנס לסוג של קשר עם ישויות ממשיות ואמיתיות. אך, כבר במאה התשיעית ועוד יותר בזמנים מאוחרים יותר, המדעים הללו של דקדוק, רטוריקה, דיאלקטיקה וכן הלאה, נעשו דלילים ומופשטים לגמרי בלי שום תוכן חי של הוויה – אפשר לומר, כמו פיסות-בד בלבד בהשוואה למה שהיה קודם. תהליך זה של מופשטות הלך והתקדם. ההפשטה נעשתה, במידה הולכת וגוברת, תכונה של מושגים ואידיאות, בעוד שממשות מוחשית הפכה, במידה הולכת וגוברת, לשום דבר מעבר לעולם החושי החיצוני. שני הזרמים הללו, שאותם אנו רואים במאה התשיעית ואשר השפיעו על בני-האדם ללחום בקרבות נפשיים עצובים – שני הזרמים הללו המשיכו להתקיים בזמנים

המודרניים. במקרים אחדים, אנו עדיין חווים את המאבק שלהם באופן חד, במקרים אחרים המאבק מודגש פחות.

הנטיות הללו באבולוציית האנושות קיימות בבהירות חיה בניגוד בין גיתה ושילר.²⁵ אתמול, דיברתי על העובדה שגיתה, לאחר שחקר את הבוטניקה של ליניאוס, נאלץ לפתח תמונות ומושגים חיים באמת על צמחים – מושגים אשר יכולים לעבור שינוי ומטמורפוזה ואשר, מסיבה זו, התקרבו להיות אימגינציות. אך, גם הסבתי את תשומת-לבכם לעובדה שגיתה מעד כאשר רוחו ניסתה להתעלות מחיי-הצמח אל עולם בעלי-החיים של ההתנסות התחושתית. הוא הצליח להגיע לאימגינציה, אך לא לאינספירציה. הוא ראה את התופעות החיצוניות. עם המינרלים, לא הייתה לו שום סיבה להתקדם לאימגינציה; עם חיי-הצמח הוא התקדם לאימגינציה, אך לא יותר מזה, כי מושגים ואידיאות מופשטים לא היו הצד החזק שלו. גיתה לא התפלסף באופן אשר היה נהוג בימיו. לכן, הוא לא היה מסוגל לבטא במושגים מופשטים את מה שמגלים ברמה רוחית גבוהה יותר מזו של צמחים.

אך, שילר כן התפלסף. הוא אף למד מקאנט להתפלסף, אף על פי שהדרך הקנטיאנית נעשתה, בסופו של דבר, מבולבלת מדי עבורו והוא זנח אותה.²⁶ שילר התפלסף בלי רמת המופשטות אשר מונעת ממושגים להגיע להוויה ממשית. כאשר אנו חוקרים את גיתה ושילר יחד, זה בדיוק מה שאנו חשים כהתנגדות יסודית, מעולם לא גישרה ביניהם, ההתנגדות שרק עומעמה על-ידי גדולת הנפש, האנושיות היסודית אשר חיה בשניהם. ברם, הבדל יסודי זה של גישה התגלה בעשור האחרון של המאה השמונה-עשרה, כאשר הן גיתה והן שילר היו עסוקים בשאלה: כיצד יכולה הישות האנושית להגשים קיום אשר ראוי לכבוד שלה? שילר ניסח את השאלה בדרכו שלו בצורה של מחשבה מופשטת ומה שהיה לו לומר עליה, הופיע בספרו *מכתבים על החינוך האסתטי של האדם*. שם, הוא אומר: הישות האנושית כפופה, מצד אחד, לכורח המשתמע בהגיון ובתבונה. אין לו שום חירות כאשר הוא עוקב אחר הכורח של התבונה. חירותו נעלמה בכורח של התבונה. אך, הוא אינו חופשי גם כאשר הוא מתמסר לגמרי לחושים; בתחום זה, יצרים ודחפים טבעיים נכפים עליו ושוב הוא אינו חופשי. למעשה, בשני הכיוונים, לקראת הרוח ולקראת הטבע, האדם הופך לעבד, לא-חופשי. שילר מסיק שהאדם יכול להיות חופשי רק כאשר הוא מסתכל בטבע כאילו היה ישות חיה, כאילו לטבע היו רוח ונפש בתוכו – במילים אחרות, אם הוא מרומם את הטבע לרמה גבוהה יותר. אך אז, הוא מוכרח להוריד את הכורח המשתמש בתבונה עד אל תוך הטבע. הוא כביכול מוכרח להתייחס לטבע כאילו היה תבונתי; אך אז, הנוקשות של הכורח וההיגיון נעלמים מהתבונה. כאשר אדם מביע את עצמו

²⁵ יוהן כריסטוף פרידריך פון שילר, 1759-1805, משורר גרמני, מחזאי, היסטוריון ופילוסוף. הידידות בין שילר וגיתה מפורסמת. בהיותו מושפע בחוזקה מקאנט, לאידיאליזם שלו ולאיתו כלפי העריצות היו השפעה רבת-עוצמה בספרות הגרמנית המודרנית. כתב את ספרו *מכתבים על החינוך האסתטי של האדם*, 1795.

²⁶ עמנואל קאנט, 1724-1804, פילוסוף גרמני על ההארה. הוציא לאור את *ביקורת התבונה הטהורה*, 1781.

בתמונות, הוא מעניק צורה, הוא יוצר, במקום לנתח באופן לוגי; וכאשר הוא יוצר בדרך הזאת, הוא מסיר מהטבע את יסוד הכורח אשר נוצר רק על-ידי החושים. אך, הישג זה של חירות, אומר שילר, אפשר לבטאו רק ביצירה אומנותית והערכה אסתטית. אדם שפשוט מתמודד עם הטבע באופן סביל נמצא תחת שליטתם של הכורח המשתמע מהטבע, של יצרים, תשוקות טבעיות ודחפים. אם הוא מפעיל את רוחו, מוכרח הוא לעקוב אחר הכורח המשתמש בהיגיון – אם הוא אינו רוצה להיות לא-נאמן למה שהינו אנושי. כאשר אנו משלבים את השניים, טבע והיגיון, אז הכורח המשתמע בתבונה שוקע, לאחר מכן התבונה מניבה משהו מהכורח שלה עבור העולם החושי והעולם החושי של הטבע מניב משהו מהכורח האינסטינקטיבי שלו. הישות האנושית מוצגת ביצירות פיסול, למשל, כאילו הרוח עצמה הייתה כבר כלולה בעולם התחושתני. אנו מובילים את הרוח מטה אל תוך החושניות של הטבע החומרי בעודנו מובילים את החושניות של הטבע החומרי כלפי מעלה אל הרוח, ואז היצירה באמצעות תמונות, אז היפה מופיע. רק כאשר יוצרים או מעריכים את היפה, רק אז הישות האנושית חיה בחירות.

בכותבו את ספרו *מכתבים על החינוך האסתטי של האדם*, שילר שאף בכל כוחה של נפשו לגלות מתי מתאפשר לישות האנושית להיות חופשית. את האפשרות היחידה למימוש החירות האנושית הוא מצא בחיים של המראות היפים. מוכרחים אנו לברוח מהמציאות הגסה אם ברצוננו להיות חופשיים, כלומר אם ברצוננו להגשים הוויית-קיום ראויה של הישות האנושית. אלו הדברים ששילר באמת התכוון אליהם, אם כי יתכן שהוא לא הביע זאת במפורש. רק בהופעה, בחזות, שבאמת אפשר להשיג חירות.

אף-על-פי-כן, ניטשה אשר היה שקוע בכל הנושאים הללו, לא היה יכול לחדור אל תוך תפיסה מוחשית של הרוח. בספרו הראשון, *לידת הטרגדיה מתוך רוחה של המוסיקה*,²⁷ הוא רצה להראות שהיוונים יצרו אומנות כדי שיהיה להם משהו שבאמצעותו, כישויות אנושיות חופשיות, יוכלו להתעלות אל מעל למציאות אשר מוצגת על-ידי החושים החיצוניים, המציאות שבה הישות האנושית לא תוכל לעולם להגשים את כבודה האמיתי. הם התעלו אל מעל לממשתם של דברים, כדי להגשים את האפשרות של חירות בהופעות, הופעות אומנותיות. כך פירש ניטשה את התרבות היוונית. כאן, ניטשה רק ביטא, בצורה קיצונית, את מה שכבר היה כלול במכתביו של שילר על *החינוך האסתטי של האדם*. לכן, אנו יכולים לומר ששילר חי ברוחניות מופשטת, אך באותו זמן חי בתוכו האימפולס להעניק לישות האנושית את כבודה האמיתי. פשוט הסתכלו בנשגבות, בגדולה, של מכתביו על חינוך אסתטי. הם ראויים להערצה העילאית ביותר. במונחים של רגש פואטי, במונחים של כוחה של הנפש, הם באמת גדולים יותר מכל יצירותיו האחרות. כאשר אנו חושבים על סך כל הישגיו, המכתבים הללו הם הנעלים ביותר. אך, שילר היה צריך להיאבק בהם

²⁷ פרידריך וילהלם ניטשה, 1844-1900, פילוסוף ומשורר גרמני. פרופסור לפילולוגיה קלסית. חי בבאזל בשנים 1869-1879. ידוע בשל כך שהוא הוקיע את הדת ודגל בשלמותן של ישויות אנוש על-ידי הגדרה עצמית. הוציא לאור את *לידת הטרגדיה מתוך רוחה של המוסיקה* (1872).

מנקודת-מבט מופשטת, כי גם הוא הגיע לאינטלקטואליזם אשר מאפיין את החיים הרוחניים של המערב. מנקודת-מבט זו, הוא לא היה יכול להגיע למציאות האמיתית. הוא היה יכול להגיע אך ורק להופעה הזוהרת של היפה.

כאשר גיתה קרא את מכתביו של שילר על החינוך האסתטי של האדם, לא היה לו קל להתמצא בהם. למעשה, גיתה לא היה מיומן מאוד במעקב אחר תהליכים של תבונה מופשטת. אך, הוא גם היה עסוק בשאלות: כיצד יכול אדם להגשים כבוד אמיתי? כיצד מוכרחות ישויות רוחיות לפעול יחד כדי להעניק לישות האנושית כבוד, כך שבהתעוררה בעולם הרוח, גם היא תוכל לחיות בו?

שילר לא היה יכול להתעלות מהציור או מהתמונה, אל הממשות. מה ששילר אמר במכתביו, גם גיתה רצה לומר, אך בדרכו שלו. הוא עשה זאת בציורים ובתמונות בספרו *סיפור-אגדה על הנחש הירוק והחבצלת היפה*. בכל הדמויות בסיפור-אגדה זה, אנו יכולים לראות את כוחות-הנפש פועלים יחד כדי להעניק לאדם את כבודו האמיתי, בחירות. אך, גיתה לא היה מסוגל למצוא את הדרך ממה שהוא היה יכול לבטא באימינציות עד לרוחי באמת. לפיכך, הוא לא הרחיק אל מעבר לסיפור-האגדה, תמונה, סוג של סמליות עילאית יותר. הוא היה, זה נכון, מלא בכמות יוצאת דופן של חיים; עם זאת, זו הייתה רק סוג של סמליות. שילר יצר מושגים מופשטים, אך בהישארו עם החזות, הוא לא היה יכול להגיע לממשות. גיתה, בנסותו להבין את הישות האנושית בחירות שלה, יצר תמונות רבות, תמונות ממשיות באופן חי, אך גם הן לא היו יכולות להביאו אל הממשות. הוא נשאר תקוע עם תיאורים בלבד של עולם החושים. אתם רואים, התיאור שלו על התמונות החושיות ב-*סיפור-האגדה על הנחש הירוק והחבצלת היפה*, יפה להפליא, עם זאת בלתי-אפשרי לומר שהשחרור הסופי של הנסיך הנכה, ברור וממשי באופן אינטואיטיבי; הוא ממשי רק באופן סמלי. אף לא אחד משני הזרמים המנוגדים הללו אשר מבוטאים באישויות של גיתה ושילר, יכלו למצוא דרך אל ההתנסות הממשית של עולם הרוח. שניהם שאפו מכיוונים מנוגדים לחדור אל תוך עולם הרוח, אך הם לא יכלו להיכנס לתוכו.

מה באמת התרחש? מה שאני עומד לומר עשוי להישמע מוזר. אף-על-פי-כן, אלה אשר ניגשים לנושאים הללו בלי הטיה פסיכולוגית, יצטרכו לקבל את הדברים הבאים.

חישבו על שני הזרמים אשר נוכחים בסכולסטיקה. באחד, קיימת הידיעה מהתבונה אשר יוצרת את התוכן שלה מתוך עולם החושים, אך לא חודרת את הממשות. זרם זה זורם דרך צורות רבגוניות, בעוברו מאישיות אחת לאחרת, עד שילר. הסכולסטיקה סברה שאדם יכול לקלוט אידיאות רק מעולם החושים – ושילר נשאב אל תוך דרך זו של הכרה. אך, שילר היה ישות אנושית מושלמת מדי כדי שיתייחס לחושניות של החומר הפיסי כתואם לכבוד האנושי האמיתי. ידיעה סכולסטית מפיקה אידיאות אך ורק מעולם החושים. פתרונו של שילר היה לשחרר את עולם החושים כך שתישארנה רק אידיאות. אך, עם אידיאות בלבד, הוא לא היה יכול להגיע לממשות – הוא הגיע רק להופעות יפות. הוא נאבק בשאלה הבאה: מה יש לעשות עם

הידיעה הסכולסטית הזאת שהאדם יצר לעצמו, כך שיוכל איכשהו לקבל את הכבוד שלו? תשובתו הייתה שאדם אינו יכול להישאר עוד עם הממשות, שמוכרח הוא למצוא מפלט ביופיין של הופעות. כך, אתם רואים כיצד זרם הידיעה הסכולסטית מתבונה מצא את דרכו אל שילר.

לגיתה לא היה כל-כך אכפת מסוג זה של ידיעה. למעשה, הוא היה הרבה יותר נרגש מידיעה כהתגלות. זה עשוי להישמע לכם מוזר; אף-על-פי-כן, זה נכון. גם אם הוא לא דבק באותן דוגמות קתוליות, שהכורח שלהן התברר לו בעודו מנסה להשלים את פאוסט ולבטא אותן באופן אומנותי, גם אם לא דבק בדוגמות הקתוליות מימי נעוריו, הוא עדיין נאחז בדברים אשר קשורים לעולם העל-חשושי ברמה שאליה היה יכול להגיע. לדבר עם גיתה על אמונה – הכעיס אותו מאוד בדרך מסוימת. כאשר, בימי נעוריו של גיתה, יעקובי דיבר אתו על דת, על אמונה, הוא השיב: אני דבק במראה, בראייה.²⁸ גיתה לא רצה לשמוע דבר כלשהו על דת או אמונה. אלה אשר דרשו ממנו אמונה מסוימת כלשהי, פשוט אינם מבינים אותו כלל. הוא היה בחוץ, רואה, מתבונן. יתר על כן, הוא למעשה היה בדרכו מהאימגינציות שלו לאינספירציות ולאינטואיציות. בדרך זו, הוא לעולם לא היה יכול להיות תיאולוג בימי-הביניים, אך הוא היה יכול להיות כמו רואה רוחי עתיק של האלוהות, רואה רוחי של עולמות על-חושיים. הוא לבטח היה בדרכו, אך הוא פשוט לא היה יכול להתעלות גבוה מספיק. הוא היה יכול להרחיק רק עד ראיית העל-חשושי בעולם הצמחים. כאשר הוא חקר את עולם הצמחים, הוא למעשה היה מסוגל לראות את הרוחי ואת החושי זה ליד זה כפי שראו המתקדשים במיסטריות העתיקות. אך, גיתה לא הרחיק אל מעבר לעולם הצמחים.

מה, אם כן, היה הדבר היחיד שהוא היה יכול לעשות? הוא היה יכול להחיל על העולם העל-חשושי כולו את השיטה התמונתית, את הסמליות, את ההתבוננות האימגינטיבית, שאותן למד להחיל על צמחים. כך, כאשר הוא דיבר על חיי-הנפש בסיפור-האגדה שלו, הוא היה יכול להגשים הצגה אימגינטיבית של העולם. בכל פעם שבסיפור-האגדה על הנחש הירוק והחבצלת היפה הוזכר משהו בנוגע לחיי-הצמחים, משהו שאפשר לגשת אליו עם אימגינציות כמו אלה אשר פותחו על-ידי גיתה עבור עולם הצמחים, אז הכתיבה יפה במיוחד. פשוט תנו לכל דבר אשר מבוטא בסגנון של אימגינציות של עולם הצמחים בסיפור-אגדה זה לפעול עליכם ותחושו יופי מופלא. למעשה, גם ליתר התכנים של סיפור-האגדה הזה יש נטייה להיות דמוי-צמח. את הדמות הנקבית המרכזית, שבה כל-כך הרבה תלוי, הוא מכנה 'חבצלת'. גיתה לא מצליח למלא אותה בחיים ממשיים רבי-עוצמה; הוא מצליח לתת לה רק סוג של הוויית-קיום של צמח. אם תסתכלו בכל הדמויות אשר מופיעות בסיפור-האגדה, כולן למעשה מובילות לסוג של הוויית-קיום של צמח. כאשר מופיע הצורך לרומם אותן, הן נעשות סמלים גרידא וקיומן הוא חזות בלבד באותה רמה.

²⁸ פרידריך היינריך יעקובי, 1819-1743, נשיא האקדמיה במינכן. בניגוד להוגים של ההארה, הוא זיהה רק שני סוגים של בני-אדם: מאמינים כריטיאניים ואלה אשר האמינו בתבונתם. התבונה, כך לימד יעקובי, איננה הדרך להגיע לאמת הסופית.

גם המלכים אשר מופיעים בסיפור-האגדה אינם ממשיים כהלכה. גם הם רק מצליחים להגשים הוויית-קיום דמוית-צמח; הם רק טוענים שיש להם סוג נוסף של חיים. משהו היה צריך לעבור בהשראה אל מלך-זהב, מלך-כסף ומלך-ארד, לפני שהם היו יכולים באמת לחיות בעולם הרוח.

כך, גיתה חי מתוך חיי ידיעה כהתגלות, כידיעה על-חושית, שבה התמחה עד רמה מסוימת. שילר חי את הסוג השני של ידיעה, ידיעה כתבונה, אשר פותחה על-ידי הסכולסטיקה. אך, הוא לא היה יכול לשאת את הידיעה הזאת מפני שהוא רצה לעקוב אחריה עד לממשות והיא הייתה יכולה להובילו רק עד לממשות של היופי בחזויות.

אדם יכול לומר שהאמת הפנימית של שני האישים הללו עשתה אותם צדיקים כל-כך שאף לא אחד מהם אמר יותר ממה שהוא באמת היה מסוגל לומר. כך, גיתה מתאר את חי-הנפש כאילו היו סוג של צמחייה ושילר מתאר את האינדיבידואל החופשי כאילו ישות אנושית חופשית הייתה יכולה להיות אך ורק באופן אסתטי. חברה אסתטית – זה מה ששילר מקדם, כאתגר חברתי, בסוף המכתבים על החינוך האסתטי של האדם. אם הישות האנושית נועדה להיות חופשית, אומר שילר, תנו לה לחיות כך שהחברה תתגלה כיופי. בקשר בין גיתה ושילר, אנו רואים את שני הזרמים הללו מתקיימים. מה שהם הו צריכים זו התעלות מאימגינציה לאינספירציה בגיתה והתחיות המושגים המופשטים עם העולם האימגינטיבי בשילר. רק אז שהם היו מתחברים לגמרי.

אם תסתכלו בנפשם של השניים, יהיה עליכם לומר שלשניהם היו תכונות אשר היו יכולות להביאם אל תוך עולם הרוח. גיתה נאבק ללא הרף במה שהוא כינה 'נטיות דתיות' או 'אדיקות'. שילר, כאשר נשאל "לאיזו מהדתות הקיימות הינך מתוודה?"²⁹, הוא אמר: "לאף לא אחת מהן." וכאשר הוא נשאל מדוע, הוא השיב: "מסיבות דתיות!"²⁹

כאשר העולם העל-חושי זורם אל תוך הנפש האנושית מידיעה אשר נחוות בפועל, אנו רואים כיצד גם הדת עצמה, במיוחד עבור רוחות מוארות, זורמת אל תוך הנפש. כך, הדת תירכש שוב בעתיד – על-ידי הטרנספורמציה של הידיעה האינטלקטואלית גרידא בימינו לכדי ידיעה רוחית.

²⁹ גיתה היה חבר במסדר האחוותי הסודי של הבונים החופשיים. כשאין הוא מוגבל לסתמים, הוא שומר על הרבה מאוד מהרוח ומכללי ההתנהגות של אחוות הבונים החופשיים בימי-הביניים.

הרצאה 4

המיסטריה של האמת IV

דורנאך, 30 ביולי 1922

שוב, ברצוננו להסתכל לאחור באותם עקרונות של התקדשות אשר תוארו בהרצאה אתמול ואשר נעשו משותקים כתוצאה מקידום האינטלקטואליזציה של התרבות. בהסתכלות לאחור, נראה כיצד אותם בני-אדם שבהם העקרונות האטוויסטיים העתיקים יותר היו עדיין מלאי-חיים, בהתמודדות עם הכריסטיאניות. מתוך התרשמויותיהם, הם ניסחו את מה שבהמשך הפך להיות תכני הדוגמה וככאלה לא היו יכולים עוד להיות מובנים לאחר המאה השמינית או התשיעית.

עלינו רק לזכור שלפני מיסטריית גולגתא האימפולס של העיקרון האמיתי של העצמיות האנושית – ה'אני' – היה מיסודו חסר בתרבות האנושית. האדם היה תמיד בנוי, כמובן, בדרך כזו שעיקרון ה'אני' ימצא בתוכו; יתר על כן, הוא או היא נוצרו כדי לעצב את הישות החיצונית והפנימית מתוך עיקרון 'אני' זה. אך, רק לאט ובהדרגה שבני-האדם חשו את המהות והכוח של ה'אני' ונעשו מודעים לו. כך, אנו יכולים לומר שאף על פי שהאדם, אפילו בזמנים אשר קדמו למיסטריית גולגתא, היה מורכב מגוף פיסי, גוף אתרי, גוף אסטרי ו'אני', התודעה האנושית לא כללה בתוכה את ישות ה'אני' הזאת. ה'אני' היה פחות או יותר לא-מודע. באותם זמנים קדומים, בני-אדם התהלכו על האדמה כאשר ביסודו של דבר הם לא חיו בתודעה מלאה של ה'אני'. אך, למעשה מתאפשר ל'אני' להיות פעיל בישות האנושית כאשר הגוף הפיסי אינו מתפתח עוד בחיוניותו המלאה והמקורית. אותם בני-אדם שעדיין היו לא-מודעים ל'אני' שלהם פיתחו את גופם הפיסי בחיוניות גדולה יותר מאלה אשר נכנסו לתודעה מלאה של ה'אני'. הגעה זו של התודעה המלאה של ה'אני' לא התרחשה בפתאומיות; היא התרחשה הן לפני והן אחרי מיסטריית גולגתא, אך היא ברת-תפיסה באופן ברור להתבוננות רוחית-מדעית בהיסטוריה.

מה שיכול להתקיים בחיוניותו המלאה בגופים הפיסי, האתרי והאסטרי – יכול להתקיים רק כל עוד משהו מהטבע האלוהי-רוחי זורם מהקוסמוס אל תוך הישות האנושית. אך, לעולם לא היינו נעשים ישויות חופשיות, אלמלא ה'אני' הופיע בזירת ההתרחשויות, אלמלא האלוהי-רוחי הפסיק לזרום אל תוכנו במוכן העתיק. ישויות אנוש יכולות להיעשות חופשיות כאשר באותו זמן הן רוכשות שליטה ב'אני' בתוך תודעתן. אך, זה התאפשר רק כאשר האנושות נעשתה מעורבת בתחום המחשבות המופשטות. ברם, מחשבות מופשטות מהוות למעשה גוויות של עולם הרוח. כבר ציינתי זאת בהרצאות הללו. כפי שגווייה היא שארית של טבענו הפיסי כאשר אנו מתים על האדמה, כך נשארת גווייה מישות הנפש-והרוח שהיינו בעולם הרוח,

לפני ירידתנו אל תוך העולם הפיסי. ברם, זה היה המקרה מאז שהישות האנושית צוידה בתודעה זו של ה'אני' שלה. מחשבות, מחשבות מופשטות, מייצגות את הגוויה הזאת. כאשר אנו מסוגלים לאחוז במחשבות מופשטות, אנו נאחזים בגוויה של ישות הרוח-והנפש שלנו כפי שהייתה לפני ירידתנו אל העולם הארצי. אך, תנאי-מוקדם לכך שנאחז בגוויה של ישות הרוח-והנפש שלנו הוא שמשוהו מהעיקרון הממית והמשתק של המוות, מן ההכרח שייכנס אל תוך גופנו הפיסי.

אכן, האבולוציה של האדם היא כזו שטבעו השתנה במהלך התפתחותו על האדמה. הגופים של הישויות האנושיות בימי-קדם היו שונים מאלו של הגופים החדשים יותר. הגופים העתיקים היו כאלה שבתוכם הישות האנושית הייתה לא-חופשית, אך כאשר האדם נע, החיוניות כולה של הישות הקדמונית התגלתה בפעילות הפיסית, האתרית והאסטטלית. לכן, אפשר לומר שבעולם המתורבת אנו כבר חיים בתקופה של אבולוציית האנושות, שבה הגוף מתחיל להתנוון באופן פנימי. אנו משיגים חירות בדיוק דרך גוף מתנוון זה, שהינו הבסיס למחשבותינו האינטלקטואליות המופשטות. עם גוף מתנוון זה, הישות האנושית השיגה כל מה שאדם, כמדען מלא מבחינה אינטלקטואלית, כל-כך גא בו כיום.

בלוקחנו זאת בחשבון, מוכרחים אנו לומר שלפני מיסטריות גולגתא, תודעה מלאה של העצמיות כ'אני' עדיין לא הייתה קיימת בישויות אנוש על האדמה. אף-על-פי-כן, באותם זמנים היו בני-אדם ספורים שכבר פיתחו את תודעת-ה'אני' המלאה הזאת שהם פיתחו בפולחנים של המיסטריות. בני-אדם אלו כונו **מתקדשים**. כבר אמרנו רבות בנוגע למה שקרה לאלה אשר עברו התקדשות באתרים של המיסטריות העתיקות, כיצד הם התעלו להתנסות של ה'אני' המודע במלואו בתקופה שבה מצבו הכללי של המין האנושי היה שלא יהיה לו עדיין 'אני' מודע לגמרי. אך, המתקדש מימי-קדם היה יכול להתעלות ל'אני' מודע לגמרי זה, מפני שמשוהו חדר אותו דרך החוקים המקודשים במיסטריות, משוהו אשר הורגש ונחוה בכל התרבויות העתיקות כאב הנצחי בקוסמוס. וכאשר המתקדש, המיסטיקן, הגיע לנקודה מסוימת בהתקדשות שלו במיסטריות העתיקות, הייתה לו התנסות אשר אפשרה לו לומר לעצמו (אילו היינו מדמיינים לעצמנו מתקדש כזה בתרבות העברית הקדומה): האב חי בתוכי.

המתקדש היה מאפיין את אשר התרחש בתוכו דרך ההתקדשות שלו בדרך הבאה: בדרך-כלל, טבען של ישויות אנוש הוא כזה שהאב אכן תומך בהן ונושא אותן, אך האב אינו נכנס אל תוך תודעתן ולא מצית את תודעתן לכדי התנסות של ה'אני'. לישויות האנושיות הרגילות, האב נותן רק את רוח הנשימה; הוא נושם בישות האנושית את הנשימה שהינה הנפש החיה. אך, המתקדש חש שהנפש החיה אשר ננשמה לתוך האדם, הייתה ממשות רוחית מיוחדת, עיקרון-האב החי של הקוסמוס שגם נכנס אל תוך הישות האנושית. כאשר עיקרון-אב אלוהי זה נכנס אל תוך מתקדש כזה של העולם העברי העתיק והוא נעשה מודע לו, הוא היה יכול לומר, בהצדקה מלאה, מה הייתה משמעות ה'אני' עבורו: **אני הנני הווה**. אדם כזה אשר הסתובב בקרב עמים עתיקים ודרך עיקרון-האב האלוהי השוכן בו, הוסמך לדבר על ה'אני' – שבעולם העתיק כולו היה

השם של האלוהות, של האל-האב, שאין לאומרו במפורש – אדם כזה נתפס כנציגו של האל-האב על האדמה. מתקדשים אלו כונו **האבות** אשר הסתובבו בקרב העמים. הם כונו 'אבות' כי הם ייצגו את עיקרון-האל האלוהי בפני ישויות אנוש אחרות. נאמר עליהם שהאל-האב האלוהי נכנס לתוכם במיסטריות. כך, המיסטריות נתפסו כאתרים בעולם הארצי שבהם העיקרון היה יכול לפתח את מה שאחרת היה רק אורג וגועש באופן חיצוני מבעד לקוסמוס כולו. בתוך מרכזי המיסטריות ומבעד למרכזי המיסטריות, נבנה משכן בתוך הישות האנושית עבור עיקרון-האל האלוהי. האדם עצמו נעשה משכן עבור עיקרון-האל האלוהי.

לאורך המיסטריות, ישויות אנוש חשו את הנחשול של האל-האב מבעד לעולם הארצי; ובהסתכלות בקוסמוס, בעולם הגדול שמעבר, הם כינו אותו **מקרוקוסמוס**, העולם הגדול, בה במידה שהם חשבו עליו כחדור וארוג לפני ולפנים על-ידי עיקרון-האל האלוהי. לאחר מכן, הם הסתכלו במרכזי המיסטריות, שבהם נבנה משכן עבור האל-האב הזה, שבו ישויות אנוש הפכו בעצמן, על-ידי התקדשות, למשכן של האל-האב; והם כינו את המיסטריות ומה שישות אנושית הפכה להיות על-ידי המיסטריות, העולם הקטן, **מיקרוקוסמוס**. הבחנה זו התקיימה גם בימיו של גיתה, כי כאשר גיתה נעשה חבר באגודות מסוימות, הוא תפס את הביטויים: 'העולם הגדול' ו-'העולם הקטן'. בביטוי 'העולם הגדול', הוא הבין את המקרוקוסמוס ועל-ידי הביטוי 'העולם הקטן', את המשכן אשר היווה עבורו תמונה של 'העולם הגדול'.

כל הדברים הללו נכנסו לשלב נוסף כאשר מיסטריות גולגתא הלכה והתקרבה באבולוציה של האנושות. לפיכך, היה צריך לקחת בחשבון משהו שונה מיסודו. במהלך מיסטריות גולגתא היו ישויות אנוש אשר הסתובבו על האדמה, אשר חוו בתוכן משהו מן ה'אני' העצמאי. תודעת-ה'אני' החלה לחדור אל תוך ישויות אנוש. אך, באותו זמן, דבר נוסף החל להופיע: הגוף הפיסי האנושי החל להתפרק, להתנוון, באופן פנימי. כך, באותו זמן, באמצע אבולוציית האדמה, האבולוציה האנושית עמדה בפני סכנה גדולה. הייתה סכנה במידה הולכת וגוברת של איבוד הקשר עם עולם הרוח ועתה הייתה הסכנה שהגוף הפיסי יתנוון ויתפרק במידה הולכת וגוברת.

כדי לסייע בהתמודדות עם הסכנה הזאת, הישות שאנו מכירים ככריסטוס החליטה למזוג את עצמה אל תוך ישוע מנצרת, בדיוק כפי שעיקרון-האל האלוהי מזג את עצמו אל תוך המתקדשים בזמנים מוקדמים יותר. עיקרון-אב אלוהי זה מזג את עצמו אל תוך מתקדשים. בדרך הזאת, ה'אני' הוצת והתווסף לגוף הפיסי, לגוף האתרי ולגוף האסטרלי. כפי שכבר אמרתי, רק אלה שלתוכם האל האלוהי חדר, היו רשאים לדבר על ה'אני', שבעצמו היה השם של האל שאין לאומרו במפורש.

אך עתה, באמצע אבולוציית האדמה חיו ישויות אנוש אשר החלו לומר 'אני' ביחס לעצמן, ישויות אנוש אשר העלו את ה'אני' לתודעה. עיקרון-הבן, עיקרון-הכריסטוס, חדר עתה אל תוך ישות אנושית כזאת, אל תוך ישוע מנצרת. עיקרון-הכריסטוס חדר עתה אל תוך ה'אני'. בעוד שבזמנים מוקדמים יותר

עיקרון-האב חדר אל תוך הגוף הפיסי, הגוף האתרי והגוף האסטרלי, עתה עיקרון-הכריסטוס חדר אל תוך הישות האנושית אשר פיתחה את עצמה לאותו שלב מתקדם יותר באבולוציה.

עתה, היזכרו בדרך שבה תיארתי את הישות האנושית בהרצאה השנייה. אמרתי לכם שהצמח מבטל בתוכו את הטבע הפיסי. אפשר גם לומר שהצמח משחית את הטבע הפיסי. לאחר מכן, בעל-החיים משחית את הפיסי ואת האתרי. והישות האנושית משחיתה את הפיסי, את האתרי ואת האסטרלי. הישות האנושית לא השחיתה אותם לגמרי בתקופת ההתפתחות האנושית לפני מיסטריית גולגתא. אך, לאחר מכן, היא השחיתה אותם לגמרי עם כניסתו המלאה באמת של ה'אני' אל תוך ישותנו. כמובן, מתקדש מהמיסטריית העתיקות השתחרר לגמרי מהגוף הפיסי, הגוף האתרי והגוף האסטרלי, כאשר הוא נתן לעיקרון-האב האלוהי לזרום לתוכו וכבר באותם ימים הוא נעשה 'אני'.

עם הכניסה אל תוך ישוע מנצרת, הכריסטוס ביטל, מעצם כניסתו, לא רק את הגוף הפיסי, הגוף האתרי והגוף האסטרלי, אלא גם את ה'אני', בה במידה שהיה מפותח בישוע מנצרת באותם זמנים. כך, בכריסטוס ישוע שכן עיקרון-הכריסטוס העילאי, אשר קשור ל'אני' באותה דרך שבה ה'אני' של הישות האנושית קשור לגוף האסטרלי.

מאורע הכריסטוס היה משהו שהמתקדשים העתיקים, שבהם התפתחו כשרים עילאיים יותר של ראייה, עדיין היו מסוגלים לקלוט. כאשר המתקדשים העתיקים הללו התבוננו בישות האנושית כפי שהיא הייתה בתקופתם, הם גילו אותה מאחדת בתוכה את כל הכוחות של ישויות הטבע האחרות וכביכול ניצבת מעליהם ומאחדת את כולם. הם ראו כיצד אפשר למצוא בגוף הפיסי האנושי את ממלכת המינרלים, בגוף האתרי האנושי את ממלכת הצמחים, בגוף האסטרלי האנושי את ממלכת בעלי-החיים ואז הם ראו מהו למעשה הדבר האנושי. כאשר בשורות של מאורע כריסטוס זה, של מאורע גולגתא אשר הלך והתקרב, הגיעו למתקדשים אשר רכשו ראייה על-חושית בזמנים העתיקים, לאבות הללו של בני-האדם, לפחות לאותם ספורים שעדיין היו נוכחים – כאשר הבשורות הללו הופיעו, המתקדשים הללו יכלו לראות בכריסטוס ישות שבה הייתה כלולה לא רק ישות ארצית אשר נישאה לרמה אנושית, אלא שבה האנושות עצמה נישאה לרמת הישות שהינה רוחנית ואלוהית.

אם נזכור כיצד בישות האנושית נוכח משהו אשר חי בגוף הפיסי החיצוני כביטוי של אנושות יסודית, אז נוכל להבין כיצד המתקדשים הללו ראו בכריסטוס ישוע יותר מלבד אדם, כיצד הם ראו מסתובב על-פני האדמה משהו שהיה מעבר לאנושי, מעבר לאנושות. המתקדשים הללו ראו את כריסטוס ישוע בקרינה מיוחדת. הם ראו אותו עטוף לא רק בצבע העור האנושי, אלא בקרינה מנצנת.

כמובן, מתקדשים בזמנים העתיקים יכלו לראות את הקרינה הזוהרת המיוחדת הזאת בחבריהם המתקדשים. זה היה הכוח של עיקרון-האב אשר שכן בתוכם. אך עתה, הם קלטו לא רק את מה שחי במתקדשים העתיקים כעיקרון-האב האלוהי; עתה, הם קלטו משהו אשר קרן מכריסטוס ישוע בדרך

מיוחדת, כי לא רק הגוף הפיסי, הגוף האתרי והגוף האסטרי בוטלו בתוכו, אלא גם ה'אני' – בה במידה שה'אני' היה יכול להיות נוכח באותה תקופה בישות אנושית. זוהי הסיבה לכך שלא רק מתקדשים, אלא גם בני-אדם מחוננים באופן מיוחד היו מסוגלים לראות את כריסטוס ישוע כישות קורנת במיוחד. זו הייתה המציאות החדשה באופן קיצוני בתקופתה של מיסטריית גולגתא – חדשה אפילו למתקדשים: שישויות אנוש אחרות, אם כי אולי ספורות, אשר היו מחוננות בכוחות טבעיים, לא בכוחות שאחרת היו נרכשים רק במיסטריות, יכלו לראות בכריסטוס ישוע את הטבע העילאי הזה.

מתוך עובדה זו הופיעה ההבנה שעתה, עם מיסטריית גולגתא, היה אמור לקרות משהו שבזמנים קדומים יותר התרחש רק בתוככי המיסטריות עצמן. משהו שקודם לכן התרחש רק במיסטריות – במיקרוקוסמוס, 'העולם הקטן' – נישא החוצה אל המקרוקוסמוס, 'העולם הגדול'. למעשה, זהו המקרה שבהתחלה מיסטריית הכריסטוס הוכרזה בצורתה הבהירה והטהורה ביותר במרכזי המיסטריות מימי-קדם האחרונים אשר שרדו. בדיוק הכרזה זו על מיסטריית הכריסטוס אבדה לתרבות המאוחרת יותר במהלך ארבע המאות הראשונות של האבולוציה האירופית. היות שבכריסטוס ישוע חי, לא עיקרון-האב לבדו, אלא גם עיקרון-הבן, המתקדשים העתיקים ידעו שהוא ייצג משהו ייחודי לחלוטין בהתפתחות הארצית. הוא היה ייחודי במובן הבא: בהמשך התפתחותה של האדמה לא תוכל עוד להופיע, לעולם, מיסטריה נוספת של גולגתא, לעולם לא תתקיים עוד נוכחותו של עיקרון-הבן בישות אנושית, נוכחות כמו זו אשר התקיימה בישוע מנצרת.

המתקדשים הללו ידעו שהכריסטוס נכנס אל תוך האנושות כמרפא, כמרפא הגדול, כישות אשר מונעת מהישות האנושית לסבול את הנזק אשר נגרם כתוצאה מההתפרקות אשר נוצרה עם כניסת ה'אני'. כי, מה היה קורה אלמלא הכריסטוס הופיע כמרפא? אלמלא הכריסטוס הופיע כמרפא, אז כאשר ישויות אנוש מתות, כאשר הן מניחות בצד את הגוף המתנוון, הרי שהתוצרים של ריקבון זה יקרנו חזרה אל הישות הנפשית שהישות האנושית מפתחת לאחר המוות. המתים היו חווים הפרעות, עוברים ייסורים, על-ידי מה שהגוף הפיסי המתנוון ייצג בהוויית-הקיום של האדמה. הנפשות הללו אשר התנסו במוות, היו נאלצות לראות כיצד האדמה עצמה סובלת כאשר עליה לקלוט גוף מתנוון. המתקדשים העתיקים ידעו כיצד אלה אשר כינו את עצמם **כריסטיאניים** במובן האמיתי של המילה, אשר מילאו את עצמם באופן פנימי בעיקרון-הכריסטוס, כיצד בני-אדם כאלה יכלו להסתכל עתה בגוף אשר נלקח מהם עם המוות ולומר: היות שקלטנו לתוכנו את הכריסטוס בהיותנו ילדים של האדמה, ריפאנו את הגוף הפיסי בה במידה שהוא יכול להיות מוצב על האדמה בלי להיות עיקרון של התנוונות לגבי האדמה עצמה. מה שהישות האנושית הייתה זקוקה לו כדי להיות 'אני', היה צריך להתרפא למען האדמה. כי, כדי להיות 'אני', היא הייתה צריכה שיהיה לה גוף מתנוון; אך, אם גוף מתנוון זה היה ממשיך להתקיים, האדמה הייתה ניזוקה. לאחר המוות, הנפשות,

בהסתכלן כלפי מטה בגופים הפיסיים אשר נקלטו עתה על-ידי האדמה היו מתייסרות מפני שהן היו יכולות לחוש את הנזק אשר נגרם להן על האדמה עצמה על-ידי גופיהן הפיסיים המתנוונים.

מה שנכנס דרך מיסטריות גולגתא היה שהנפשות של הישויות האנושיות היו יכולות לומר לעצמן לאחר שחצו את שער המוות: כן, נשאנו את הגוף הפיסי ההרוס הזה על האדמה ואנו יכולות להודות לו על האפשרות של פיתוח 'אני' חופשי יותר בישותנו האנושית. אך, הכריסטוס על-ידי כך ששכן בישוע מנצרת, ריפא את הגוף הפיסי הזה כך שלא יזיק עוד להוויית-הקיום של האדמה; ואנו יכולים להסתכל בשקט כלפי מטה בהוויית-הקיום הארצית, בIODענו שלאחר מיסטריות גולגתא, זרעים רעים אינם נופלים על האדמה עם הגוף הפיסי שהישות האנושית צריכה למען התפתחות ה'אני'. כך, הכריסטוס עבר את מיסטריות גולגתא כדי לרפא את הגוף הפיסי האנושי ולקדשו למען האדמה.

אך עתה, חישבו מה היה קורה במהלך אבולוציית האדמה אם דברים היו נשארים כפי שהיו לאחר מאורע הכריסטוס. אילו הדברים היו נשארים באותה צורה, אז הדברים הבאים היו יכולים להיאמר: בזמנים העתיקים, האל-האב נכנס אל תוך ישויות אנוש כדי שהן, כנפשות, תוכלנה להתרומם אל ה'אני' וכמתקדשים היו יכולים לדבר עם אחרים על המהות הממשית של הישות האנושית, ישות ה'אני'. אז, האל-הבן, הכריסטוס, נכנס אל תוך ישותה של האנושות. אלה אשר מרוממים את עצמם כך שהכריסטוס יוכל לשכון בתוכם, גואלים את גופם למען האדמה. בדיוק כפי שעל-ידי עיקרון-האב ונוכחותו של עיקרון-האב התאפשרו על-ידי המיסטריות, כך הטבע הנפשי האנושי ניצל – כך עתה, הטבע הגופני של הישות האנושית ניצל על-ידי המרפא, המושיע-הגואל, על-ידי הכריסטוס אשר עבר את מיסטריות גולגתא.

אילו המצב היה נשאר כך, אז אלה אשר ידעו על גאולת גופם היו צריכים לשאת את הכריסטוס כישות אשר פועלת באופן נמרץ בתוכם, כישות אשר פועלת באופן נמרץ על טבעם הגופני. אז, ישויות אנוש לא היו יכולות עוד להיות ישויות חופשיות. אילו החירות הפנימית הייתה מגיעה במאה הארבע-עשרה לספירה, אז ישויות אנוש היו מתפתחות כך שהן היו יכולות לקלוט את הכריסטוס לתוכן לאחר המוות למען שלווה נפשן, כך שנפשן תהיה מסוגלת להסתכל כלפי מטה באדמה כפי שתיארתי עתה. אך, הן לא היו יכולות להיות חופשיות. אם הן רצו להיות טובות, אז הן פשוט היו צריכות לאפשר לכריסטוס לפעול בתוכן, באותה דרך שבה האל-האב פעל בזמנים עתיקים בישויות אנוש שלא היו מתקדשים. באותם זמנים, ישויות אנוש נעשו חופשיות כאשר ה'אני' התפתח בתוכן. המתקדשים נעשו ישויות אנוש חופשיות בזמנים הקדומים, בעוד שאחרות היו לא-חופשיות, כי האל-האב חי בתוכן מתחת לסף התודעה שלהן. אם כריסטיאנים היו ישויות אשר היו מודעות לכריסטוס בתוכן, אז בכל פעם שהן רצו להיות טובות, היה עליהן לחסל את תודעת-ה'אני' שלהן כדי לאפשר לכריסטוס להתעורר בתוכן על-ידי חיסול תודעת-ה'אני' שלהן. למעשה, הן עצמן לא היו מסוגלות להיות טובות; רק הכריסטוס בתוכן הוא שהיה טוב. ישויות אנוש היו צריכות להתהלך על האדמה כאשר הכריסטוס שוכן בתוכן ובה במידה שהכריסטוס היה נעשה נגיש לגופיהן

של ישויות אנוש, ריפוי הגופים הללו היה מתבצע. אך, המעשים הטובים אשר הוגשמו על-ידי ישויות אנוש היו המעשים של הכריסטוס, לא מעשיהן של ישויות אנוש.

זו לא הייתה המשימה, השליחות, של האל-הבן האלוהי אשר התאחד עם אבולוציית האדמה דרך מיסטריות גולגתא. הוא רצה לחיות בתוך האנושות בלי לעמעם את הופעת תודעת-ה'אני' של ישויות אנוש. הוא עשה זאת פעם אחת – בישוע, שבו מהטבילה ואילך תודעת האל-הבן חיה במקום תודעת-ה'אני' של ישוע. אך, זה לא היה אמור להתרחש בישויות אנוש מהזמנים אשר עמדו לבוא. בבני-אדם מזמנים עתידיים, ה'אני' יהיה אמור לרומם את עצמו לתודעה מלאה וברורה, בעוד שהכריסטוס, אף-על-פי-כן, ימשיך לשכון בהם.

כדי שזה יקרה, היה נחוץ שהכריסטוס, לכשעצמו, ייעלם מהראייה הישירה של ישויות אנוש. אף על פי שהוא נשאר מאוחד עם הוויית-הקיום הארצית, הוא נעלם מהראייה הישירה של ישויות אנוש. אמירה אשר הייתה נפוצה במרכזי המיסטריות העתיקים, נעשתה ישימה גם לגביו. במיסטריות, נאמר שכאשר ישות גלויה-לעין מבחינה פיסית, ישות שאחר קיומה יכולות ישויות אנוש לעקוב עם תפיסתן בעולם הפיסי, מפסיקה להיות גלויה-לעין – נאמר שישות כזאת 'התעלטה אל השמים' ועברה אל אותם תחומים שבהם ראייה פיסית אינה קיימת עוד. כך, התעלה הכריסטוס לשמים ונעשה בלתי-נראה. במובן מסוים, הוא היה שומר על הנראות הפיסית שלו, אילו שכן בישויות אנוש וחסל את ה'אני' כך שהן היו יכולות להיות טובות, רק מפני שבמציאות הכריסטוס פעל בתוכן.

סוג הראייה אשר אפשרה לשליחים, לתלמידים, לראות את הכריסטוס גם לאחר תחייתו – אותו סוג של ראייה נעלם. הכריסטוס התעלה לשמים. אך, הוא שלח לישויות האנושיות את אותה ישות אלוהית שאינה מחסלת את תודעת-ה'אני'. זוהי הישות שאליה מתעלה הישות האנושית, לא בתפיסה ארצית, אלא ברוח בלתי-נתונה לתפיסה. הכריסטוס שלח לאנושות את רוח-הקודש.

כך, למעשה, זוהי רוח-הקודש אשר נשלחת על-ידי הכריסטוס כדי שהאדם יוכל לשמור על תודעת-העצמיות, תודעת-ה'אני' שלו, בעוד שהכריסטוס עצמו חי בחוסר-התודעה של ישויות אנוש. כך, כאשר היא מבינה במובן המלא של המילה מהי באמת ישותה, הישות האנושית תאמר: כאשר אני מסתכלת לאחור במה שהמתקדשים העתיקים ידעו, אז אני רואה שבתוכי חי עיקרון-האב אשר ממלא את הקוסמוס ואשר הופיע במתקדשים הללו ופיתח בהם את ה'אני'. זהו העיקרון אשר חי בתוכנו לפני שאנו יורדים מטה אל העולם הפיסי. דרך עיקרון-האב השוכן בהם, המתקדשים העתיקים זכרו, בבהירות מוחלטת, את הדרך שבה הם חיו לפני שהם ירדו אל העולם הפיסי. הם חיפשו אחר האלוהי בתחום ההווייה אשר קודם ללידה,

Ex deo nascimur: בתחום קדם-הקיום:

לאחר מיסטריות גולגתא, ישויות אנוש לא יכלו עוד לומר: "אני רואה את הכריסטוס". אחרת, הן לא היו יכולות בעצמן להיות טובות, רק הכריסטוס היה יכול לעשות את הטוב. האמת הייתה יכולה להיות רק

In Christo morimur. הישות האנושית הייתה יכולה למות בכריסטוס, דרך עיקרון המוות בתוכו, הוא היה יכול להתאחד עם הכריסטוס. אך, התודעה החדשה של הישות האנושית הייתה יכולה להתעורר על-ידי רוח-הקודש, הישות אשר נשלחה אליה על-ידי הכריסטוס: *Per spiritum sanctum reviviscimus*.

הרי לפניכם הקשר הפנימי של השילוש-הקדוש. הוא מראה לכם דבר נוסף שהינו בהחלט חלק מהכריסטיאניות. אף בלי תפיסה של הכריסטוס בפנים, ישות אנושית יכולה להגשים את התעוררותה של הרוח. על-ידי שליחת רוח-הקודש, הכריסטוס נתן לאנושות את האפשרות לרומם את עצמה להבנת הרוח מתוך חיי האינטלקט עצמם. לפיכך, אין לומר שהישות האנושית אינה יכולה לתפוס את הרוח, את העל-חושי, באמצעות רוחה שלה. אדם יכול להצדיק את אי-יכולתו להבין את הרוח רק אם הוא התעלם מרוח-הקודש, אם הוא דיבר רק על האל-האב והאל-הכריסטוס. עבור אלה אשר רוצים לראות ולקרוא, הדברים מפורשים – כי זוהי התגלות לכשעצמה ומעצמה – שהישות האנושית יכולה להבין את העל-חושי על-ידי כך שהרוח שוכנת בתוכה, אם היא נוטה אל הכריסטוס. זוהי הסיבה לכך שנאמר לנו שרוח-הקודש הופיעה בטבילה של הכריסטוס. עם הופעת רוח-הקודש, המילים הללו הדהדו ברחבי הקוסמוס: *זהו פְּנֵי אֱהוּבֵי; אֲנִי הַיּוֹם יִלְדָּתִיו*.

האל-האב הוא המוליד הבלתי-נולד אשר מציב את האל-הבן בעולם הפיסי. אך, באותו זמן האל-האב משתמש ברוח-הקודש כדי לספר לאנושות שהעל-חושי מובן ברוח, גם אם רוח זו עצמה בלתי-נתונה לתפיסה, אלא רק פועלת באופן פנימי כדי לרומם את האינטלקט המופשט גרידא אל תחום החיים. ברוח, העל-חושי יכול להיות מובן כאשר גוויית המחשבות שיש לנו מהוויית-קיומנו הקדם-לידתית מרוממת לחיים כתוצאה מכך שהכריסטוס שוכן בתוכנו. כאשר הכריסטוס שולח את רוח-הקודש אל תלמידיו – מעשה זה מתבצע דרך הכריסטוס, דרך האל-הבן. זוהי הסיבה לכך שזו הייתה דוגמה קדומה שהאל-האב הוא המוליד הבלתי-נולד, שהאל-הבן הוא מי שנולד על-ידי האל-האב, שרוח-הקודש היא זו אשר נמסרה לאנושות על-ידי האל-האב והאל-הבן. אין זה איזשהו סוג של דוגמה אשר נטענת באופן שרירותי, אלא דווקא חכמת התקדשות אשר חייתה במאות הכריסטיאניות הראשונות; רק מאוחר יותר, היא כוסתה ונקברה לצד התורות אשר עסקו בטריכוטומיה ובשילוש-הקדוש.

העיקרון האלוהי אשר פועל ככריסטיאניות באנושות המתפתחת, אינו יכול להיות מובן בלי השילוש-הקדוש. אם, במקום השילוש-הקדוש, הייתה נכנסת איזושהי תורה אחרת העוסקת באל, אז באופן כללי היא לא הייתה לגמרי תורה כריסטיאנית. מוכרחים להבין את האל-האב, האל-הבן והאל-רוח-הקודש כדי שנבין את התורה העוסקת באל באופן מעשי ובדרך אמיתית.

האוונגליון עצמו לא היה מובן עוד כאשר הסכולסטיקה פסקה שלישות האנושית יש התגלות רק באמונה, שהיא אינה יכולה להגיע לעל-חושי באמצעות הידיעה האמיתית שלה עצמה. פסיקה זו על הידיעה

האנושית, אשר הופרדה מהאמונה, הייתה בעצמה חטא נגד הכריסטיאניות: חטא נגד הכרזת רוח-הקודש על-ידי האל-האב בטבילה של ישוע ועל-ידי ישוע עצמו כאשר הוא שלח את רוח-הקודש בחג-השבועות.

כך, במסגרת התפתחותה של התרבות האירופית, חטאים רבים בוצעו נגד מה שהמשיכה לכנות את עצמה **כריסטיאניות**, חטאים רבים בוצעו נגד האימפולסים המקוריים של הכריסטיאניות. כיום, יש באמת צורך שהאנושות תפנה חזרה אל האימפולסים המקוריים של הכריסטיאניות. בדרכים רבות, האימפולסים הכריסטיאניים המקוריים הללו נעשו נוקשים והפכו לדוגמות. אך, אם חודרים אל תוך הרוח החיה, אז מה שאמיתי מיסודו בדוגמות הללו יכול להיות מוצת. אז, הן תפסקנה להיות דוגמות. מה שהינו שקרי בכנסייה, אינו שהיא הפיצה את הדוגמות, אלא שהיא הקפידה והקשיחה אותן, הרחיקה אותן מתחום הידיעה האנושית. היות שהידיעה האנושית הייתה מוגבלת רק למה שקיים בעולם החושים, הדוגמות מוכרחות היו להיות קשיחות, היו מוכרחות להיות לא-מובנות. כי, זוהי אי-אפשרות שהאמונה לבדה תוכל להביא באמת הבנה. מה שמוכרחים להציל באנושות, זוהי הידיעה עצמה; הידיעה מוכרחה לחזור אל העל-חושי.

ביסודו של דבר, אתגר זה מגיע אלינו מגולגתא כאשר אנו מבינים אותו כהלכה, כאשר אנו יודעים כיצד, לאחר שעבר את מיסטריות גולגתא, הכריסטוס שלח אל תוך האנושות, נוסף לעיקרון-אב אלוהי זה, את רוח-הקודש. מי שמתבונן בצלב בגולגתא, רואה באותו זמן את השילוש-הקדוש, כי במציאות הכריסטוס מראה ומגלה את השילוש-הקדוש בכל הדרכים שבהן הוא שזור באבולוציה הארצית של האנושות.

ידידי היקרים, אלו הדברים שרציתי למסור לכם היום, דברים אשר יספקו לנו את הבסיס למחקרים

נוספים בעתיד.

חלק II

משימתה של הרוח

הרצאה 1

הנתיב לידיעה עילאית

אוקספורד, 20 באוגוסט 1922

ברצוני להגיב להזמנתכם האדיבה לדבר כאן הערב הזה בכך שאומר לכם משהו על הדרך שבה, על-ידי מחקר בלתי-אמצעי, אדם יכול להגיע לידיעה רוחנית וברצוני להסביר את ההשלכות החינוכיות של אותה ידיעה. בהתחלה, ברצוני גם לומר שאדבר בעיקר על השיטה שבה נכנסים אל תוך העולמות העל-חושיים וחוקרים אותם; אולי בהזדמנות אחרת, יתאפשר למסור אחדות מהתוצאות של מחקר על-חושי. כל דבר שעליי לומר היום יתייחס למחקר על העולמות הרוחיים, העל-חושיים, ולא להבנתה של ידיעה על-חושית. ידיעה על-חושית אשר נחקרה ונמסרה, יכולה להיות מובנת על-ידי הבנה אנושית בריאה ורגילה, אם הבנה רגילה זו לא איבדה את הפרספקטיבה הבלתי-משוחדת שלה. השקפה משוחדת נוכחת כאשר ההבנה לוקחת כנקודת-המוצא שלה את ההוכחה או ההסקה הלוגית אשר מתאימה לעיסוק בעולם החושי החיצוני. רק בגלל מכשול זה, נאמר לעתים קרובות שהתוצאות של מחקר על-חושי אינן יכולות להיות מובנות על-ידי מי שאינו חוקר של העל-חושי.

מה שיימסר כאן היום הוא הנושא המוכר כידיעת-התקדשות. בעידנים קודמים של התפתחות האנושות, ידיעה זו טופחה בצורה שונה מהצורה אשר מתאימה לימינו. כפי שכבר אמרתי בהרצאות אחרות, את הדברים של העבר אין להביא שוב לחזית; תחת זאת, יש לעלות על נתיב המחקר של העולמות העל-חושיים בדרך אשר הולמת לחשיבה ולרגש של העידן שלנו. כאשר מדובר בידיעת-התקדשות, הכול תלוי ביכולתו של אינדיבידואל להתמצא מחדש או לתקן באופן יסודי את תצורת הנפש שלו כולה.

אינדיבידואל שברשותו ידיעת-התקדשות, נבדל מאלו שיש להם ידיעה במובן העכשווי של המילה, לא רק מפני שידיעת-ההתקדשות שלו נמצאת שלב אחד מעל לידיעה רגילה. כמובן, היא נרכשת על בסיסה של ידיעה רגילה; בסיס זה מוכרח להיות נוכח; אם אדם רוצה לרכוש ידיעת-התקדשות, מוכרח הוא לפתח במלואה את החשיבה האינטלקטואלית. ברם, התמצאות מחדש יסודית תהיה הכרחית. בעל ידיעת-ההתקדשות מוכרח לראות את העולם מנקודת-מבט שונה לחלוטין מהדרך שבה הוא נראה בלי ידיעת-התקדשות.

ביכולתי לבטא את ההבדל היסודי בין ידיעת-התקדשות וידיעה רגילה בניסוח פשוט: בידיעה רגילה, אנו מודעים לחשיבתנו; אכן, אנו מודעים לגמרי להתנסות הנפשית הפנימית שבאמצעותה אנו, כמושא הידיעה, רוכשים ידיעה. למשל, כאשר אנו חושבים ומאמינים שאנו יודעים משהו באמצעות החשיבה, אנו

חושבים על עצמנו כישויות אנוש חושבות, כסובייקטים. אנו מחפשים אחר אובייקטים כאשר אנו מתבוננים בטבע או בחיים האנושיים או עורכים ניסויים. אנו תמיד מחפשים אחר אובייקטים. האובייקטים אמורים להציג את עצמם בפנינו. אובייקטים צריכים להתמסר לנו כך שנוכל להקיפם במחשבותינו, כך שנוכל להחיל עליהם את חשיבתנו. אנחנו הסובייקט ומה שמופיע לפנינו הוא האובייקט.

עם אדם אשר שואף לידיעת-התקדשות, התמצאות שונה לחלוטין נכנסת לפעולה. האדם מוכרח להיות מודע לכך שכישות אנושית, הוא האובייקט; אז, כאובייקט זה, כישות אנושית זו, עליו לחפש אחר הסובייקט. מוכרח להיווצר מצב הפוך לגמרי של ידיעה רגילה. בידיעה רגילה, אנו חווים את עצמנו כסובייקט ומחפשים אחר האובייקט שמחוצה לנו. בידיעת-התקדשות, אנו עצמנו האובייקט ואנו מחפשים אחר הסובייקט התואם; במילים אחרות, ידיעת-התקדשות אמיתית מובילה אותנו לחיפוש אחר סובייקטים. אך, זו תהיה המטרה של ידיעה מאוחרת יותר.

הדבר הוא כאילו המושגים המדויקים גרידא כבר כופים עלינו כאן לראות שבידיעת-התקדשות מוכרחים אנו, למעשה, לברוח מעצמנו; מוכרחים אנו להיות כמו צמחים ואבנים, כמו רעם וברק, שהינם עבורנו אובייקטים. בידיעת-התקדשות, אנו כביכול חומקים אל מחוץ לעצמנו ונעשים אובייקטים אשר מחפשים אחר סובייקטים תואמים. אם רשאי אני להתבטא איכשהו באופן פרדוכסלי, הייתי רוצה לומר שמנקודת-מבטה של החשיבה, ההבדל הוא כדלקמן: בידיעה רגילה, אנו חושבים על הדברים; בידיעת-התקדשות, אנו שואפים לגלות כיצד הקוסמוס חושב אותנו.

זה אינו יותר מעיקרון-מנחה מופשט. אך, תגלו שפועלים על-פי עיקרון-מנחה זה בכל מקום בשיטות המעשיות של התקדשות. בהתחלה, אם ברצוננו לקבל ידיעת-התקדשות אשר מתאימה לימינו, מוכרחים אנו להתחיל מהחשיבה. מוכרחים אנו לפתח במלואם את חיי-החשיבה, אם ברצוננו להגיע בימינו לידיעת-התקדשות. את חיי-החשיבה הללו אפשר ללמוד בצורה טובה במיוחד על-ידי השתקעות בהתפתחות המדעית-טבעית של מאות השנים האחרונות, של המאה התשע-עשרה במיוחד.

בני-אדם מגיבים בדרכים שונות לידיעה מדעית-טבעית. אחדים מקשיבים להכרזותיו של המדע במה שהייתי רוצה לכנות, תמימות מסוימת. למשל, הם שומעים כיצד ישויות אורגניות התפתחו מהצורות הפשוטות והפרימיטיביות ביותר עד לישות האנושית. הם חושבים על התפתחות זו, אך הם מקדישים תשומת-לב מועטה למעורבותם באידיאות הללו. הם אינם עוצרים כדי להתייחס לעובדה שהם עצמם מפתחים משהו בראיית תהליכים חיצוניים, משהו אשר משתייך לחיי-החשיבה.

אבל, מי שמקבל ידיעה מדעית-טבעית עם התייחסות ביקורתית למעורבותו, מוכרח לשאול את עצמו: מה משמעות הדבר שאני עצמי יכול לעקוב אחר התפתחותן של ישויות ממצב של אי-מושלמות למצב של מושלמות? או, הוא היה יכול לומר לעצמו: כאשר אני לומד מתמטיקה, אני יוצר מחשבות לגמרי מתוך עצמי. בהיותה מובנת כהלכה, המתמטיקה היא מארג אשר נטוה על ידי. לאחר מכן, אני מחיל את המארג

הזה על העולם החיצוני והוא מתאים. כאן, עולה השאלה הגדולה, הייתי רוצה לומר השאלה הטרגית באמת: כיצד עומדים דברים ביחס לחשיבה עצמה – חשיבה זו אשר מעורבת בכל פעם שאני יודע משהו? אין זה משנה כמה זמן נחשוב על כך, איננו יכולים לגלות כיצד הדברים עומדים ביחס לחשיבה; כי, החשיבה נשאר תמיד תקועה באותו מקום. אנו רק מסתובבים, כביכול, סביב הצייר שכבר בנינו לעצמנו. מוכרחים אנו להגשים משהו עם חשיבתנו. עם חשיבתנו, מוכרחים אנו לבצע את מה שתיארתי כמדיטציה בספרי ידיעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה.³⁰

אל לנו לחשוב על מדיטציה באופן מיסטי, אף לא בקלילות. מוכרח להיות ברור לגמרי מהי מדיטציה במובן המודרני. היא דורשת סבלנות וכוח פנימי של הנפש. מעל לכול, יש דבר נוסף אשר משתייך למדיטציה, משהו שאיש אינו יכול למסור, לעולם, לישות אנושית אחרת: יכולת האדם להבטיח משהו לעצמו ואז לעמוד בהבטחה זו. כאשר אנו מתחילים למדוט, אנו מתחילים לבצע את המעשה החופשי לגמרי באמת בחיים האנושיים. תמיד יש לנו בתוכנו את הנטייה לחירות. כמו-כן, הגשמנו מידה רבה של חירות. ברם, אם נפסיק לחשוב על כך, נגלה שאנו תלויים בתורשה שלנו, בחינוך שלנו ובמצב חיינו בהווה.

באיזו מידה נמצאים אנו בעמדה להשאיר מאחור באופן פתאומי את כל אשר רכשנו דרך התורשה, החינוך והחיים? היינו נתקלים באינות אילו היינו עוזבים בבת-אחת את כל הדברים הללו מאחור.

אף על פי שיתכן שהחלטנו למדוט מדי בוקר וערב כדי ללמוד בהדרגה לראות בעולם הרוח, אנו יכולים, למעשה, בכל יום נתון, לא לעשות זאת. אין שום דבר אשר אוסר זאת. הניסיון מלמדנו שרוב בני-האדם אשר ניגשים לחיים מדיטטיביים, אפילו אלה בעלי הכוונות הטובות ביותר, עוזבים אותם. בזה, אנו לגמרי חופשיים. המדיטציה היא מעשה חופשי מיסודו.

אם נהיה מסוגלים להישאר נאמנים לעצמנו למרות החירות הזאת, אם נבטיח לעצמנו ולא לאדם אחר, שנישאר נאמנים למדיטציה זו, אז זהו, מעצמו, כוח עצום בנפש.

לאחר שאמרתי את הדברים הללו, ברצוני להסב את תשומת-לבכם לדרך שבה המדיטציה, בצורתה הפשוטה ביותר, מבוצעת. היום, ביכולתי לעסוק רק בעקרונות הבסיסיים. אנו עוסקים בדברים הבאים: אידיאה או תמונה או שילוב שלהן, מועבר אל מרכז תודעתנו. אף על פי שתוכן מכלול המחשבה הזה אינו משנה, עליו להיות ישיר ולא להציג דבר כלשהו מזיכרוננו. זוהי הסיבה לכך שטוב אם מכלול המחשבה לא נשלף מתוך זיכרוננו, אלא דווקא נמסר לנו על-ידי אדם בעל-ניסיון בדברים כאלו. טוב שהוא ימסר לנו, לא מפני שמי שנותן את המדיטציה רוצה לתת איזושהי הצעה, אלא מפני שאז אנו יכולים להיות בטוחים שמה שאנו מודטים הינו, עבורנו, משהו חדש לחלוטין.

³⁰ GA-10, הוצאת בדולח.

באותה מידה, אנו יכולים למצוא קטע למדיטציה בספר עתיק כלשהו שאנו יודעים שלא קראנו. הדבר החשוב הוא שלא נשלוף משפט מתוך התת-מודע או הלא-מודע שלנו, שאז יציף אותנו. לעולם לא היינו יכולים להיות בטוחים לגמרי ביחס למשפט כזה. סוגים שונים של דברים אשר הושארו מרגשות ותחושות מן העבר היו מתערבבים בו. חיוני שהמדיטציה תהיה טהורה כמו משוואה מתמטית.

הבה ניקח משהו פשוט מאוד, המשפט: **החכמה חיה באור**. בהתחלה, את אמיתות המשפט הזה בלתי-אפשרי לבחון. זו תמונה. אך, אין זה חשוב עבורנו שנעסוק בתוכן באיזושהי דרך אחרת, מלבד לרדת לעומק ולהבינו. אנו אמורים לשכון בו עם תודעתנו. בהתחלה, נוכל לשכון בתודעה מלאה בתוכן כזה לפרק זמן קצר מאוד. אך, פרק זמן זה ילך ויתארך עוד ועוד.

מהו, אם כן, הדבר החיוני? הכול תלוי בכך שנכנס את חיי-הנפש שלנו בכללותם כדי לרכז את כל כוחות החשיבה והרגש שלנו בתוכן המדיטציה. בדיוק כפי ששרירי הידיים מתחזקים כאשר אנו מפעילים אותם, כך גם כוחות-נפש מתחזקים על-ידי כך שממקדים אותם, שוב ושוב, בתוכן מדיטיבי. אם הדבר אפשרי, תוכן המדיטציה צריך להישאר אותו תוכן במשך חודשים, אולי אפילו שנים. עבור מחקר על-חושי אמיתי, כוחות-הנפש מוכרחים קודם להתחזק, להתעצם.

אם נמשיך לתרגל בדרך הזאת, יבוא יום, ברצוני לומר, היום הגדול, שבו תהיה לנו הבחנה מיוחדת מאוד. בהדרגה, נבחין שאנו נמצאים בפעילות נפשית שהינה בלתי-תלויה לגמרי בגוף. נשים לב לכך שבעוד שקודם לכן היינו תלויים בגוף עבור פעילויות החשיבה והרגש שלנו – עבור חשיבתנו במערכת העצבים, עבור הרגש שלנו במערכת זרימת-הדם שלנו וכן הלאה – עתה, אנו חשים את עצמנו בפעילות רוחית-נפשית שהינה בלתי-תלויה לגמרי בפעילות גופנית כלשהי. אנו שמים לב לכך כי אנו נמצאים עתה בעמדה לגרום למשהו בראשנו לרטוט, משהו אשר נשאר לפני כן לגמרי לא-מודע. עתה, אנו מגלים את ההבדל המוזר בין שינה וערות. ההבדל כרוך בדבר הבא: כאשר אדם ער, יש משהו אשר רוטט באורגניזם שלו כולו – מלבד בראשו. מה שאחרת נמצא בתנועה בכל יתר האורגניזם האנושי, נמצא, בראש, במנוחה.

נבין טוב יותר את מה שאנו עוסקים בו כאן, אם אסב את תשומת-לבכם לעובדה שכישויות אנוש איננו הגופים המוצקים והחסונים הללו שאנו בדרך-כלל מאמינים שהננו. למעשה, אנו בנויים בערך מ-90% נוזלים; ו-10% מרכיבים מוצקים אשר שקועים בנוזלים; הם טבולים בנוזלים. אנו יכולים לדבר על החלק המוצק של הישות האנושית בדרך לא-ודאית. אנו מהווים, אם רשאי אני להתנסח כך, בערך 90% מים; ובמידה מסוימת, אוויר וחום פועמים במים הללו.

אם תוכלו לדמיין לעצמכם את הישות האנושית בדרך הזאת – במידה מועטה גוף מוצק ובמידה רבה מים ואוויר עם חום רוטטים בפנים – אז לא יהיה לכם קשה כל-כך להאמין בכך שיש בתוכנו משהו אף דליל ומזוכך יותר. את היסוד הדליל הזה אכנה **גוף אתרי**. גוף אתרי זה מזוכך יותר מאוויר. הוא מזוכך עד כדי כך שהוא ממלא אותנו בלי שישותנו תהיה מודעת לעובדה זו – לפחות בחיים הרגילים. גוף אתרי זה הוא

אשר נמצא בתנועה פנימית בהיותנו ערים – בתנועה סדירה לאורך הגוף האנושי כולו, מלבד בראש. בראש, הגוף האתרי נמצא במנוחה באופן פנימי.

בשינה, זה אחרת. השינה מתחילה ואז ממשיכה כאשר הגוף האתרי מתחיל להיות בתנועה גם בראש. כך, בשינה לישות האנושית כולה – הראש וכן יתר הישות האנושית – יש גוף אתרי אשר נמצא בתנועה פנימית. כאשר אנו חולמים, למשל, בדיוק בהתעוררות, אנו עדיין מסוגלים לקלוט את התנועות האחרונות של הגוף האתרי. הן מופיעות בפנינו כחלומות. אנו עדיין יכולים לקלוט את התנועות האטריות האחרונות בראש; ברם, כאשר אנו מתעוררים במהירות, דבר זה אינו יכול להתרחש.

מי שממודט לאורך זמן רב באופן שציינתי, מגיע לשלב שבו הוא יכול ליצור תמונות בגוף האתרי אשר ממלא את הראש בהיותו במנוחה. בספר *ידעת העולמות העילאיים והדרכים לרכישתה*, כיניתי את התמונות הללו, **אימגינציות**. האימגינציות הללו, אשר יכולות להיחוות בגוף האתרי באופן בלתי-תלוי בגוף הפיסי, הן הרשמים העל-חושיים הראשונים אשר יכולים להיות לנו. הן מביאות אותנו למקום שבו, בלי להתייחס כלל לגופנו הפיסי, אנו יכולים לראות, כמו בתמונה אחת, את חיינו בתנועותיהם ובפעילויותיהם. מה שלעתים קרובות תואר על-ידי בני-אדם אשר שקעו במים ועמדו לטבוע – שהם ראו את חייהם לאחור בסדרה של תמונות נעות – אותה ראייה ניתן לפתח כאן באופן שיטתי כך שאפשר יהיה לראות את כל אשר קרה בחיינו הארציים הנוכחיים.

התוצאה הראשונה של ידיעת-התקדשות היא ראיית חיי-הנפש שלנו. מתברר שהם שונים לגמרי ממה שבדרך-כלל מצפים. בדרך-כלל, אנו מניחים באופן מופשט שחיי-נפש אלו ארוגים מאידיאות ותמונות מנטליות. כאשר אנו מגלים אותם בצורתם האמיתית, אנו מוצאים שהם משהו יוצר ובאותו זמן שזה מה שפעל בתקופת הילדות שלנו, מה שעיצב את מוחנו, מה שממלא את יתר הגוף ויוצר פעילות פלסטית מעצבת-צורה בתוך הגוף כאשר הוא מדליק את תודעת-הערות שלנו ותומך בה, אפילו את פעילות העיכול שלנו. אנו רואים את הפעילות הפנימית באורגניזם כגוף האתרי של הישות האנושית. הוא אינו גוף מרחבי, אלא גוף של זמן. זוהי הסיבה לכך שתוכלו לתאר את הגוף האתרי כצורה במרחב רק אם תיווכחו לדעת שמה שאתם עושים דומה לציור של ברק. כאשר אתם מציירים ברק, אתם, כמובן, מציירים רק רגע אחד של קיומו. אתם מחזיקים את הרגע הזה במקום. גם הגוף האתרי האנושי יכול להילכד רק כצורה מרחבית לרגע אחד. במציאות, יש לנו גוף פיסי במרחב וגוף אתרי בזמן, גוף של זמן, אשר נמצא תמיד בתנועה. ולדבר על הגוף האתרי הינו משמעותי רק אם מדברים עליו כגוף של זמן שאותו אנו יכולים לראות. מהרגע שבו אנו נמצאים בעמדה לגלות את התגלית הזאת, אנו רואים אותו מתפשט לאחור כל הדרך חזרה ללידתנו. זוהי היכולת העל-חושית הראשונה שאנו יכולים לגלות בתוכנו.

התפתחות הנפש אשר יצאה אל הפועל באמצעות תהליכים כמו אלה אשר תיארתי, מציגה את עצמה, מעל לכול, בשינוי הלך-הנפש והנטייה הנפשית בכללותם של אותם בני-אדם אשר שואפים

לידיעת-התקדשות. אנא, אל תפרשו אותי שלא כהלכה. אינני מתכוון לכך שמי שמגיע לידיעת-התקדשות עובר בבת-אחת טרנספורמציה מוחלטת ונעשה ישות אנושית שונה לגמרי. להיפך, ידיעת-התקדשות מודרנית מוכרחה להשאיר את האדם עומד באופן מלא בעולם, כך שיהיה מסוגל להמשיך את חייו, כאשר הוא שב אליהם, בדיוק כפי שפעם הוא החל אותם. אך, כאשר מתבצע מחקר על-חושי, האדם נעשה, על-ידי ידיעת-התקדשות, באותם שעות ורגעים, מישהו שונה ממי שהוא בחיים הרגילים.

מעל לכול, ברצוני להדגיש רגע חשוב אשר מאפיין ידיעת-התקדשות. כאשר אדם חודר עוד ועוד אל תוך התנסות של העל-חושי, הוא חש יותר ויותר כיצד הטבע הגופני שלו הולך ונעלם. כלומר, הוא נעלם לגביו ביחס לאותן פעילויות שבהן הטבע הגופני הזה ממלא תפקיד בחיים הרגילים.

הבה נתייחס לרגע לדרך שבה נוצרים שיפוטנו בחיים. אנו גדלים ומתפתחים כילדים. סימפטיה ואנטיפטיה מתקבעות היטב בחיינו – סימפטיה ואנטיפטיה כלפי הדברים אשר מופיעים בפנינו בטבע ובפני אנשים אחרים. גופנו מעורב בכל הדברים הללו. כמובן, הסימפטיה והאנטיפטיה הללו שבמידה רבה היסוד שלהן נמצא למעשה בתהליכים הפיסיים בגופנו, מוצבים וממוקמים אז בגוף. ברגע שבו בני-אדם אשר עומדים להתקדש, מתעלים אל תוך העולם העל-חושי, הם חיים בעולם שבו, לפרק הזמן שבו הם שוהים בעל-חושי, הסימפטיה והאנטיפטיה אשר קשורות לטבעם הגופני, נעשות, במידה הולכת וגוברת, זרות להם. הן נישאות אל מעל למה שטבען הגופני קשור אליו. כאשר הם רוצים לנהל שוב חיים רגילים, הם מוכרחים להתאים שוב את עצמם, כביכול, לסימפטיה ולאנטיפטיה הרגילות שלהם – משהו שאחרת מתרחש מעצמו.

כאשר אנו מתעוררים בבוקר, אנו מתאימים את עצמנו לגופנו, מפתחים את אותה אהבה לדברים ולבני-אדם, את אותן סימפטיה ואנטיפטיה שהיו לנו קודם. זה מתרחש מעצמו. אך, כאשר אנו נשאים לזמן מה בעל-חושי ואז רוצים לחזור אל הסימפטיה והאנטיפטיה שלנו, אז מוכרחים אנו לעשות מאמץ כדי להשתקע בטבענו הגופני. מצב זה של הפרדה מטבענו הגופני הוא תופעה אשר מצביעה על כך שאנו באמת מתקדמים. הופעתן של סימפטיה ואנטיפטיה רחבות-לב היא, לגמרי, משהו שמתקדש הופך אותו בהדרגה לחלק מישותו.

ישנו דבר אחד אשר מציג את ההתפתחות לקראת התקדשות בדרך חזקה במיוחד: פעילות הזיכרון במהלכה של ידיעת-התקדשות. אנו חווים את עצמנו בחיים הרגילים. הזיכרון שלנו לפעמים טוב יותר, לפעמים טוב פחות; אבל, אנו רוכשים זיכרון. יש לנו התנסויות ואנו נזכרים בהן מאוחר יותר. אין זה המקרה עם מה שאנו חווים בעולמות העל-חושיים. אנו יכולים לחוות גדולה, יופי ומשמעות, אך לאחר שהדבר נחוה, הוא נעלם. הוא מוכרח להיחוות שוב כדי שיתייצב שוב בפני הנפש. הוא אינו מוטבע בזיכרון במובן הרגיל. הוא יוטבע רק אם נכניס את אשר ראינו בעל-חושי לתוך מושגים, רק אם נוכל להביא עמנו את הבנתנו אל תוך העולם העל-חושי. דבר זה קשה מאוד. מוכרחים אנו להיות מסוגלים לחשוב היטב בצד

השני, אך בלי הגוף אשר סייע בהפעלתה של חשיבה זו. זוהי הסיבה לכך שהמושגים שלנו מוכרחים להתחזק מראש; אנו מוכרחים להיעשות קודם לוגיקנים טובים, כדי שלא נשכח כל הזמן כאשר אנו מתבוננים בעולם העל-חושי. אלה רק הרואים הרוחיים הפרימיטיביים שאף על פי שביכולתם לראות מעט, שוכחים את הלוגיקה שלהם בהיותם בצד השני. רק כאשר אנו רוצים לחלוק אמיתות על-חושיות עם אדם אחר שאנו מבחינים בשינוי הזה בזיכרוננו ביחס לאמיתות הללו. מזה אנו יכולים לראות כיצד גופנו הפיסי מעורב בהפעלת הזיכרון, לא בחשיבה, אלא בהפעלת הזיכרון, שתמיד פועל בעל-חושי.

אם רשאי אני לומר משהו אישי, אומר את הדבר הבא: הדרך שבה אני נותן הרצאות שונה מהדרך שבה ניתנות הרצאות בדרך-כלל. בני-אדם מדברים, לעתים קרובות, מהזיכרון; לעתים קרובות, הם מפתחים מהזיכרון את אשר למדו, את אשר חשבו. מי שבאמת מציג אמיתות על-חושיות, למעשה מוכרח תמיד להפיקן ברגע שבו הוא מציג אותן. אני יכול לתת את אותה הרצאה שלושים, ארבעים או חמישים פעמים ועבורי הן לעולם לא תהיינה זהות. כמובן, כך זה יהיה בכל מקרה, אך זה אף יותר עם אי-תלות זו בזיכרון אשר נכנס לפעולה כאשר מגיעים לשלב גבוה יותר של זיכרון.

כבר סיפרתי לכם על היכולת להכניס צורות אל תוך הגוף האתרי של הראש. הדבר מאפשר לראות מבעד לגוף-הזמן, הגוף האתרי, כל הדרך חזרה עד ללידה. הוא גם מכניס את הנפש להלך-רוח מיוחד מאוד ביחס לקוסמוס. אדם כביכול מאבד את טבעו הגופני, אך הוא חש את עצמו חי בקוסמוס. התודעה מתרחבת, כביכול, במרחבי האתר. הוא אינו יכול עוד להסתכל בצמח בלי להיות שקוע בצמיחתו. הוא עוקב אחריו מהשורש עד לפרח. הוא חי במיציו, בפרחיו ובפירותיו. אדם יכול להשתקע בחיי בעלי-החיים על-פי צורותיהם, אך במיוחד בחייהן של ישויות אנוש אחרות. המחווה הקטנה ביותר אשר נתקלים בה בישויות אנושיות אחרות, מובילה כביכול את האדם אל תוך חיי-הנפש בכללותם של האדם האחר. הוא חש כאילו הוא אינו עוד הוא עצמו, אלא נמצא מחוץ לעצמו במהלכה של ידיעה על-חושית זו.

אך, הכרחי שנהיה מסוגלים לחזור שוב ושוב, אחרת נהיה רק עצלנים, מיסטיקנים מעורפלים, חולמים, ולא בעלי ידיעה של העולמות העל-חושיים. מוכרחים אנו להיות מסוגלים לחיות בעולמות העל-חושיים ובו בזמן להיות מסוגלים לחזור בכל רגע נתון ולהתייבב על שתי רגלינו. זוהי הסיבה לכך שבכל פעם שאני מסביר דברים כאלה על העולמות העל-חושיים, אני מוכרח להדגיש שחשוב הרבה יותר לפילוסוף לדעת כיצד יוצרים נעל או מעיל מאשר לדעת לוגיקה, שהוא מוכרח לעמוד בחיים בדרך מעשית. זהו המקרה, במידה רבה יותר, עבור מי שמחפש אחר ידיעה על-חושית. בעלי ידיעה על-חושית אינם יכולים להיות חולמניים או פנאטים או בני-אדם שאינם יכולים לעמוד על שתי רגליהם; אחרת, הם יאבדו את

עצמם, כי אדם מוכרח, למעשה, לצאת מתוך עצמו. אך, 'יציאה זו מתוך עצמו', אל לה להוביל לאיבוד העצמיות. הספר מדע הנסתר בקווים כלליים³¹ נכתב מתוך ידיעה כמו זו אשר תיארתי כאן.

לאחר מכן, חשוב שנחדור יותר אל תוך ידיעה על-חושית זו. הדבר קורה כאשר אנו ממשיכים לפתח הלאה את המדיטציות שלנו. עם המדיטציות שלנו, אנו מתבססים על אידיאות או תמונות מנטליות מסוימות או שילוב שלהן, ובכך אנו מחזקים את חיי-הנפש. אך, אין זה מספיק כדי להכניסנו באופן מלא אל תוך עולם הרוח. נחוץ גם שנתרגל את הדבר הבא: מעבר להשתקעות עם המדיטציות שלנו באידיאות, מעבר להתרכזות של נפשנו כולה באידיאות הללו, מוכרחים אנו להיות מסוגלים, מרצוננו, לסלקן מתוך תודעתנו. כפי שבחיי-החושיים אנו יכולים להסתכל במשהו ואז להסב את מבטנו ממנו אימתי שנרצה, כך גם בפיתוח הידיעה העל-חושית אנו מוכרחים ללמוד להתרכז בתוכן-נפשי ואז להיות מסוגלים להוציאו מהנפש.

גם בחיים הרגילים אין זה קל. חישובו רק כמה מעט יש בכוחנו לסלק את מחשבותינו מרצון. לפעמים, הן מתקיימות במשך ימים, במיוחד אם הן לא נעימות. איננו יכולים להיפטר מהן. הדבר נעשה קשה הרבה יותר לאחר שהתרגלנו להתמקד במחשבות. תוכן-מחשבתי שבו התרכזנו, מתחיל, בסופו של דבר, לרכוש אחיזה איתנה בנו; אז, עלינו באמת לעמול קשה על-מנת לסלקו. לאחר שתרגלנו זאת במשך זמן רב, נצליח לעשות את הדבר הבא: נוכל להסיר, לסלק, מתוך תודעתנו, את ההסתכלות הזאת כולה לאחור בחיינו מן הלידה ואילך, את הגוף האתרי הזה כולו, כפי שכינתיו, גוף-זמן זה.

כמובן, זהו שלב שאליו אנו מוכרחים לפתח את עצמנו. תחילה, מוכרחים אנו להיות בשלים לשלב הזה על-ידי כך שניפטר מהישות הענקית הזאת בנפשנו. רוח-הרפאים הנוראית הזאת בכללותה אשר מתגשמת בחיים שבין הרגע הנוכחי ולידתנו, ניצבת שם לפנינו. זוהי הישות שעמה אנו מוכרחים להסתדר. כאשר נצליח להיפטר ממנה, אז תופיע לפנינו מה שברצוני לכנות **תודעה ערה יותר**. אז, נהיה רק ערים, בלי שום תוכן בתודעת הערות. אז, היא מתחילה להתמלא. בדיוק כפי שאוויר זורם אל תוך הריאות אשר זקוקות לו, כך גם עולם הרוח הממשי זורם עתה אל תוך התודעה אשר רוקנה בדרך אשר תוארה.

זוהי אינספירציה. עתה, זורם משהו שאינו חומר דליל יותר, מזוכך יותר. הוא קשור לחומר כפי ששלילי קשור לחיובי. **ההיפך** של החומר זורם עתה אל תוך הישות האנושית אשר השתחררה מן האתר. זהו הדבר החשוב ביותר שאנו יכולים להיעשות מודעים לו. אין זה נכון שהרוח היא רק צורה דלילה אף יותר של חומר, אשר נעשתה אתרית יותר. אם נכנה חומר 'חיובי' (זה באמת אינו משנה אם נכנה אותו 'חיובי' או 'שלילי'; הדברים הללו יחסיים), אז במונחים של החיובי, מוכרחים אנו לכנות את הרוח 'שלילית'. הדבר הוא כאילו היה לי בכיסי הון עתק של חמישה דולרים. אם אתן דולר אחד הרי שיישאר לי ארבעה דולרים. אך, לחילופין, נניח שאני צובר חובות. אם אני חייב דולר אחד, אז יש לי פחות מאפס דולרים.

³¹ GA-13, הוצאת בדולח.

אם בשיטות שתיארת, סילקתי את הגוף האתרי, אז אני נכנס לא אל תוך אתר מדולל עוד יותר, אלא אל תוך משהו שהינו ההיפך של אתר, באותה דרך שבה התחייבויות הם ההיפך של נכסים. עתה, אני יודע מניסיוני שלי מהי רוח. באמצעות אינספירציה, הרוח נכנסת לתוכנו והדבר הראשון שאנו חווים הוא מה שהקיף את נפשנו ורוחנו בעולם הרוח, לפני לידתנו, כלומר לפני ההתעברות, כלומר החיים הקדם-לידתיים של נפשנו ורוחנו. קודם לכן, ראינו את התחום האתרי חזרה לאחור עד לידתנו. עתה, אנו מסתכלים לאחור אל מעבר ללידה, כלומר אל מעבר להתעברות, בעולם של נפש-ורוח ואנו מגיעים לנקודה שבה אנו יכולים לתפוס מה היינו לפני שירדנו מהעולמות הרוחיים אל תוך גוף פיסי בקו תורשה מסוים.

עבור ידיעה אינספירטיבית, הדברים הללו אינם אמת פילוסופית אשר נהגתה. הם התנסויות, אך התנסויות אשר מוכרחות להירכש רק לאחר הכנה כמו זו שציינתי. לכן, הדבר הראשון אשר מגיע אלינו כאשר אנו נכנסים אל תוך עולם הרוח, הוא האמת של הוויית-קיום קדם-לידתית של הנפש האנושית, כלומר של הרוח האנושית. עתה, אנו לומדים לראות את הנצחי באופן ישיר.

מזה מאות רבות של שנים שהאנושות האירופית התייחסה לנצחיות מצד אחד בלבד, מנקודת-המבט של אלמותיות. אירופים שאלו רק את השאלה הבאה: מה קורה לנפש לאחר שהיא עוזבת את הגוף במוות? כמובן, זוהי זכותן האנוכית של ישויות אנוש לשאול שאלה כזאת. מסיבות אנוכיות, הן מתעניינות במה שבא לאחר המוות. עתה, נראה שגם אנחנו יכולים לדבר על אלמותיות, אך בדרך-כלל האלמותיות נדונה מסיבות אנוכיות. בני-אדם מתעניינים פחות במה שקרה לפני לידתם. הם אומרים: עכשיו, אנחנו כאן. למה שקרה קודם יש ערך היסטורי בלבד. אך, ידיעת היסטוריה שיש לה ערך כלשהו, אפשרית רק אם נחפש אחר ידיעת הוויית-קיומנו לפני הלידה, כלומר לפני ההתעברות.

אנו זקוקים למילה בשפות המודרניות אשר עושה את הנצחי שלם. עלינו לדבר, לא רק על אלמותיות, אלא גם על **אי-היוולדות**. כי הנצחיות מורכבת מאלמותיות ואי-היוולדות יחד; יתר על כן, ידיעת-התקדשות מגלה את אי-ההיוולדות לפני שהיא מגלה את האלמותיות.

אפשר להגיע לשלב נוסף בהתפתחות לעבר עולם הרוח, אם נשאף להמשיך ולשחרר את הפעילויות הנפשיות והרוחיות מהתמיכה אשר ניתנת על-ידי הגוף. נוכל להגשים השתחררות זו על-ידי הכוונת התרגילים, המדיטציות וההתרכזות יותר בכיוון של תרגילי-רצון. כדוגמה מעשית, ברצוני לתאר תרגיל-רצון פשוט אשר יאפשר לכם לחקור את העיקרון הנדון. בחיים הרגילים, אנו רגילים לחשוב בד בבד עם זרימת מאורעות העולם. אנו מאפשרים לדברים להגיע אלינו עם התרחשותם. מה שמגיע אלינו ראשון, הוא הראשון שעליו נחשוב, מה שמגיע אלינו מאוחר יותר, עליו נחשוב מאוחר יותר. גם אם בחשיבה לוגית יותר איננו חושבים עם מהלך הזמן, עדיין קיים ברקע המאמץ להישאר עם הזרימה החיצונית, 'הממשית', של מאורעות ועובדות. כדי לתרגל את כוחותינו הנפשיים והרוחיים, אנו מוכרחים להשתחרר מזרם המאורעות החיצוני. תרגיל טוב יהיה התרגיל הבא: אנו מנסים לחשוב לאחור על התנסויות היום, לא בסדר

שבו הן התרחשו מבוקר עד ערב, אלא בסדר הפוך מהערב עד הבוקר, תוך שימת-לב לפרטים ככל שרק אפשר.

נניח שאנו נתקלים בדבר הבא בסקירה לאחור: עלינו במדרגות. בהתחלה, אנו מדמיינים את עצמנו במדרגה העליונה, לאחר מכן מדרגה אחת לפני העליונה וכן הלאה עד למטה. אנו יורדים במדרגות לאחור. בהתחלה, נוכל לדמות את המאורעות של התנסויות-היום לאחור רק בדרך הזאת, נאמר משעה שש עד שלוש או משתים-עשרה עד תשע וכן הלאה, עד רגע ההתעוררות. אך, בהדרגה נרכוש סוג של שיטה שבאמצעותה, בערב או בבוקר הבא, נוכל לאפשר ללוח של מאורעות-היום או מאורעות-אתמול, לעבור לפני נפשנו בסדר הפוך.

כאשר אנו בעמדה (והכול תלוי בהצלחתנו לתפוס עמדה זו) לשחרר את עצמנו מהזרימה התלת-ממדית של המציאות, אז נראה כיצד מתרחשת התחזקות רבת-עוצמה של הרצון שלנו. אותה תוצאה יכולה להתקבל אם נהיה מסוגלים לשמוע מגניבה או אם נוכל לדמיין לעצמנו דרמה של חמש מערכות אשר מתרחשת לאחור מהמערכה החמישית, דרך הרביעית וכן הלאה חזרה עד המערכה הראשונה. עם כל האמצעים הללו, אנו מחזקים את הרצון שלנו באופן פנימי ובאופן חיצוני אנו משחררים אותו משעבודו למאורעות בעולם החושים. אפשר להוסיף תרגילים אחרים שהזכרתי בהרצאות קודמות. אנו יכולים לעשות הערכת מצב ביחס לעצמנו ולהרגלינו. אנו יכולים להירתם, להפעיל רצון ברזל כדי שבעוד שנים ספורות, נרכוש הרגל אחר במקום הקודם. כדוגמה, אני מזכיר את העובדה שבכתב-ידו לכל אדם יש משהו אשר חושף את אופיו. לעשות מאמץ לרכוש כתב-יד אחר, כזה שאינו דומה כלל לקודם, מצריך כוח פנימי רב-עוצמה. כמובן, כתב-היד השני מוכרח להפוך להרגל כמו הראשון. זהו עניין פעוט. ישנם דברים רבים כאלה שבאמצעותם אנו יכולים לשנות את הכיוון היסודי של רצוננו במאמצים אנרגטיים שלנו.

בדרך זו, אנו נעשים בהדרגה מסוגלים לעשות יותר מאשר רק להכניס לתוכנו את העולם הרוחי כאינספירציה. עם רוחנו בהיותה משוחררת מהגוף, אנו באמת מסוגלים להשתקע בתוך הישויות הרוחיות האחרות שמחוצה לנו. ידיעה רוחית אמיתית, משמעה שאנו חודרים אל תוך ישויות רוחיות שמסביבנו, כאשר אנו רואים דברים פיסיים. אם ברצוננו לדעת דברים רוחיים, מוכרחים אנו תחילה לצאת מתוך עצמנו. תיארתי את ההשתחררות הזאת של עצמנו מהפיסי. אך אז, מוכרחים אנו לרכוש גם את היכולת להשתקע שוב בדברים ובישויות רוחיים.

נוכל לעשות זאת רק לאחר שנתרגל את סוגי התרגילים אשר תוארו; אז, למעשה, גופנו לא יפריע לנו עוד, ונוכל להשתקע בצד הרוחי של הדברים; אז, הצמחים לא יופיעו עוד לפנינו, אך נהיה מסוגלים לצלול אל תוך הצבע עצמו. נחיה בתהליך שבאמצעותו הצמח צובע את עצמו. בכך שאנו לא רק יודעים שצמח הציקוריה אשר גדל בצדי הדרכים הוא כחול, אלא על-ידי כך שאנו מסוגלים לחדור אל תוך הפרח באופן

פנימי ולקחת חלק בכחול, אנו משתקעים באופן אינטואיטיבי בתהליך זה. מהנקודה הזאת, אנו יכולים להרחיב עוד ועוד את הידיעה שלנו.

מתסמינים מסוימים, אנו יכולים לומר שבאמת התקדמנו עם התרגילים הללו. ברצוני להזכיר שניים, אך באמת ישנם רבים. התסמין הראשון כרוך בכך שנרכוש השקפות שונות לחלוטין ביחס לעולם המוסריות מאלו שהיו לנו קודם. עבור האינטלקט הטהור, עולם המוסר הוא משהו לא-ממשי. לבטח, אם אדם נשאר אדם הגון במהלך עידן המטריאליזם, הוא חש את עצמו מחויב לעשות את מה שהמסורות העתיקות ציוו. יחד עם זאת, גם אם הוא אינו מקבל זאת, הוא חושב לעצמו שלעשות טוב לא גורם למשהו ממשי להתרחש באותה מידה שבה מתרחש משהו כאשר ברק מבזיק או כאשר רעם מתגלגל במרחב. הוא אינו חושב על הממשות במובן זה כאשר הוא חושב על מוסריות. אך, כאשר הוא חי בעולם הרוח, הוא נעשה מודע לכך שלסדר המוסרי של העולם יש לא רק ממשות כמו זו שמגלים בעולם הפיסי, אלא, למעשה, ממשות עילאית יותר. הוא מגיע בהדרגה להבנה שעידן זה כולו, עם מרכיביו ותהליכיו הפיסיים, יכול להתנוון ולהתפרק; אך, המוסריות אשר זורמת מתוך פעולותינו ממשיכה להתקיים בהשפעותיה. הוא נעשה מודע לממשותו של עולם המוסר. העולם הפיסי ועולם המוסר בהווייתם ובהתהוותם נעשים עולם אחד. הוא באמת חווה את האמת שגם חוקי מוסר הם חוקים אובייקטיביים של העולם.

התנסות זו מעצימה את תחושת האחריות שלנו ביחס לעולם. היא נותנת לנו תודעה שונה לגמרי, תודעה אשר נחוצה מאוד לאנושות המודרנית. האנושות המודרנית מסתכלת בראשיתה של האדמה, כיצד היא נוצרה מתוך פלסמה בראשיתית במרחב, כיצד החיים, האדם ובמידה רבה כמו פטה-מורגנה, עולם האידיאות עלו מתוך חומר בראשיתי זה. האנושות בת-ימינו מסתכלת בקבר הקר של היקום שהאנטרופיה מובילה אותנו אליו. על-פי מחשבה מטריאליסטית זו, כל דבר שבו ישויות אנוש חיות ישקע שוב בבית-קברות עצום. האנושות זקוקה לידיעה של הסדר המוסרי בעולם, הידיעה שאפשר להגיע אליה דרך מקורות על-חושיים. בזה, יכולתי רק לגעת בהרצאה זו.

מוכרחים להזכיר תסמין נוסף של התקדמותנו: הסבל העצום שאנו חווים. לא נוכל להגיע לידיעה אינטואיטיבית, להשתקעותנו בדברים שהינם חיצוניים לנו, בלי שנחוה סבל עצום. סבל זה מועצם בהשוואה לכאב הכרוך בידיעה אינטואיטיבית, הכאב שתמיד מופיע כאשר אנו מוכרחים למצוא שוב את דרכנו אל הסימפטיות והאנטיפיות שלנו. המאמץ הגדול אשר נדרש כדי למצוא את דרכנו חזרה תמיד כואב. הכאב נעשה עתה לחוויה קוסמית משותפת של הסבל כולו המונח בבסיסה של הוויית-הקיום.

קל לשאול מדוע האלים, או האל, בראו את הסבל. הסבל מוכרח להתקיים כדי שהעולם יופיע במלוא יופיו. יש לנו עיניים, כי בהתחלה, באורגניזם עדיין לא-נבדל, משהו אורגני 'נשלף' כביכול ועבר טרנספורמציה לכדי הכוח לראות ואז לכדי עין. אילו היינו עדיין מסוגלים לקלוט את התהליכים הזעירים ולא-משמעותיים אשר מתרחשים ברשתית כאשר אנו רואים, אז היינו יכולים לקלוט שגם אותם תהליכים

מייצגים כאב אשר מונח ביסודה של הוויית-הקיום. היופי כולו מתבסס על יסוד הסבל. היופי יכול להתפתח אך ורק מתוך כאב. עלינו להיות מסוגלים לחוות את הכאב הזה, את הסבל הזה. נוכל באמת למצוא את דרכנו אל תוך הרוחי רק על-ידי כך שנחווה כאב. במידה מועטה יותר, הדברים הללו יכולים להיאמר עבור שלב נמוך יותר של ידיעה. מי שרכש אפילו ידיעה מועטה, יודה בדברים הבאים: אני אסיר-תודה לגורלי עבור האושר והשמחה שהחיים העניקו לי, אך הידיעה שלי הושגה רק דרך הכאב שלי, דרך הסבל שלי.

אם דבר זה מורגש ביחס לידיעה אלמנטרית יותר, זו יכולה להפוך להתנסות גדולה אף יותר כאשר אנו מתגברים על עצמנו, כאשר אנו מוצאים את דרכנו דרך הכאב אשר נחווה ככאב קוסמי אל התנסות נטרלית בקוסמוס הרוחי. מוכרחים אנו להיאבק למען התנסות משותפת של המאורעות והטבע היסודי של הדברים כולם; אז, ידיעה אינטואיטיבית תהיה נוכחת. אנו נוכחים לגמרי בתוך התנסות של ידיעה שאינה עוד כבולה לגוף. אז, נוכל לחזור שוב ולחיות בעולם החושי עד המוות, אך עם ידיעה מלאה של המשמעות להיות ממשי, להיות ממשי בנפשי-רוחי שמחוץ לגוף.

אז, אם נתפוס את ההתנסות הזאת של ידיעה אינטואיטיבית בתמונה, תהיה לנו ידיעה של מה שמתרחש כאשר אנו עוזבים את הגוף הפיסי במוות, ונדע מה משמעות הדבר לחצות את שער המוות. הממשות שאנו נתקלים בה, שהנפש והרוח עוברות אל עולם של נפש-ורוח בעוזבן את הגוף מאחור – אנו חווים את הממשות הזאת מראש כאשר אנו מתעלים אל ידיעה אינטואיטיבית. כלומר, אנו יודעים כיצד הדברים מתנהלים בעולם שבו אין גוף אשר יספק תמיכה. כאשר אנו מכניסים את הידיעה הזאת לתוך מושגים, אנו חוזרים חזרה אל הגוף. אך, הדבר היסודי הוא שנלמד כיצד לחיות בלי גוף ועל-ידי כך נרכוש את הידיעה של המצב כאשר לא נוכל עוד להשתמש בגופנו, כאשר נשים אותו בצד במוות ונעבור אל עולם של נפש-ורוח. שוב, אין מדובר בהתעסקות פילוסופית ביחס לאלמותיות המבוססת על ידיעת-התקדשות. זוהי, ברצוני לומר, התנסות, התנסות מוקדמת של מה שעומד לבוא. אנו יודעים כיצד הוא יהיה. איננו חווים את הממשות המלאה של המוות, אך אנו חווים אלמותיות. גם התנסות זו הופכת לחלק מהידיעה שלנו.

ניסיתי לתאר לכם כיצד ביכולתכם להתעלות דרך אימגינציה, אינספירציה ואינטואיציה וכיצד, דרך התפתחות זו, אתם יכולים לדעת את עצמכם בממשותכם המלאה כישות אנושית. בגוף, אנו לומדים לדעת את עצמנו כל עוד אנו שוהים בגוף. אך, מוכרחים אנו לשחרר את נפשנו ורוחנו מהגוף, כי רק אז שהישות האנושית בכללותה יכולה להיות חופשית. מה שאנו יודעים באמצעות גופנו, באמצעות חושינו, באמצעות חשיבה המבוססת על התנסות חושית וכבולה למערכת העצבים של הגוף – עם כל הדברים הללו, אנו יכולים לדעת רק חלק אחד שלנו. אנו לומדים לדעת את הישות האנושית כולה רק אם יש לנו את הרצון להתעלות אל הידיעה אשר נובעת ממדע התקדשות.

שוב, ברצוני להדגיש שברגע בו המחקר הושלם, אז התוצאות יכולות להיות מובנות – בדיוק כפי שמה שאסטרונומים וביולוגים אומרים על העולם, יכול להיות מובן ונתון לבחינה – על-ידי כל מי שניגש

אליהן בתודעה בלתי-משוחדת, עם הבנה אנושית רגילה ובריאה. אז, תגלו שמבחן זה הוא השלב הראשון של ידיעת-התקדשות. היות שהאדם אינו מחפש אחר שקרים וטעויות, מוכרחים אנו לקבל תחילה רושם של האמת בידיעת-התקדשות. לאחר מכן, בה במידה שהגורל מאפשר זאת עבורנו, נהיה מסוגלים לחדור יותר ויותר אל תוך עולם הרוח.

בימינו, ובמובן עילאי יותר, המילים אשר היו חקוקות מעל למקדש היווני כאתגר, מוכרחות להתגשם:

הו אדם, הכר את עצמך.

משמעותן של אותן מילים לבטח לא הייתה שעלינו לסגת אל תוך חיינו הפנימיים. הן דווקא היוו אתגר לחיפוש עבור ישותנו: לחפש אחר מהותה של האלמותיות אשר קיימת בגוף, לחפש אחר מהותה של אי-ההיוולדות אשר קיימת ברוח האלמותית ולחפש אחר המתווך בין אדמה, זמן ורוח, שהינו הנפש. כי, הישות האנושית האמיתית מורכבת מגוף, נפש ורוח. הגוף יכול לדעת רק את הגוף, הנפש יכולה לדעת רק את הנפש, והרוח יכולה לדעת רק את הרוח. לכן, מוכרחים אנו לנסות למצוא את הרוח פעילה בתוכנו כך שגם הרוח תקבל הכרה בעולם.

הרצאה 2

המקור הקוסמי של הצורה האנושית;

הצורך לחזור אל חיי-הרוח

אוקספורד, 22 באוגוסט 1922

היום, אנו רוצים להסתכל בדברים מסוימים אשר יחברו עבור חוג רחב יותר של אנתרופוסופים רבות מן האמיתות אשר כבר ידועות לנו. אולי התוודעתם כבר לתיאור שנתתי בספרי *תיאוסופיה*.³² שם תיארתי את העולמות שבהם הישות האנושית עוברת בתקופה שבין מוות ולידה חדשה. היום, אתאר משהו מהעולמות הללו מנקודת-מבט שונה איכשהו מזו אשר תוארה באותו ספר.

ברובו של אותו ספר, נעשה שימוש באימגינציות לתיאור עולמות הנפש-והרוח שבהם עוברת הישות האנושית – לאחר שחצתה את שער המוות – כדי להתפתח ולהתקדם לקראת חיים חדשים על האדמה. היום, אתאר את הדברים הללו לא כל-כך מנקודת-מבט אימגינטיבית, אלא דווקא מנקודת-מבט אשר נובעת מאינספירציה.

כדי לרכוש בכלל את האפשרות של הבנה, אנו יכולים להתחיל עם ההתנסויות שיש לנו במהלך החיים הארציים. בכל נקודה נתונה בזמן בין לידה ומוות, אנו ניצבים כאן בגופנו הפיסי, מתמודדים עם העולם החיצוני. מה שכלול בתוך עורנו, מה שכלול בתוך גופנו הפיסי, אנו מכנים בעצמנו, **הישות האנושית** שלנו. אנו מניחים שישות אנושית זו כוללת לא רק תהליכים אנטומיים ופיסיולוגיים, אלא אנו מניחים שאיכשהו גם תהליכים נפשיים ורוחיים מתרחשים שם. אנו מדברים על 'עצמנו' ובכך אנו מתכוונים למה שכלול בתוך עורנו. אנו מסתכלים בעולם ורואים אותו סביבנו; אותו אנו מכנים, **העולם החיצוני** שלנו. עתה, אנו יודעים שאנו יוצרים תמונות מנטליות על עולם חיצוני זה ואז התמונות המנטליות הללו מתקיימות בתוכנו. אז, יש לנו את העולם החיצוני סביבנו ומשהו כמו תמונות-ראי של העולם החיצוני בתוך חיי-הנפש שלנו.

כאשר אנו נמצאים בחיים שבין מוות ולידה חדשה, אנו נמצאים בדיוק באותו עולם אשר נמצא מחוצה לנו כאן על האדמה. כל שביכולתכם לראות בבירור או לחוש רק במעומעם, כעולם חיצוני, נעשה **העולם הפנימי** שלכם. את כל זה, אתם אז מכנים **'אני' שלי**. כפי שאתם מתייחסים לריאה שלכם כמשתייכת ל'אני' שלכם, כך אתם גם מתייחסים – בחיים שבין מוות ולידה חדשה – לשמש ולירח כאיבריכם,

³² GA-9, הוצאת בדולח.

כמתקיימים **בתוכם**. העולם החיצוני היחיד שיש לכם אז, הוא אתם עצמכם, כפי שהינכם על האדמה, כלומר איבריכם הארציים.

בעוד שעל האדמה אנו אומרים: בתוכנו קיימת ריאה, בתוכנו קיים לב; מחוצה לנו קיימת שמש, מחוצה לנו קיים ירח, מחוצה לנו קיים גלגל-מזלות. אך, במהלך החיים שבין מוות ולידה חדשה אנו אומרים: בתוכנו קיים גלגל-המזלות, בתוכנו קיימת השמש, בתוכנו קיים הירח, מחוצה לנו קיימת ריאה, מחוצה לנו קיים לב. בין מוות ולידה חדשה, כל מה שאנו נושאים עתה בתוך עורנו נעשה יותר ויותר עולמנו החיצוני, היקום שלנו, הקוסמוס שלנו. השקפתנו על הקשר בין העולם והאדם בדיוק הפוכה מזו שיש לנו כאשר אנו חיים בתקופה שבין מוות ולידה חדשה.

כך קורה שכאשר אנו חיים את המוות, כלומר כאשר אנו חוצים את שער המוות, יש לנו בהתחלה תמונה נבדלת של מה שהיה קודם, של הדרך שבה התקיימנו על האדמה. אך, זוהי רק תמונה. יחד עם זאת, מוכרחים אתם לחשוב על תמונה זו כבעלת השפעה עליכם, כמו העולם החיצוני. בהתחלה, יש לכם את התמונה הזאת כמו סוג של הופעה בתוכם. בתקופה הראשונה לאחר המוות, עדיין יש לכם תודעה על מה שהייתם על האדמה כישות אנושית – תודעה בצורה של זיכרונות ארציים ותמונות ארציות. הם לא נמשכים זמן רב; בהשקפתכם על הישות האנושית, אתם מתקדמים עוד ועוד לדבר הבא: ה'אני' הוא העולם; היקום הוא הישות האנושית. זהו יותר ויותר המקרה. אך, אל לכם לדמיין לעצמכם שהריאה האנושית, למשל, תיראה בדיוק כפי שהיא נראית עכשיו; זה לא יהיה מראה אשר יפצה על יופיים של השמש והירח. מה שהריאה והלב יהיו אז, הוא משהו גדול הרבה יותר, משהו מופלא הרבה יותר, ממה שהשמש והירח מהווים עתה בפני העין האנושית.

רק בדרך הזאת שאתם באמת מקבלים רושם על מה שמאיה הינה. בני-אדם מדברים על מאיה, על כך שעולם ארצי נוכחי זה הוא אשליה גדולה, אך הם אינם מאמינים בכך באמת. עמוק בתוכם, בני-אדם עדיין מאמינים שהכול קיים בדיוק כפי שהוא מופיע בפני עיניים ארציות. אך, אין זה המקרה. הריאה האנושית כפי שאנו רואים אותה עכשיו היא רק חזות; כך גם הלב. האמת היא שהריאה שלנו מהווה רק חלק מופלא של הקוסמוס שלנו, לבנו אף יותר. כי, במהותו האמיתית, לבנו הוא משהו נהדר הרבה יותר, משהו עצום יותר, מאיזושהי שמש.

בהדרגה, אנו מתחילים לראות את הופעתו של עולם קוסמי רב-עוצמה – עולם שבו אנו יכולים לומר שמתחתינו נמצאים השמים. למעשה, אנו מתכוונים לכך שמתחתינו קיים מה שמכין את הראש האנושי עבור ההתגשמות הבאה. לאחר מכן, אנו אומרים שמעלינו קיים מה שהיה מתחתינו. הכול מתהפך. למעלה, נמצאים כל הכוחות אשר מכינים את האדם לחייו הארציים, כך שבחייו הארציים הבאים, הוא יוכל לעמוד ולהתהלך על האדמה עם שתי רגליים.

את כל הדברים הללו, אנו יכולים לסכם במילים הבאות: ככל שאנו מתקרבים יותר לחיים חדשים על האדמה, כך היקום הזה שהינו הישות האנושית, מתכווץ יותר ויותר עבורנו. אנו נעשים מודעים, במידה הולכת וגוברת, לדרך שבה יקום נהדר זה – הוא נהדר יותר במיוחד בתקופה האמצעית שבין מוות ולידה חדשה – כיצד יקום נהדר זה, כביכול מתכווץ ומצטמק, כיצד, מתוך אריגת כוכבי-הלכת שאנו נושאים בתוכנו, נוצר משהו שלאחר מכן פועם וגועש בגוף האנושי, כיצד מתוך כוכבי-השבת של גלגל-המזלות נוצר משהו אשר בונה את חיי העצבים והחושים שלנו. כל זה מתכווץ ומתעצב כך שיהיה קודם גוף רוחי ולאחר מכן גוף אתרי. רק כאשר הוא נעשה מאוד מאוד קטן, הוא נקלט ברחם האם ומתעטף שם בחומר ארצי.

אז מגיע הרגע שבו אנו מתקרבים לחיים הארציים, שבו אנו חשים את היקום אשר היה 'שלנו' עד לאחרונה, נעלם לנו. הוא מתכווץ לגמרי ונעשה קטן יותר. התנסות זו מולידה בתוכנו את הכמיהה לרדת שוב אל האדמה ולהתאחד שוב עם גוף פיסי. אנו כמהים לאדמה מפני שהיקום הזה נסוג מראייתנו הרוחית. אנו מסתכלים במקום שבו אנו נעשים ישות אנושית.

ברם, כאן עלינו לקחת בחשבון סולם זמנים שונה מאוד. תקופת החיים בין מוות ולידה-מחדש אורכת מאות רבות של שנים. אם אדם נולד במאה העשרים, הרי שירידתו הוכנה בהדרגה, מוקדם עד המאה השש-עשרה. האדם עצמו פעל על המצבים והמאורעות הארציים.

סבא רבא... רבא רבא שלכם, רחוק עד המאה השש-עשרה, התאהב בסבתא רבתא... רבתא רבתא שלכם. הם חשו את הדחף להתוודע זה לזו ושם בדחף הזה כבר פעלתם בעולם הארצי מתוך עולמות הרוח. במאה השבע-עשרה, כאשר סבא רבא רבא וסבתא רבתא רבתא מרוחקים פחות התאהבו זה בזו, הייתם שוב, במובן מסוים, המתווך. כינסתם את כל הדורות הללו יחד כדי שבסופו של דבר היו יכולים להופיע אלה אשר יכלו להיות ההורים שלכם.

בהיבט המסתורי והלא-ברור של קשרי אהבה ארציים כאלה, נמצאים בפעולה כוחות אשר נובעים מנפשות אנושיות אשר שואפות להתגשמויות עתידיות. לכן, תודעה מלאה וחירות שלמה לעולם אינן נוכחות במצבים החיצוניים אשר מחברים גברים ונשים. אלו דברים שעדיין נמצאים לגמרי מחוץ לטווח ההבנה האנושית.

מה שאנו מכנים כיום היסטוריה, הינו למעשה משהו חיצוני מאוד בלבד. ידוע לנו מעט בחיים החיצוניים בימינו על ההיסטוריה הנפשית של ישויות אנוש. בני-אדם כיום לגמרי לא-מודעים לכך שהנפשות של ישויות אנוש אפילו במאה השתים-עשרה או השלוש-עשרה לספירה, הורגשו שונות מאוד ממה שהן עתה. לא באופן נבדל כפי שתיארתי עתה, אלא בדרך יותר דמוית-חלום, גברים ונשים במאות העשירית, האחרת-עשרה והשתים-עשרה ידעו על הכוחות המסתוריים הללו אשר פועלים באדמה מתוך עולמות רוחיים, פועלים למעשה מתוך נפשות אנושיות. במערב, נאמר מעט על חיים ארציים

חוזרים-ונשנים, על התגשמות חזרת-ונשנית, אך בכל מקום היו ישויות אנוש אשר ידעו על כך. רק הכנסיות תמיד הוציאו או אפילו 'הרדימו' את כל המחשבות אשר קשורות לחיים ארציים חוזרים-ונשנים. אבל, עליכם לדעת שבאירופה היו בני-אדם רבים, אפילו במאות השתים-עשרה והשלוש-עשרה, שהיו מודעים לכך שישויות אנושיות עוברת דרך חיים ארציים חוזרים-ונשנים.

לאחר מכן, באה התקופה שבה האנושות בעולם המערבי הייתה צריכה להתפתח דרך שלב האינטלקטואליות. האדם מוכרח, בהדרגה, להגשים חירות. בזמנים העתיקים, כאשר שררה ראייה רוחית דמוית-חלום, לא הייתה חירות. אין גם חירות – לכל היותר, יש אמונה בחירות – באותם עניינים של החיים האנושיים אשר נשלטים, עלינו לומר, על-ידי אהבה ארצית כפי שתיארתי זה עתה. כי כאן, פועלות תמיד ההתעניינות של נפשות אחרות בדרכן מטה אל האדמה.

עם זאת, במהלך אבולוציית האדמה, המין האנושי מוכרח להיעשות חופשי יותר ויותר. כי, רק לאחר שהמין האנושי ייעשה חופשי יותר ויותר שהאדמה תגשים את ייעודה האבולוציוני. כדי שזה יקרה, היה נחוץ שהאינטלקטואליות תשלוט בעידן מסוים. העידן הנדון הינו, כמובן, העידן שלנו. כי, אם תסתכלו לאחור בזמנים ובמצבים המוקדמים יותר על האדמה, שבהם לישויות האנושיות עדיין הייתה ראייה רוחית דמוית-חלום, תראו שישויות רוחיות תמיד חיו בראייה רוחית דמוית-חלום זו. אדם מאותה תקופה לא היה יכול לומר, לעולם, "מחשבותיי מתקיימות בראשי." זה היה שגוי למדי. בזמנים העתיקים, האדם היה מוכרח לומר: "חיי המלאכים מתקיימים בראשי;" ואז, בזמנים מאוחרים יותר, האדם היה מוכרח לומר: "חיי הרוחות של ישויות אלמנטריות מתקיימים בראשי." לאחר מכן, באה המאה החמש-עשרה; ובמאות התשע-עשרה והעשרים, בראשנו אין לנו עוד משהו רוחי, רק מחשבות מתקיימות בראשנו – מחשבות גרידא. על-ידי כך שאין לנו בראשנו חיים רוחיים עילאיים כלשהם, אלא רק מחשבות, אנו יכולים ליצור לעצמנו תמונות של העולם החיצוני. מעצם העובדה שאין לנו עוד בתוכנו איזשהו סוג של רוחניות עילאית יותר, אלא רק מחשבות, אנו מסוגלים ליצור בתוכנו תמונות של העולם החיצוני.

האם יכלו ישויות אנושיות להיות חופשיות, בה במידה שרוחות שכנו בהן? לא, הן לא היו יכולות. כי, הרוחות הכווינו אותן בכל דבר; הכול היה בגללן. יכולנו להיעשות חופשיים רק כאשר ישויות רוחיות לא הכווינו אותנו עוד – כאשר היו לנו רק תמונות, תמונות גרידא, במחשבותינו. תמונות-מחשבה אינן יכולות לאלץ אדם לעשות דבר כלשהו. אם תעמדו מול ראי, ההשתקפויות של בני-אדם אחרים, לא משנה כמה הן עשויות להיות כועסות, לעולם לא תוכלנה להכות אתכם, כי הן אינן ממשיות; הן תמונות בלבד. אם אני מחליט לעשות משהו, אני יכול לארגן את הדברים כך שזה ישתקף בראי, אך ההשתקפות עצמה, התמונה, אינה יכולה להחליט דבר.

בעידן שבו האינטלקטואליות מכניסה רק מחשבות אל תוך ראשנו, החירות יכולה להופיע, כי למחשבות אין שום יכולת לכפות עשייה. אם נאפשר לאימפולסים המוסריים שלנו להיות מחשבות טהורות

בלבד – כמתואר בספרי חשיבה אינטואיטיבית כנתיב רוחי; פילוסופיה של חירות³³ – אז נוכל להגשים חירות אמיתית בעידן שלנו. לכן, העידן האינטלקטואלי היה מוכרח להופיע.

עם זאת, ככל שזה עשוי להישמע מוזר, ביסודו של דבר כבר חלף הזמן שבו היה נכון עבורנו לפתח אינטלקטואליות גרידא, חשיבה בתמונות גרידא. יחד עם המאה התשע-עשרה, אלו דברים אשר הפכו לנחלת העבר. עתה, אם נמשיך לפתח מחשבות בלבד כתמונות, אז מחשבותינו תיפולנה טרף לכוחות האהרימניים. אז, הכוחות האהרימניים ימצאו גישה אלינו ובדיוק ברגע שבו נרכוש את חירותנו, נאבד אותה – נאבד אותה לכוחות האהרימניים. האנושות מתמודדת עם הסכנה הזאת בדיוק בימים אלה. כיום, בני-אדם עומדים בפני הבחירה הבאה: או לרכוש הבנה על חיי-הרוח – להבין שסוגי הדברים אשר תיארתי לכם היום הם ממשויות – או להתכחש להם. אך, אם נתכחש היום לרוחי, לא נהיה מסוגלים עוד לחשוב באופן חופשי. תחת זאת, אהרימן, כוחות אהרימניים, יתחילו לחשוב בתוך המין האנושי. אז, האנושות כולה תעבור אבולוציה של נפילה.

לכן, במידה רבה ביותר, נחוץ שמספר הולך וגדל של בני-אדם בתקופתנו יבינו את הצורך לחזור אל חיים רוחיים. תחושה זו שמוכרחים אנו לחזור אל חיים רוחיים היא הדבר שבני-אדם כיום צריכים לשאוף אליו כדי להתעורר בתוך עצמם. אם הם לא יצליחו לשאוף לזה, האנושות תיפול טרף בידי אהרימן. מנקודת-מבט עילאית יותר, זוהי מידת הרצינות שבה מצב המין האנושי שרוי על האדמה בימינו. למעשה, עלינו להציב את המחשבה הזאת לפני כל האחרות. את כל המחשבות האחרות, יש לראות לאורה של מחשבה זו. אלו הדברים שרציתי להציג כחלק הראשון של ההרצאה היום.

תיאורים כמו אלה יכולים לסייע בהדגמת העובדה שהחיים שאנו עוברים בעולם הרוח בתקופה שבין מוות ולידה חדשה, שונים לחלוטין ממה שאנו עוברים כאן בין לידה ומוות. לכן, תמונות אשר לקוחות מהחיים הארציים, לא משנה עד כמה הן נהגו באופן מבריק, תמיד תהיינה לא-מספיקות כדי לאפיין את חיי-הרוח הממשיים של הישות האנושית. רק לאט ובהדרגה שאנו יכולים להיות מובלים להבנת סוג הממשות אשר קיימת בעולמות הרוח. הרשו לי לתת דוגמאות ספורות.

נניח שאדם עוזב את גופו הארצי ועם חיי הנפש והרוח שלו, הוא נכנס אל תוך עולם של נפש ורוח. נניח שמישהו כאן על האדמה, אשר רכש ידיעת-התקדשות במובן העמוק ביותר, מסוגל לראות נפשות אנושיות בהמשך חייהן לאחר המוות. דרושה הכנה רבה כדי שזה יקרה; כמו-כן, נחוצה קארמה מסוימת אשר תחבר את האדם על האדמה עם אדם בצד שמעבר. הדבר בעל החשיבות הוא שנמצא איזשהו אמצעי של הבנה הדדית עם המתים. כאן, אני מדבר על התנסויות רוחיות אשר הינן קשות בצורה יוצאת דופן להשגה. באופן כללי, קל יותר לתאר את העולם מבחינה רוחית מאשר לגשת אל נפשו של מת. בני-אדם

³³ GA-4, הוצאת בדולח.

רוצים להאמין שזה לא כל-כך קשה לגשת אל נפשו של מת. אך למעשה, קשה הרבה יותר להתקרב באמת למת מאשר להשיג באופן כללי ידיעה רוחית.

עתה, ברצוני לתאר תכונות אחדות שהינן אופייניות לתקשורת עם המתים. בהתחלה, אפשר לתקשר עמם על-ידי היזכרות בזיכרונות מהעולם הפיסי אשר עדיין יכולים להתקיים בתוכם. למשל, למתים יש עדיין הד של הדיבור האנושי, אף של השפה המסוימת שבה הם דיברו רוב זמן שהותם על האדמה. אך, הקשר שלהם לשפה עובר שינוי. כך למשל, כאשר משוחחים עם נפש של מת, אנו מבחינים מהר מאוד שאין להם שום הבנה, לכל הפחות, לשמות-עצם. בני-האדם החיים יכולים להפנות מילים כאלה לאדם מת; האדם המת, אם רשאי אני להשתמש במונח, פשוט אינו שומע אותן. לעומת זאת, האדם המת שומר, לפרק זמן ארוך באופן יחסי לאחר המוות, על הבנתם של כל הפעלים, מילים אשר מביעות פעולה.

ככלל, תוכלו לשוחח עם אדם מת רק אם תדעו את הדרך הנכונה שבה עליכם לנסח את שאלותיכם אשר מופנות אליו. עם השאלות הללו, לפעמים תהיו מוכרחים להתקדם בדרך הבאה. יום אחד, תנסו לחיות עמו במשהו מוחשי וממשי, כי בנפשו יש לו תמונות ולא מחשבות מופשטות. לכן, מוכרחים אתם להתרכז בהתנסות ממשית, מוחשית, כלשהי שהוא נהנה מאוד ממנה במהלך החיים הארציים; אז, תתקרבו אליו בהדרגה.

ככלל, לא תקבלו תשובה מיידית. לעתים קרובות, תצטרכו 'לישון על זה', אולי במשך לילות ספורים, לפני שתקבלו תשובה. אך, לעולם לא תקבלו תשובה מהמת אם השאלה תנוסח עם שמות-עצם. מוכרחים אתם לנסות לעטוף את כל שמות-העצם בצורה של פועל. הכנה כזו בהחלט נחוצה. מה שאדם מת מבין באופן מיידית, אלו פעלים אשר מוצגים באופן תמונתי וחי ככל שרק אפשר. המת לעולם לא יבין, למשל, את המילה 'שולחן', אך אם תצליחו לדמיין לעצמכם באופן חי את אשר מתרחש כאשר בונים שולחן, שהינו תהליך של התהוות ולא דבר מוגמר, אז בהדרגה תהיו מובנים לו. הוא יבין את שאלתכם ותקבלו ממנו תשובה. אך, גם התשובות תמיד תהיינה בצורת פועל או שהן לא תהיינה בצורה של פועל; הן עשויות להיות מורכבות ממה שאנו על האדמה היינו מכנים מילות-קריאה.

מעל לכל, המתים מדברים בהגאים הממשיים של האלפבית – הגאים ושילובים שלהם. ככל שנפש חיה זמן רב יותר לאחר המוות בעולם הרוח, כך היא תדבר בסוג של שפה שאנו על האדמה מוכרחים לרכוש קודם. אנו עושים זאת כאשר אנו מפתחים את היכולת להבין את ההגאים של השפה הארצית ולהבדיל ביניהם, כאשר אנו מרחיקים אל מעבר למשמעות המופשטת של מילים ונכנסים אל תוך התוכן-הרגשי של ההגאים. עם ההגה אָ (כפי שמבוטאת המילה אבא), אנו חווים משהו כמו תדהמה ופליאה. במובן מסוים, אנו אף יכולים להכניס את תחושת הפליאה הזאת אל תוך נפשנו, כאשר איננו רק אומרים אָ, אלא אָךְ (ch) Ach כמו בגרמנית. Ach הוא המקביל לביטוי תדהמה אה! (!.ah) Ach מציינ: A – אני חש פליאה ואומר mach (בגרמנית, לעשות), התוצאה היא סוג של מעקב אחר מה שעורר בי פליאה כאילו התקרבה

אליי שלב אחר שלב – mmm – עד שאני לגמרי בתוכו. התשובות של המת מגיעות לעתים קרובות בסוג כזה של הבנה, הבנה אשר נישאת על-ידי המשמעות שבהגאים. המתים אינם מדברים אנגלית, הם אינם מדברים גרמנית, אף לא רוסית; הם מדברים בדרך כזו שרק לב ונפש יכולים להבינם – אם לב ונפש מחוברים לאוזניים אשר יכולות לשמוע. אמרתי זה עתה שהלב האנושי גדול יותר ומופלא יותר מהשמש. מנקודת-מבט ארצית, הלב נמצא היכן-שהוא בתוכנו ואם נבחר אותו מבחינה אנטומית, הרי זהמראה לא יהיה יפה. אך במציאות, הלב נוכח בישות האנושית בכללותה, חודר את כל האיברים האחרים; הוא נוכח גם באוזניים.

עוד ועוד, מוכרחים אנו להתרגל לשפת הלב שהמתים משתמשים בה, אם רשאי אני לתאר זאת כך. אנו מתרגלים אליה כאשר אנו מסלקים בהדרגה את כל שמות-העצם וצורות דמויות-שם-עצם ומתחילים לחיות יותר בצורות של פעלים. המתים מבינים מילים אשר מציינות פעילות... (החלק השני של המשפט אינו ברור). בשלב מאוחר יותר, הם מבינים שפה שאינה שפה רגילה. מה שאנו מקבלים אז מהמתים מוכרח תחילה להיתרגם חזרה לשפה ארצית.

כך, הישות האנושית יוצאת מתוך הגוף שלה ונכנסת יותר אל תוך עולם הרוח, כאשר חיי-הנפש שלה בכללותם משתנים לגמרי. כאשר מתקרב עבודה הזמן לרדת שוב אל האדמה, היא מוכרחה לשנות שוב את חיי-הנפש שלה בכללותם. כי אז, מתקרב עוד יותר הרגע שבו היא מתמודדת עם משימה כבירה, כאשר היא עצמה מוכרחה לחבר, בהתחלה בצורה האסטרלית ואז בצורה האתרית, את העתיד כולו של הישות האנושית אשר תתייצב כאן באופן פיסי על האדמה. מה שאנו עושים כאן על האדמה הוא עבודה חיצונית. כאשר אנו נמצאים בתקופה שבין מוות ולידה חדשה, נפשנו עסוקה בעבודת ההרכבה של גופנו. נראה לנו שאנו לכאורה מגיעים להוויית-קיום דרך כוחות תורשתיים. למעשה, אנו רק עטופים במעטפת הפיסית החיצונית ביותר דרך התורשה. אך, אפילו את צורות איברינו מוכרחים אנו לפתח בעצמנו. אתן לכם דוגמה, אך לשם כך ברצוני לשאול כפפה.

כאשר ישות אנושית מתקרבת לחיים ארציים חדשים, עדיין קיימים בתוכה השמש והירח. אך, בהדרגה השמש והירח מתחילים להתכווץ יחד. הדבר הוא כאילו הייתם חשים את האונות של הריאות שלכם מתכווצות יחד בתוכם. בדרך הזאת, תחושו את הוויית-קיומכם הקוסמית, את איברי-שמש ואיברי-ירח שלכם מתכווצים יחד. אז, משהו יתנתק מהשמש ומהירח. במקום שהשמש והירח יהיו בתוכם כמקודם, ניצב לפניכם סוג של העתק או תמונה של השמש והירח. נוצצים וזוהרים, ניצבים לפניכם, בהתחלה, שני כדורים ענקיים, האחד הוא שמש אשר עברה ספיריטואליזציה והשני הוא ירח אשר עבר ספיריטואליזציה. כדור אחד זוהר בחומו שלו, בחומו הלוהט, אשר מחזיק את האור לעצמו בדרך אנוכית.

שני הכדורים הללו אשר נפרדים מהישות האנושית אשר עברה טרנספורמציה מבחינה קוסמית – כלומר מאדם קדמון זה שעדיין מתקיים עד עצם היום הזה – שני הכדורים הללו מתקרבים עוד ועוד זה

לזה. בדרכנו מטה אל האדמה, אנו אומרים: שמש וירח מתאחדים. זהו הדבר אשר מנחה ומוביל אותנו דרך הדורות הספורים האחרונים של אבות-קדמונים עד שלבסוף אנו מגיעים לאם אשר תוליד אותנו. כל עוד השמש והירח מתקרבים יותר ויותר, כך הם מנחים אותנו יותר.

לאחר מכן, אנו רואים משימה נוספת לפנינו. אנו רואים, במרחקים, משהו כמו נקודה בודדת – העובר האנושי העומד להתהוות. אנו רואים, כמו מהות יחידה, מה נהיה מהשמש והירח אשר מתקרבים לאימנו. אך, אנו רואים לפנינו משימה, שאותה יכול אני לתאר כדלקמן: חישבו על כפפה זו כשמש וירח מאוחדים ומתקדמים לפנינו, מובילים אותנו. אנו יודעים שכאשר תודעתנו הקוסמית נעלמת לגמרי, כאשר אנו עוברים בחשיכה (זה קורה לאחר ההתעברות, כאשר אנו משתקעים בעובר), שאז יהיה עלינו להפוך זאת מבפנים החוצה. מה שנמצא בפנים, יוצא החוצה. מה שהשמש והירח היוו, עליכם להפוך מבפנים החוצה ואז יופיע פתח קטנטן; דרכו, מוכרחים אתם לעבור עם ה'אני' שלכם, האגו שלכם, והוא ייעשה העתק או תמונה של גופכם האנושי על האדמה. למעשה, זהו אישון העין האנושית. כי, מה שהיה אחד, הופך שוב לשניים, כאילו שתי תמונות-ראי אשר עומדות להופיע. אלו הן שתי עיניים אנושיות; בהתחלה, הן היו מאוחדות, כמו השמש והירח המאוחדים, ואז הן התהפכו מבפנים החוצה.

זוהי המשימה אשר עומדת אז לפניכם ואתם תגשימו אותה באופן לא-מודע. עליכם להפוך את הדבר כולו ולדחוף את מה שנמצא בפנים החוצה ולעבור דרך הפתח הצר. אז, הוא מתחלק לשניים. במצב העוברי, נוצרות שתי תמונות פיסיות. העיניים הפיסיות העובריות הן שתי תמונות אשר מציגות את מה שהשמש והירח הפכו להיות.

בדרך זו, אנו מפתחים את עיצוב החלקים השונים של הגוף האנושי. אנו מרכזים יחד את מה שאנו חווים כיקום כולו ונותנים לכל חלק את הצורה אשר נועדה לו. רק אז שמה שנוצר ברוח מתעטף ומתמלא בחומר פלסטי. החומר רק נקלט; אך, את הכוחות אשר יוצרים ומעצבים אותנו, אנו עצמנו היינו מוכרחים לפתח מתוך היקום כולו.

נניח, למשל, שבתקופה שבין מוות ולידה חדשה, אנו עוברים דרך השמש, בעודה שוהה במזל אריה (זה לא צריך לקרות בלידה; זה יכול להיות זמן רב לאחר). אז, איננו מעצבים את העיניים אשר מורכבות מהשמש והירח – זה מתרחש בזמן אחר. אך, במהלך הזמן הזה, אנו מתאחדים עם פנימיותה של השמש. אילו היינו יכולים להתהלך בתוך פנימיותה של השמש, הרי שהיא הייתה נראית שונה מאוד ממה שפיסיקאים בני-דורנו יכולים לדמיין לעצמם. לאימגינציה הפיסית הזאת שלהם אין אפילו חשד של אמת. פנימיותה של השמש אינה כדור גז; היא משהו שהינו אף פחות ממרחב – תחום שממנו המרחב עצמו סולק. אם תתחילו לדמיין לעצמכם את המרחב כמשהו מורחב, עם לחץ בכל מקום בתוכו, אז מוכרחים אתם לדמות לעצמכם את פנימיותה של השמש כמרחב שלילי, מרחב שהינו ריק יותר מריק, תחום של יניקה. לבני-אדם ספורים יש דעה הולמת על משמעות הדבר. עתה, כאשר אתם עוברים שם, אתם חווים משהו

שאפשר לטפחו ולעבוד עליו, משהו אשר יכול להתעצב לכדי לב אנושי. אין זה המקרה שרק צורת העיניים נוצרת מתוך השמש והירח; גם צורת הלב מתעצבת מהשמש. אך, דבר זה אפשרי רק כאשר השמש כוללת גם את הכוחות אשר נובעים מהקונסטלציה של מזל אריה.

כך, הישות האנושית בונה את הגוף שלה כולו מהקונסטלציות של הכוכבים ותנועותיהם ביקום. אכן, האורגניזם האנושי הוא סוג של העתק או תמונה של עולם הכוכבים. חלק ניכר מן העבודה שעלינו לעשות בתקופה שבין מוות ולידה חדשה כרוך בזה – שנבנה את גופנו מתוך היקום. בעומדה על האדמה, אכן הישות האנושית הינה יקום, אך יקום אשר התכווץ. מדעי הטבע נאיביים כל-כך להניח שהצורה האנושית מופקת אך ורק מן העובר הפיסי. זה נאיבי באותה מידה שזה היה עבור מישהו אשר רואה מחט של מצפן מצביעה על הקטבים המגנטיים הצפוני והדרומי כדי לדמיין לעצמו שהכוחות אשר גורמים למחט להצביע בכיוון מסוים, קיימים אך ורק במחט עצמה, בלי להבין שהאדמה עצמה היא מגנט. זהו בדיוק אותו דבר כאשר מישהו אומר שהישות האנושית באה מן העובר.

הישות האנושית אינה באה כלל מן העובר, אלא דווקא מהיקום כולו. יתר על כן, חיי-הנפש-והרוח של האדם בתקופה שבין מוות ולידה חדשה, כרוכים בעבודה עם הישויות הרוחניות על הצורה העל-חושית של הישות האנושית. צורה זו נבראת תחילה בתחום האסטרלי ובתחום האתרי ורק אז היא מתכווצת ומצטמקת כדי להתעטף בחומר פיסי. הישות האנושית היא באמת רק זירה עבור מה שהיקום – והאדם עצמו עם כוחותיו אשר עברו טרנספורמציה – מגשים עם גופו הפיסי.

כך, הישות האנושית מתפתחת בהדרגה. זה מתחיל בשפה, היות שהאדם אינו משתמש עוד בשמות-עצם, אלא מפלס את דרכו אל שפה מיוחדת, יותר צורת דיבור של פעלים. לאחר מכן, הוא ממשיך לראייה פנימית של עולם הכוכבים; אחר-כך, הוא חי בתוך עולם הכוכבים. ומעולם הכוכבים, הוא מתחיל להפריד את מה שהוא עצמו עומד להיות בהתגשמותו הבאה. זהו נתיבו של האדם: מתוך הפיסי דרך טרנספורמציה של השפה לרוחי ולאחר מכן חזרה דרך טרנספורמציה של היקום שוב לכדי ישות אנושית. רק אם נוכל להבין כיצד החלק הנפשי-רוחי של הישות האנושית אשר מאבדת את עצמה בשפה, מתאחד עם עולם הכוכבים ואז שוב נסוג מעולם הכוכבים – רק אז נבין את המחזור המלא של החיים האנושיים בתקופה שבין מוות ולידה חדשה.

הדברים הללו היו עדיין ברורים לבני-אדם רבים בזמנים שבהם מיסטריות גולגתא התרחשה על האדמה. באותם זמנים, בני-אדם מעולם לא חשבו על כריסטוס ישוע רק כישות שאותה הם ראו מתפתחת על האדמה. הם חשבו שכריסטוס ישוע שהה קודם באותו עולם שאליו הם עצמם השתייכו במהלך החיים שבין מוות ולידה חדשה. הם התמודדו עם השאלה: כיצד הוא ירד ונכנס אל תוך חיי-האדמה? היה זה העולם הרומי אשר חיסל אז את מדע-ההתקדשות. הם רצו שרק הדוגמות העתיקות תשררנה. באיטליה, במאה הרביעית של העידן שלנו, היה ארגון מיוחד, גוף מסוים של בני-אדם אשר עשה כל מאמץ להבטיח ששיטות

ההתקדשות העתיקות לא תעבורנה טרנספורמציה לכדי שיטות חדשות. רק הידיעה על העולם הפיסי החיצוני צריכה להישאר בידי הישיות האנושיות שעל האדמה. רק לדוגמות העתיקות הייתה יכולה להיות אמירה כלשהי ביחס לעל-חושי. בהדרגה, הדוגמות העתיקות הללו נקלטו באינטלקט כמושגים גרידא שלא היו יכולים עוד להיות מובנים, אלא רק שיאמינו בהם. כך, הידיעה שבזמן מסוים למעשה התקיימה, התפצלה לשניים: ידיעה של העולם הארצי ואמונה בעולם אחר. אמונה זו אף התכווצה לנקודה שבה, עבור אחדים, מורכבת מסך כל הדוגמות שאינן מובנות עוד, בעוד שעבור אחרים, אין זה יותר מבסיס כדי להאמין בכלל בדבר כלשהו. מהי, אם כן, מהותה של אמונתו של האדם המודרני, כאשר הוא אינו דוגל עוד בדוגמות של השילוש-הקדוש? הוא מאמין במשהו מעורפל לגמרי. הוא מאמין בסוג כללי ומעורפל של רוחניות.

עתה, עלינו לחזור לתפיסה אמיתית של הרוחי, כזו אשר התאפשרה על-ידי חיים ברוחי עצמו. כלומר, אנו שוב זקוקים למדע-התקדשות, מדע אשר יכול למסור לנו ידיעה על דברים כמו העין האנושית, שבה עלינו להסתכל בפליאה, כי היא למעשה עולם קטן בפני עצמו. זו אינה תמונה או צורה של דיבור; זוהי ממשות מהסיבות שהסברתי. כי בחיים שבין מוות ולידה חדשה, עין זו שלנו הייתה יחידה ואחדות זו אשר התהפכה מבפנים החוצה, הייתה למעשה זרימה יחד של תמונות השמש והירח.

יתר על כן, יש לנו שתי עיניים, כי אם הייתה ברשותנו רק עין אחת, כמו הציקלופים, לעולם לא היינו יכולים לפתח תחושת-עצמיות, 'אני', בעולם חיצוני וגלוי-לעין; היינו מפתחים אותה רק בעולם הפנימי של הרגש. למשל, להלן קלר יש עולם פנימי של רגש ואידיאות שונה מאוד מזה של בני-אדם אחרים; היא יכולה להתבטא כך שיבינו אותה, כי השפה לימדה אותה לעשות זאת. בלי זה, לעולם לא היינו מסוגלים לפתח את האידיאה של ה'אני' או העצמיות שלנו. אנו רוכשים את האידיאה של 'אני' מפני שאנו יכולים להניח את כף ידנו הימנית על השמאלית או באופן כללי מפני שאנו יכולים לחבר כל שני איברים סימטריים. אנו מפתחים תחושה עדינה של עצמיות או 'אני', כי כאשר אנו מתמקדים בעולם החיצוני, אנו מצליבים את צירי הראייה של שתי עינינו. כפי שאנו מצליבים את ידנו, כך אנו מצליבים את צירי הראייה של עינינו בכל פעם שאנו מסתכלים בעצם כלשהו.

עינינו שמבחינה חומרית הן שתיים, ברוח הן עין אחת. עין רוחית יחידה זו ממוקמת מאחורי גשר האף. לאחר מכן, היא משוחזרת בתמונה דו-איברית – אתם יכולים לראות עם שתי העיניים החיצוניות. בכך שיש לה צד ימין וצד שמאל, הישות האנושית מסוגלת לחוש את עצמה ולהיות מודעת לעצמה. אלמלא היה רק צד ימין או רק צד שמאל, אלמלא הייתה ישות סימטרית, כל החשיבה ויצירת האידיאות שלה היו זורמות לעבר העולם; היא לא הייתה רוכשת לעצמה 'אני' משלה.

על-ידי איחוד התמונות של הצמד שמש וירח לכדי תמונה אחת, אנו מכינים את עצמנו להתגשמות הבאה. הדבר הוא כאילו היינו אומרים לעצמנו: אל לכם להתפרק במרחבים של העולם כולו. אינכם יכולים להיות אדם-שמש כאשר יש לכם אדם-ירח לצדכם. מוכרחים אתם להיות ישות אחידה. אך אז, כך שתוכלו

לחוש גם את האחדות הזאת, העין שמש-ירח היחידה והמאוחדת של האדם, מתהווה ועוברת מטמורפוזה לכדי העין שאנו מכירים. כי, שתי עינינו מהוות העתקים או תמונות של העין שמש-ירח היחידה והאבטיפוס של האדם.

אלו הדברים שרציתי לומר לכם היום, ידידי היקרים, על הסוג השונה לחלוטין של התנסות שיש לנו בעודנו שוהים בעולם הרוח, אשר הינה שונה מאוד מהתנסויותינו בעולם הפיסי. אך, שתי ההתנסויות קשורות זו לזו. הקשר הוא כזה שאנו מתהפכים לגמרי מבפנים החוצה. נניח שהייתם יכולים לקחת את הישות האנושית כפי שאתם רואים אותה כאן ולהפוך אותה מבפנים החוצה. נניח שהייתם יכולים לקחת את תהפוך לפני-השטח החיצוניים. לאחר מכן, היא לא הייתה נשארת חיה כישות אנושית פיסית – אתם יכולים להיות בטוחים בכך. אך, אילו אפשר היה לעשות זאת, לאחוז בה בלב הפנימי ביותר ולהפוך אותה מבפנים החוצה כמו כפפה, אז האדם לא היה נשאר אדם כפי שאנו רואים אותו כאן; הוא היה מתרחב לכדי יקום. כי, אילו היה לנו הכושר להתמקד בנקודה אחת יחידה בתוך לבנו ואז להתהפך מבפנים החוצה ברוח, אז היינו יכולים להיות העולם הזה שאחרת אנו חווים בין מוות ולידה חדשה. זהו הסוד של הצד הפנימי של הישות האנושית. רק בעודה מתקיימת בעולם הפיסי שהישות האנושית אינה יכולה להתהפך מבפנים החוצה. גם לבה של הישות האנושית מהווה עולם אשר התהפך מבפנים החוצה. זוהי הדרך שבה העולם הפיסי-ארצי קשור באמת לעולם הרוח. מוכרחים אנו להתרגל ל-'התהפכות זו מבפנים החוצה'. אם לא נעשה זאת, לעולם לא נגיע לאידיאה הנכונה ביחס לדרך שבה העולם הפיסי אשר מקיף אותנו כאן, קשור לעולם הרוחי.

הרצאה 3

מיסטריות גולגתא

אוקספורד, 27 באוגוסט 1922

המין האנושי מנסה שוב להגיע להבנת מיסטריות גולגתא עם כל כוחותיה של הנפש האנושית; להבינה לא רק מנקודת-המבט המוגבלת של התרבות בת-זמננו, אלא כדי להתאחד עמה עם כל כוחותיה של הישות האנושית. אך, דבר זה יתאפשר רק אם נהיה מוכנים לגשת שוב אל מיסטריות גולגתא לאורה של ידיעה רוחית. ידיעה אינטלקטואלית לא תוכל לעולם לעשות צדק עם האימפולס העולמי המלא של הכריסטיאניות. כי, ידיעה כזו רק אוחזת בחיי-החשיבה של האדם. כל עוד יש לנו מדע אשר פונה אך ורק לחיי-החשיבה שלנו, נהיה מוכרחים להפיק את מקורות הרצון שלנו (ואלה המקורות החשובים ביותר עבור הכריסטיאניות) מהחיים האינסטינקטיביים שלנו ולא נוכל להכיר את מקורם האמיתי בעולמות הרוח.

כך, מן ההכרח שנפנה שוב את תשומת-לבנו בתקופתנו לשאלה גדולה זו של המין האנושי, בה במידה שהמהות והמשמעות של האבולוציה כולה של האדמה טמונות במיסטריות גולגתא. אנסה לבטא זאת באמצעות משל, כמה שהדבר עשוי להיראות מוזר. דמיינו לעצמכם איזושהי ישות אשר יורדת מוכב-לכת אחר אל האדמה. כאשר אין ביכולתה להיות אדם ארצי, סביר מאוד שאותה ישות תמצא את הדברים שעל האדמה לא-מובנים למדי. עם זאת, זוהי ההכרה העמוקה ביותר שלי, אשר עולה מידיעת האבולוציה של האדמה, שישות כזו – גם אם היא באה מוכב-לכת מרוחקים, מרס או יופיטר – תתרגש עמוקות מתמונת הסעודה האחרונה של ליאונרדו דה-וינצ'י. כי, בתמונה הזאת הוא יגלה שמשמעות עמוקה הרבה יותר נסתרת באדמה – באבולוציה הארצית. בהתחילה ממשמעות עמוקה יותר זו המשתייכת למיסטריות גולגתא, הישות מהעולם המרוחק הייתה יכולה אז להתחיל להבין את כל הדברים האחרים שעל האדמה.

אנו, בני-אדם בהווה, יודעים מעט עד כמה הרחקנו במופשטות האינטלקטואלית. איננו יכולים עוד לחוש את דרכנו אל הנפשות של אלה אשר חיו זמן קצר לפני מיסטריות גולגתא. הן היו שונות מאוד מהנפשות של בני-האדם בימינו. אנו נוטים לדמיין לעצמנו את ההיסטוריה של המין האנושי באופן דומה מדי למאורעות ולתנועות של תקופתנו. במציאות, נפשות בני-האדם עברו אבולוציה עצומה. בזמנים שלפני מיסטריות גולגתא, כל הישיות האנושיות – אפילו אלה אשר היו פרימיטיביות, פחות או יותר חסרות-תרבות בנפשן – קלטו בתוכן משהו ממהותה של הנפש, שאפשר לתארו כך: היה להן זיכרון של הזמן שהנפש האנושית חיה בו, לפני ירידתה אל תוך גוף ארצי. כפי שיכולים אנו לזכור את התנסויותינו מגיל שלוש, ארבע או חמש, כך לנפש האנושית בזמנים העתיקים היה זיכרון של הוויית-קיום קודמת בעולם הנפש והרוח. במובן פסיכולוגי עמוק יותר, האדם היה כאילו שקוף בעיני עצמו. הוא ידע בוודאות: אני נפש

והייתי נפש לפני שירדתי לאדמה. באופן בולט בזמנים עתיקים עוד יותר, הוא אף ידע פרטים מסוימים על חיי הנפש והרוח אשר קדמו לירידתו אל האדמה. הוא חווה את עצמו בתמונות קוסמיות. בהסתכלו כלפי מעלה בכוכבים, הוא ראה אותם לא בקונסטלציות המופשטות גרידא שאנו רואים כיום. הוא ראה אותם באימגינציות דמויות-חלום. בדרך דמוית-חלום, הוא ראה את היקום כולו מלא בתמונות או אימגינציות רוחיות והיות שהוא ראה אותם כך, הוא היה יכול לטעון: "זהו הניצחון המשתקף האחרון של עולם הרוח שממנו אני יורד. בירידתי כנפש מעולם הרוח שמעבר, נכנסתי למשכנו של גוף אנושי." אדם מזמנים עתיקים מעולם לא התאחד באופן כה הדוק עם גופו האנושי עד כדי אובדן מודעות זו לחיי-נפש ממשיים.

בהיבט זה, מה הייתה ההתנסות הממשית של האדם מזמנים עתיקים? היא הייתה כזו שהוא היה עשוי לומר: "בטרם ירדתי לאדמה, הייתי בעולם שבו השמש אינה רק גוף שמימי אשר מפיץ אור, אלא משכן של היררכיות עילאיות, של ישויות רוחיות. הייתי בעולם שבו השמש לא רק קורנת אור, אלא מפיצה חכמה קורנת במרחב שאינו פיסי, אלא רוחי. הייתי באותו עולם שבו הכוכבים הם ממשויות של הוויה – ישויות שאת רצונן הפעיל אפשר היה להרגיש. ירדתי מהעולם שמעבר."

עתה, ברגש הזה שתי התנסויות חוברו יחד עבור האדם מימי-קדם: ההתנסות של הטבע וההתנסות של החטא.

ההתנסות הקדומה של החטא: אין אותה עוד לאדם המודרני. החטא, עבור האדם מהזמנים המודרניים, מתקיים בעולם של קיום מופשט. זוהי עבירה גרידא, מושג מוסרי שאותו אין ביכולתו לקשור באמת לצורכי הטבע או לחוקיו. עבור האנשים הקדמונים, הדואליות הייתה אי-קיום של חוק טבע, מצד אחד, ומוסרית, מצד שני. כל הצרכים המוסריים היו באותו זמן טבעיים, באופן דומה כל הצרכים הטבעיים היו מוסריים. באותם זמנים קדומים, אדם היה עשוי לומר: "היה עליי לרדת מהעולם האלוהי-רוחי. עם זאת, עצם כניסתי אל תוך גוף אנושי – בהשוואה לעולם שממנו ירדתי – אני חולה." מחלה וחטא: עבור האדם מימי-קדם, שני המושגים הללו היו שזורים זה בזה. כאן, על האדמה, האדם חש שהוא מוכרח למצוא בתוך עצמו את הכוח להתגבר על מחלתו. במידה הולכת וגוברת, בנפשות מהזמנים העתיקים התפתחה התודעה: אנו זקוקים לחינוך מרפא. חינוך אמיתי הינו ריפוי, תרפיה. כך, זמן קצר לפני מיסטריות גולגתא, הופיעו על הבמה דמויות כמו מטפלים, כמו מרפאים. אכן, ביוון העתיקה, החיים הרוחיים בכללותם היו קשורים איכשהו לריפוי האנושות. הם חשו שהאדם היה בריא יותר בראשית האבולוציה של האדמה והוא התפתח בהדרגה, רחוק יותר ויותר מהישויות האלוהיות-רוחיות. 'מחלתה של האנושות' הייתה תפיסה נפוצה, אשר נשכחה על-ידי ההיסטוריה המודרנית באותו עולם קדום שבו הוצבה מיסטריות גולגתא.

על-ידי הפניית מבטם אל העבר, בני-אדם מאותם זמנים קדומים חשו את ממשותם של דברים רוחיים. "מוכרח אני להסתכל אל מעבר ללידתי, רחוק אל תוך העבר, אם ברצוני לראות את הרוחי. שם נמצאת הרוח; מתוך הרוח אני נולד; את אותה רוח, מוכרח אני למצוא שוב. אך, התרחקתי ממנה מאוד."

כך חש האדם את הרוח, שאותה עזב כרוחו של האל-האב. המתקדש הנעלה ביותר במיסטריות הוא מי שפיתח בלבו ובנפשו את הכוחות שבאמצעותם הוא היה יכול לגרום להתגלות האל-האב בישותו האנושית החיצונית. כאשר התלמידים חצו את סף המיסטריות ונכנסו אל תוך אותם אתרים קדושים אשר היו באותו זמן מוסדות של אמנות ומדע ושל טקסים דתיים מקודשים, וכאשר הם התייצבו ארוכות לפני המתקדש הנעלה ביותר, הם ראו בו את נציגו של האל-האב. 'האבות' היו מתקדשים נעלים יותר מאשר 'גיבורי-השמש'.

כך, לפני מיסטריות גולגתא, שלט עיקרון האל-האב. עם זאת, הורגש כיצד האדם עזב יותר ויותר את האל-האב, שכאשר אנו נושאים אליו את מבטנו, אנו אומרים: *Ex Deo nascimur*. האדם היה זקוק לריפוי, והרואים הרוחיים והמתקדשים חיו בציפייה למרפא, למושיע, למושיע המרפא. לגבינו, התפיסה של הכריסטוס כמרפא אינה חיה עוד. אך, מוכרחים אנו למצוא שוב את דרכנו אליה, כי רק כאשר נוכל לחוש שוב את נוכחותו כרופא הקוסמי, שנוכל גם לתפוס את מקומו האמיתי ביקום.

כזה היה הרגש אשר שכן עמוק בנפשות האנושיות לפני מיסטריות גולגתא, כלפי הקשר עם עולם הרוח של האל-האב. אמירה מוזרה אשר הגיעה אלינו מיוון העתיקה – 'טוב להיות קבצן על האדמה מלהיות מלך בממלכת הצללים' – מהווה עדות למידה העמוקה שבה האנושות למדה לחוש את התנכרות ישותם לעולם הרוח. עם זאת, באותו זמן, נפשם הייתה מלאה בכמיהה עמוקה לאותו עולם.

אך, מוכרחים אנו להבין שאם אדם החליט להתפתח עם התודעה העתיקה של האל-האב בלבד בלי שעברה שינוי, הוא לא היה יכול, לעולם, להגיע לתודעה-העצמית המלאה של האני' ולחירות רוחית פנימית. לפני שהיה יכול להגיע לחירות רוחית, משהו היה צריך להתרחש באדם שביחס למצבו הקדמוני, הופיע כמחלה. האנושות כולה סבלה כביכול ממחלתו של אלעזר. אך, המחלה לא נמשכה עד המוות; היא התקיימה עד להשתחררות וגאולה, עד לידיעה חדשה של הנצחי שבתוך האדם.

בני-אדם שכחו יותר ויותר את חיי הנפש והרוח לפני הלידה. כוונתם הייתה מכוונת יותר ויותר לעולם הפיסי שמסביבם. עתה, הסביבה הפיסית הייתה הדבר הממשי. הנפשות מימי-קדם, בהסתכלן דרך גופן בסביבתן הפיסית, ראו בכל הכוכבים את התמונות של עולם הישות הרוחית, שאותה הן עזבו מאחור כאשר הן ירדו אל תוך החיים הללו דרך הלידה. לאור השמש, הן ראו את החכמה הקורנת שאותה השכינו בתוכן, אשר הייתה עצם נשימת החיים שלהן. בשמש עצמה, הן ראו את מקהלות ההיררכיות העילאיות אשר שלחו אותן אל האדמה. את הדברים הללו, המין האנושי שכח ובד בבד עם התקרבותה של מיסטריות גולגתא – במאות התשיעית, השמינית, השביעית והשישית לפני-הספירה – הן חשו שזה היה כך. אם ההיסטוריה החיצונית אינה אומרת דבר על הדברים הללו, זהו כישלונה. מי שיכול לעקוב אחר ההיסטוריה עם תבונה רוחית יגלה אותה כפי שאמרת. הוא יראה בתחילת האבולוציה האנושית תודעה מופלאה של

האל-האב; הוא יראה את התודעה הזאת נחלשת בהדרגה ונעשית משותקת, עד שהאדם יראה סביבו עולם טבע ריק מישויות רוחיות.

רבים מהדברים הללו נשארו במעמקים הלא-מודעים של הנפש בלי שייאמרו. השאלה החזקה ביותר, במעמקים הלא-מודעים, הייתה שאלה אשר לא בוטאה במילים, אך הורגשה עמוק יותר על-ידי הלב האנושי. מסביבנו קיים עולם הטבע, אך היכן נמצאת הרוח שאנו ילדיה? בנפשות האנושיות הטובות ביותר, במאות הרביעית, השלישית, השנייה והראשונה לפני-הספירה, שאלה זו חיה, בהיותה לא-מודעת ולא-מנוסחת. זו הייתה עת לשאלת שאלות, כאשר המין האנושי חי את התנכרותן לאל-האב – כאשר נפשות אנושיות ידעו במעמקיהן: "אכן, מוכרח להיות *Ex Deo nascimur*. האם אנו עדיין מכירות אותו? האם עדיין יכולות אנו לדעת אותו?"

אם נסתכל עמוק יותר בנפשות של אלו אשר חיו בעידן שבו מיסטריות גולגתא התקרבה, אנו מגלים את הדברים הבאים: – בהתחלה היו הנפשות הפרימיטיביות יותר אשר חשו, עמוק בחייהן תת-המודעים, את הפרדתן מהאל-האב. הן היו הצאצאים של אנושות קדמונית שבשום פנים ואופן לא הייתה דמוית-בעל-חיים, כפי שהמדע המודרני תופס; כי בתוך הצורה החיצונית ככל שהיא דומה לבעל-חיים, האדם הקדמוני נשא נפש, בראייה הרוחית דמוית-החלום הקדומה שעליה הן ידעו היטב: "ירדנו מהעולם האלוהי-רוחי וקיבלנו גוף אנושי. אל תוך עולם ארצי זה, הוביל אותנו האל-האב. ממנו, אנו נולדים." אך, לא רק זאת; הנפשות של האנושות הקדמונית ידעו שהן השאירו מאחוריהן, בעולמות הרוח, את מי שמאוחר יותר כונה, ואותו אנו מכנים עתה – **הכריסטוס**. זוהי הסיבה לכך שהסופרים הכריסטיאניים הראשונים אמרו שהנפשות העתיקות ביותר של האנושות היו כריסטיאניות אמיתיות, כי היה עליהן לשאת את מבטן כלפי מעלה, אל הכריסטוס ולסגוד לו. בעולמות הרוח, שבהם הן שכנו לפני ירידתן לאדמה, הכריסטוס היה במוקד ראייתן – הישות המרכזית שבה הן הסתכלו עם ראיית הנפש. את האיחוד הזה בחיים הקדם-ארציים הן זכרו לאחר מכן בהיותן על האדמה.

אז, היו התחומים שעליהם דיבר אפלטון באופן מוזר כל-כך, שבהם תלמידים התקדשו במיסטריות – היכן שראיית העולמות העל-חושיים ניצורה והכוחות בישות האנושית היו חופשיים להתבונן בעולמות הרוח. ולא רק בזיכרון מעומעם שתלמידי המתקדשים למדו לדעת את הכריסטוס, שעמו כל הישויות האנושיות אכן חיו לפני ירידתן אל האדמה. כי, בזמן הזה, הכריסטוס כבר נשכח-למחצה בנפשות בני-האדם שעל האדמה. אך, במיסטריות, התלמידים למדו לדעת אותו שוב במלוא שיעור קומתו. עם זאת, באותו זמן הם ידעו אותו כישות אשר איבדה, אם רשאים אנו לנסח זאת במילים הללו, את שליחותה בעולמות שמעבר לאדמה. כך היה במיסטריות של המאות השנייה והראשונה לפני מיסטריות גולגתא, שכאשר הם נשאו מבטם אל הישות בעולמות העל-חושיים שלאחר מכן כונתה הכריסטוס, הם אמרו: אנו עדיין רואים אותו בעולמות הרוח, אך פעילותו באותם עולמות הולכת ופוחתת. כי הוא היה הישות אשר שתלה בנפשות

בני-האדם את מה שמאוחר יותר הופיע בתוכם כזיכרון מהתקופה לפני לידתם. ישות-הכריסטוס בעולמות הרוח הייתה המורה הגדול של הנפשות האנושיות, של מה שהן עדיין יישאו בזיכרון לאחר ירידתן אל האדמה. עתה, כאשר נפשות בני-האדם על האדמה היו מסוגלות פחות ופחות לעורר את הזיכרונות הללו לחיים, מי שמאוחר יותר כונה הכריסטוס, הופיע בפני המתקדשים כמי שאיבד את פעילותו, את שליחותו.

כך, כאשר המתקדשים המשיכו להתקיים, עלתה בהם, במידה הולכת וגוברת, התודעה הבאה: "ישות זו שאותה האנושות הקדמונית זכרה בחייה הארציים – שאותה אנו יכולים לראות עתה בעולמות הרוחיים, אם כי בפעילות הולכת ופוחתת – הוא יחפש ספירה חדשה עבור הוויית-קיומו. הוא ירד אל האדמה כדי לעורר מחדש באדם את הרוחניות העל-חושית." הם החלו לדבר על הישות שמאוחר יותר כונתה הכריסטוס, כמי שבעתיד ירד אל האדמה וילבש גוף אנושי – כפי שאכן עשה, כאשר בא הזמן, בישוע מנצרת. במאות השנים לפני מיסטריות גולגתא, זה היה אחד התכנים העיקריים של נאומם, לדבר על הכריסטוס כמי שעומד לבוא. בתמונה היפה של האנשים החכמים של המזרח – שלושת המלכים או המאגים – אנו רואים את הדמויות הטיפוסיות של מתקדשים אשר לימדו באתרי ההתקדשות הספורים שלהם שהכריסטוס יבוא אל האדמה בבוא הזמן, והסימנים בשמים יכריזו על ביאתו. אז, הם יהיו מוכרחים לחפשו במקום המסתור שלו. אכן, באוונגליונים, מהדהד מה שמתגלה כסוד עמוק ביותר, מיסטרית עמוקה ביותר באבולוציה האנושית, כאשר אנו מתקרבים אליה שוב בראייה רוחית.

בינתיים, הפשוטים והפרימיטיביים בקרב המין האנושי, חשו כביכול נואשים כאשר הם נשאו מבטם כלפי מעלה אל העולמות שמעבר לממלכות החושים. עמוק בתת-מודע הם אמרו לעצמם: "שכחנו את הכריסטוס." הם ראו את עולם הטבע סביבם והעלו בלבם את השאלה שעליה דיברתי קודם: "כיצד נוכל למצוא שוב את עולם הרוח?" אך, במיסטריות, המתקדשים ידעו שהישות שמאוחר יותר כונתה הכריסטוס תרד למטה ותלבש צורה אנושית. הם ידעו שמה שנפשות אנושיות חוו קודם בחייהן הקדם-ארציים, הם לא יחוו עתה על האדמה על-ידי נשיאת מבטם אל המיסטרית בגולגתא.

כך, לא בדרך אינטלקטואלית או תיאורטית, אלא עם העובדה הכבירה ביותר שאי-פעם התרחשה על האדמה, ניתנה תשובה לשאלה: כיצד יכולים אנו להיכנס שוב אל תוך העל-חושי – אל הרוחי אשר מתעלה אל מעל לעולם החושים? בני-האדם באותם זמנים, שהיה להם רגש מסוים למה שהתרחש, למדו מאלה אשר ידעו שאל ממשי שכן בישות האנושית ישוע. הוא ירד אל האדמה. הוא היה האל שאותו המין האנושי שכח, מפני שהכוחות של הגוף האנושי התפתחו לקראת חירות. הוא, מי שאותו שכח האדם על האדמה, הופיע שוב בצורה חדשה, כך שהאדם היה יכול לראותו ולהתבונן בו, וההיסטוריה העתידית תוכל לדבר עליו כעל ישות ארצית. האל אשר היה ידוע רק בעולם הרוח שמעבר, ירד והתהלך בפלשתינה וקידש את האדמה כל עוד הוא עצמו שכן בגוף אנושי.

עבור אלה אשר היו אנשים מלומדים על-פי התרבות של אותו עידן, השאלה הייתה: כיצד נכנס הכריסטוס אל תוך ישוע? מהו הנתיב שבו צעד? בזמנים המוקדמים של הכריסטיאניות, השאלה בנוגע לכריסטוס אכן הייתה שאלה רוחנית טהורה. הבעיה שלהם לא הייתה הביוגרפיה הארצית של ישוע. זו הירידה של הכריסטוס. הם הסתכלו כלפי מעלה בעולמות העילאיים וראו את ירידתו של הכריסטוס אל האדמה. הם שאלו את עצמם: כיצד הפכה ישות על-חושית לישות ארצית?

בני-האדם הפשוטים אשר הקיפו את כריסטוס ישוע כתלמידיו, היו מסוגלים לשוחח עמו כמו ישות רוחנית אפילו לאחר מותה. מה שהוא היה מסוגל לספר להם לאחר מותו הוא החשוב ביותר. רק קטעים ספורים נשמרו, אך מדע הרוח יכול לגלות מחדש את מה שהכריסטוס אמר לאלה אשר היו הכי קרובים אליו לאחר מותו, כאשר הוא הופיע בפניהם בישותו הרוחנית הטהורה.

לאחר מכן, הוא דיבר אליהם כמרפא הגדול – המטפל, המנחם – שהמיסטריוס הגדולה הייתה ידועה לו, כיצד ישויות אנוש זכרו אותו פעם, כי הם שהו עמו בעולמות הרוחיים העל-חושיים לפני חייהם הארציים. עתה, הוא היה יכול לומר לתלמידיו על האדמה: בזמנים קודמים, נתתי לכם את הכושר לזכור את חייכם הרוחיים, את הוויית-קיומכם בעולמות העילאיים. אך עתה, אם תקבלו אותי בלבכם ובנפשכם, אתן לכם את הכוח לפרוץ את שער המוות, בהיותכם מודעים לאלמותיות. לא תזהו עוד את האב – *Ex Deo nascimur* – אתם תחושו את הבן כמי שעמו תוכלו למות ועם זאת להישאר חיים: *In Christo morimur*

כזו הייתה הכוונה – אם כי, כמובן, לא מבוטאת במילים שאני אומר עכשיו – כזו הייתה המשמעות של מה שהוא לימד את אלה אשר היו קרובים אליו לאחר מותו הגופני. בעידנים הקדמוניים, בני-האדם לא הכירו את המוות. מאז שהם הגיעו לתודעה על האדמה, הייתה להם ידיעה פנימית על הנפש שבתוכם; הם היו מודעים למי שאינו יכול למות. הם ראו בני-אדם מתים, אך לגביהם מוות זה היה מראית-עין בלבד בין העובדות החיצוניות שמסביבם. הם חשו אותו לא כמוות. רק שנים מאוחר יותר, עם התקרבותה של מיסטריית גולגתא, החלו בני-אדם לחוש את העובדה הממשית של המוות. כי, הנפש שבתוכם התפתחה בהדרגה בהיותה מאוחדת באופן הדוק עם הגוף, כך שברוחם היה יכול לעלות הספק הבא: כיצד צריכה הנפש להתקיים כאשר הגוף מתנוון? בזמנים העתיקים, לא הייתה יכולה לעלות שאלה כזאת, כי בני-האדם היו מודעים לנפש החיה, העצמאית.

אך עתה, בא הכריסטוס עצמו ואמר: אחיה עמכם על האדמה כך שיהיה לכם הכוח לעורר שוב את נפשותיכם לחיים, כך שתוכלו לשאתן שוב כנפשות חיות, דרך המוות.

זה מה שפאולוס לא הבין בהתחלה. אבל, הוא הבין זאת כאשר העולמות הרוחיים נפתחו לפניו והוא קלט כאן על האדמה את הרשמים החיים של כריסטוס ישוע. זוהי הסיבה לכך שהכריסטיאניות של פאולוס

מוערכת פחות ופחות בתקופתנו, כי היא דורשת מאתנו לראות בכריסטוס את מי שבא מעולמות ממשיים שמעבר לאדמה, באחדו את כוחו הקוסמי עם האדם הארצי.

כך, במהלכה של האבולוציה האנושית, בתודעתו של האדם, ל- "מתוך האל – מתוך האל-האב – אנו נולדים", נוסף דבר החיים, הנחמה והעוצמה: *In Christ we die* – כלומר, בו אנו חיים.

כדי להציב בפני נפשנו את מה שאחזו באנושות דרך מיסטריות גולגתא, מוטב שאתאר את האבולוציה הנוכחית של המין האנושי ואת מה שמוכרחים אנו לייחל לו למען העתיד, מנקודת-מבטו של מתקדש מזמנים עתיקים ושל מתקדש מתקופתה של מיסטריות גולגתא. עתה, אנסה לתאר את זו של מתקדש בתקופתנו. מתקדש הוא מי שאינו ניגש לחיים רק עם מדעי הטבע החיצוניים, אלא מי שבו נייערו אותם כוחות עמוקים יותר של ידיעה, אשר יכולים להיות מוצתים מתוך מעמקי הנפש האנושית באמצעות שיטות הולמות. שיטות אלה מופיעות בספרות הרוחית והתייחסתי אליהן בסדרת הרצאות אחרת שלי בבית-ספר זה.

כאשר מתקדש מודרני חודר אל תוך המדעים של תקופתנו (שהינם התפארת והניצחון של העידן ובלמוד שבו בני-אדם רבים כל-כך, אשר הגיעו לתודעה עילאית מסוימת, חשו את הסיפוק הגדול ביותר), הוא מוצא את עצמו במצב טרגי. כי, כאשר הוא מאחד את נפשו עם אותה צורה של מדע אשר מוערך יותר מכול על-ידי העולם כיום, המתקדש חש אותו כההליך איטי של מוות. ספירה של הוויית-קיום עילאית יותר מכל הדברים הארציים עלתה לפני נפשו. עם זאת, ככל שימלא יותר את עצמו במה שהעולם כולו בימינו מכנה 'מדע', כך הוא יחוש שנפשו עומדת למות בתוכו. עבור המתקדש המודרני, המדעים הם אכן הקבר של הנפש. בעודו רוכש ידיעה על העולם בדרכו של המדע המודרני, הוא חש את עצמו כבול, אפילו בחיים, למוות. שוב ושוב הוא חש את מותו שלו באופן עמוק ונמרץ. לאחר מכן, מוטב שיחפש את הסיבה לכך שבכל פעם שהוא רוכש ידיעה במובן המודרני, הוא מת. מדוע, שואל הוא את עצמו, יש לו רגש שהינו בר-השוואה אפילו לנוכחותה של גוויה – ריח של ריקבון – בדיוק כאשר הוא מתעלה לנקודות הנעלות ביותר של הידיעה המדעית המודרנית, שאת גודלה הוא באמת יכול להעריך, אם כי עבורו זוהי תחושה מוקדמת של מוות.

מהידיעה שלו על עולמות הרוח, הוא מוצא את התשובה, שאותה אנסה למסור לכם הערב, ידידי היקרים, באמצעות תמונה.

לפני שאנו יורדים אל האדמה, אנו, ישויות אנוש, מתקיימים בחיים של נפש ורוח. עתה, מאותם חיים בממשות מלאה של נפש ורוח, בממלכות הקדם-ארציות ההן, כאן על האדמה אנו שומרים רק את מחשבותינו – המושגים והאידיאות שלנו. אלה מתקיימות בנפשנו, עם זאת כיצד הן נמצאות שם? הסתכלו באדם כפי שהוא ניצב לפניכם בחיים שבין לידה ומוות. הוא מלא-חיים, מלא בשר ודם. אנו אומרים, הוא חי. לאחר מכן, הוא חוצה את שער המוות. מהאדם הפיסי, הגוויה נשאר מאחור והיא נמסרת לאדמה –

ליסודות. אנו רואים את האדם הפיסי המת; יש לנו את הגוויה המתה לפנינו, כל מה שנשאר מן האדם אשר היה מלא דם חי. מבחינה פיסיית, הוא מת.

עתה, אנו מסתכלים לאחור עם ראייה של התקדשות, בנפשנו שלנו. שם, אנו רואים את מחשבותינו – המחשבות שיש לנו בחיים הנוכחיים שבין לידה ומוות – המחשבות של המדע המודרני, חכמה מודרנית. אנו נוכחים לדעת: המחשבות הללו הן הגוויה המתה של מה שהיינו בטרם ירדנו אל האדמה. **כפי שהגוף המת מתייחס לישות האנושית במלאות חייו, כך מחשבותינו (המחשבות שאותן אנו מכבדים מעל לכל הדברים בעידן זה, אשר מביאות לנו ידיעה של הטבע החיצוני) – כך מחשבותינו מתייחסות למה שהיינו בנפש וברוח בטרם ירדנו אל האדמה.**

אלו הדברים שהמתקדש המודרני מגלה וזוהי התנסות ממשית מאוד. הוא חווה במחשבה, לא את את חייו הממשיים, אלא את הגוויה המתה של הנפש. אני מציין עובדה פשוטה. היא לא נאמרת מתוך איזשהו רגש סנטימנטלי; להיפך, היא מופיעה בפני הנפש בזמנים המודרניים בכל העוצמה, בדיוק כאשר הידיעה של הנפש פעילה ואמיצה. אין זה מה שמיסטיקן רגשני אומר לעצמו מתוך המעמקים החשוכים והמיסטיים של ישותו.

מי שחוצה כיום את שערי ההתקדשות, מגלה בנפשו את הטבע הממשי של המחשבות של האדם. מעצם העובדה שהן חסרות-חיים, הן יכולות לפנות מקום לחירות רוחית חיה. המחשבות הללו הן באמת הקרקע היחידה שעליה החירות הרוחית של האדם יכולה לצמוח. היות שהן מתות – היות שאין בהן חיים – אין להן כוח לכפות את עצמן. האדם יכול להיות ישות חופשית בתקופתנו מפני שעליו לעסוק, לא במחשבות חיות, אלא במחשבות מתות. הוא יכול לאחוז במחשבות המתות ולהשתמש בהן לשאיפה לחירות. עם זאת, עם הטרגדיה כולה של העולמות שאנו חווים את המחשבות הללו כגוויה המתה של הנפש – של הנפש שהייתה, לפני ירידתה אל האדמה. כי, בחיים הקדם-ארציים, כל מה שהינו גוויה באדם בימינו, היה מלא חיים ותנועה. בעולמות הרוח, היא חיה ונעה בקרב נפשות אנושיות אחרות – אלה אשר חצו את שער המוות ושכנו באותם עולמות ואלה שטרם ירדו אל האדמה. היא חיה ונעה בקרב הישיות של ההיררכיות האלוהיות שמעל לאנושות ובספירה של הישיות האלמנטריות אשר מונחות ביסוד הטבע כולו. שם, כל דבר בנפש היה מלא-חיים, בעוד שכאן, הנפש אוהזת במחשבה כמורשת שלה מעולמות רוחיים, והמחשבה מתה.

עם זאת, אם כמתקדשים של הזמנים המודרניים נמלא את עצמנו בכריסטוס, אשר הפך את חייו גלויים במיסטריית גולגתא; אם נאחז במובן העמוק והפנימי ביותר בדבריו של פאולוס: **לא אני חי, אלא הכריסטוס בתוכי**, אז יוביל אותנו הכריסטוס למרות המוות הזה. אנו חודרים את הטבע עם מחשבותינו, עם זאת בעודנו עושים זאת, הכריסטוס צועד עמנו ברוח. הוא מכניס את מחשבותינו אל תוך הקבר של הטבע. כי, הטבע אכן הופך לקבר, בה במידה שמחשבותינו מתות. עם זאת, אם עם המחשבות המתות הללו, שהכריסטוס עצמו מלווה, ניגש למינרלים, לבעלי-החיים, לעולם הכוכבים, לעננים, להרים ולנהרות, אז

נחוה בהתקדשות מודרנית את תחייתה של מחשבה מתה כמחשבה חיה מתוך הטבע בכללותו. עם המחשבה המתה, אנו צוללים אל תוך הקוורץ הגבישי, באפשרנו לכריסטוס להיות המלווה שלנו, על-פי האמירה: "לא אני חי, אלא הכריסטוס בתוכי." אז, המחשבה המתה תעלה שוב כמחשבה חיה מתוך הקוורץ הגבישי, מתוך הטבע כולו. באשר לקבר של עולם המינרלים, המחשבה נישאת שוב כמחשבה חיה. מתוך עולם המינרלים, הרוח קמה לתחייה. וכאשר הכריסטוס מוביל אותנו דרך עולם הצמחים של הטבע, גם כאן, היכן שאחרת רק מחשבותינו המתות שוכנות, עולות מחשבות מלאות-חיים.

באמת, עלינו להרגיש שאנו חולים וחשים ברע בצאתנו אל הטבע או בהסתכלנו ביקום של הכוכבים עם הראייה המחשבת והמוגבלת של האסטרונום, וכך משקעים את מחשבותינו המתות בעולם. עלינו להרגיש שאנו חולים ואכן זו תהיה מחלה עד למוות. אך, אם נאפשר לכריסטוס להיות המלווה שלנו, אם כאשר הוא מלווה אותנו אנו נושאים את מחשבותינו המתות אל תוך העולם של השמש, הירח, העננים, ההרים והנהרות, המינרלים, הצמחים ובעלי-החיים והעולם הפיסי כולו של האדם, אז בראייתנו את הטבע כולו מתמלא חיים ושם עולה מכל הבריאות, כאילו מתוך קבר, הרוח המרפאת החיה אשר מעוררת אותנו מן המוות – רוח-הקודש.

בהיותנו מלווים על-ידי הכריסטוס, בכל מה שחווינו עד כה כמוות, אנו מרגישים את עצמנו נקראים שוב אל החיים. אנו חשים את הרוח החיה והמרפאת דוברת אלינו מתוך כל היצורים של עולם זה.

את הדברים הללו מוכרחים לרכוש מחדש בידיעה רוחית, במדע-ההתקדשות החדש. רק אז נאחז במיסטריית גולגתא כמשמעות האמיתית של הוויית-הקיום כולה של האדמה. אז, נדע שבעידן זה, כאשר דרך המחשבות המתות, החירות האנושית מוכרחה להתפתח, אנו זקוקים לכריסטוס שיוביל אותנו אל ידיעה אמיתית של הטבע. כי, הוא לא רק הציב את גורלו שלו על האדמה במיסטריית גולגתא, אלא העניק לאדמה את השחרור רב-העוצמה של חג-השבועות, בכך שהבטיח למין האנושי על האדמה את הרוח החיה, אשר יכולה לעלות בעזרתו מכל הדברים שעל האדמה. המדע שלנו נשאר מת – כי המדע עצמו הוא חטא – עד שהכריסטוס יעורר אותנו מהטבע כולו, מכל הוויית-קיום בקוסמוס, הרוח החיה דוברת אלינו שוב.

זו אינה נוסחה אשר הומצאה על-ידי פיקחות אנושית: השילוש-הקדוש של האל-האב, האל-הבן והאל רוח-הקודש. זוהי ממשות אשר כבולה לאבולוציה כולה של הקוסמוס והיא נעשית עבורנו לידיעה חיה, לא מתה ודוגמטית, כאשר אנו מעוררים לחיים בתוכנו את הכריסטוס כמי שקם לתחייה והוא מי שמעניק את רוח-הקודש.

אז, אנו מבינים מדוע זה כמו מחלה, אם האדם אינו יכול לראות את האלוהי שממנו הוא נולד. האדם מוכרח לחלות בסתר כדי להיות אתיאיסט, כי אם הוא בריא, ישותו הפיסית כולה תמצא כביכול את הסיכום שלה ברגש הפנימי הספונטני אשר מכריז: **מתוך האל אני נולד**. זה יהיה גורל טרגי אם בחייו הארציים, הוא לא ימצא את הכריסטוס אשר יכול להובילו דרך המוות הניצב בסוף חייו ודרך המוות בידיעה. אבל, אם

אנו חשים את ה- *In Christo morimur*, אז נחוש גם את מה ששואף להתקרב אלינו דרך הנחייתו; נחוש כיצד הרוח החיה עולה שוב מתוך כל הדברים, אפילו בתוך חיים ארציים אלו. אנו חשים את עצמנו שוב מלאי-חיים, אפילו בתוך חיים אלה שעל האדמה ואנו מסתכלים מבעד לשער המוות שדרכו הכריסטוס יוביל אותנו אל החיים שמעבר הנמצאים בצד השני. עתה, אנו יודעים מדוע הכריסטוס שלח לנו את רוח-הקודש, כי אם נאפשר לכריסטוס להיות המנחה שלנו, נוכל לאחד את עצמנו עם רוח-הקודש כבר בחיים אלה שעל האדמה.

אם נאפשר לכריסטוס להיות המנהיג שלנו, נוכל לבטח לומר: אנו מתים בכריסטוס, כאשר אנו חוצים את שער המוות. התנסותנו כאן על האדמה, עם המדע שלנו על עולם הטבע, אכן מנבאת את העתיד. על-ידי הרוח החיה, מה שאחרת היה מדע מת, קם לתחייה. כך, אנו גם יכולים לומר: כאשר ידיעת המוות מוחלפת באותו מוות ממשי אשר מסלק את גופנו: – לאחר שהבנו את מתוך האב שאנו נולדים, ואת בכריסטוס אנו מתים, אנו יכולים לומר בהסתכלנו מבעד לשער המוות: ברוח-הקודש נתעורר מחדש,

Per Spiritum Sanctum Reviviscimus

הרצאה 4

הצד השני של הוויית-הקיום האנושית

אוקספורד, 30 באוגוסט 1922

היות שאנו יכולים להתכנס לעתים כה רחוקות ואנו רוצים לכלול הרבה ככל האפשר בהרצאות הללו, עלול בקלות לקרות שהוכנס הרבה מדי. אף-על-פי-כן, היום, מנקודת-מבט מסוימת, ברצוני בכל זאת לנסות לאפיין עבורכם את מה שאפשר לכנות **הצד השני של הוויית-הקיום על האדמה**. לאחר מכן, ארצה לקשור זאת למשמעותה של ידיעה רוחית עמוקה יותר של תקופתנו.

בסופו של דבר, כמה יודעים אנו על הוויית-קיומנו כאשר אנו משתמשים רק בחושינו ובאינטלקט אשר כבול לאותם חושים כמקור הידיעה שלנו? תודעת-חושים רגילה מאפשרת לנו לנהל רק את החלק הער של הוויית-קיומנו בתודעה מלאה. הכוחות הרוחיים אשר מובילים את העולם לא הוסיפו את מצב השינה להוויית-הקיום האנושית לשווא. מרגע ההירדמות ועד ההתעוררות, הרבה מאוד קורה לישות האנושית. אכן, רוב מה שהרוח מוכרחה לעשות דרך ישויות אנוש בהוויית-הקיום הארצית, מתבצע למעשה בשלב השינה.

בשלב הערות, כל מה שיכול להתרחש על האדמה הוא מה שאנו יכולים לקחת על עצמנו עם הנפש האנושית באבולוציה האנושית, כדי להביא את הנפש להתפתחות מלאה בהוויית-הקיום הארצית – זה קורה במהלך שלב השינה. אל לנו להתעלם מן העובדה שידיעת-התקדשות מודרנית יכולה לבחון מקרוב את משמעות המאורעות אשר מתרחשים כאשר הישות האנושית שקועה בשינה. כמובן, המאורעות הללו מתרחשים לא רק עבור מתקדשים, אלא עבור כל בני-האדם; ההתפתחות של כלל הישויות האנושיות תלויה בהם. המתקדש יכול רק להפנות את תשומת-הלב אל המאורעות הללו בשלב השינה. ברם, כל ישות אנושית אשר מקדישה איזושהי מחשבה למשמעותה של הוויית-הקיום אדמה, מוכרחה לחוש ולהרגיש, במידה הולכת וגוברת, את משמעות המתרחש בעודה שקועה בשינה.

היום, ברצוני פשוט לתאר את כל מה שפועל בשלב השינה של הישות האנושית. כידוע לכם, כאשר אדם נרדם, אנו מאפיינים את מה שקורה באופן חיצוני באמרנו שהגוף האסטרלי וה'אני' משתחררים מהגוף הפיסי ומהגוף האתרי. ה'אני' והגוף האסטרלי שוהים אז בעולם הרוח; הם אינם ממלאים עוד את הגוף הפיסי ואת הגוף האתרי כפי שהם עשו במצב שבין ההתעוררות וההירדמות. כאשר אנו בוחנים את מה שקורה עם ישויות אנוש במצב השינה, תשומת-לבנו נמשכת לדרכים השונות שבהן הן קשורות לאדמה במהלך שלב הערות. בהתחלה, אנו קשורים לאדמה דרך חושינו – אנו קולטים ויודעים את ההופעות של ממלכות הטבע

השונות. ברם, אנו גם קשורים לאדמה דרך מה שאנו עושים באופן לא-מודע בעודנו ערים. למשל, אנו נושמים – לרוב באופן לא-מודע – והאדמה כולה, אם רשאי אני לנסח זאת כך, פועלת על האוויר שאנו נושמים. אינספור חומרים שאנו נושמים, מפוזרים במצב מעודן מאוד, נוכחים באוויר. בדיוק בגלל שהם נמצאים במצב מפוזר מאוד זה, יש להם השפעה משמעותית בצורה יוצאת דופן כאשר הם נכנסים אל תוך האורגניזם האנושי דרך הנשימה. מה שנכנס אל תוך האדם כאשר הוא קולט באמצעות חושיו, נכנס באופן מודע. אך, הרבה מאוד נכנס גם באופן לא-מודע בהיותו ער. ליסוד הלא-מודע הזה יש יותר חומר מאשר למה שנכנס דרך המצב המופשט והאידיאלי של תפיסה וחשיבה. העולם סביבנו חודר אותנו בצורה חומרית יותר דרך נשימתנו.

אילו רק הייתם לוקחים בחשבון כמה תלוי האורגניזם האנושי בכל מה שהוא מכניס עם החומרים השונים של מזון ארצי, אז הייתם מסוגלים לאשר שיש הרבה אשר משפיע עלינו במצב הערות שלנו. אך כיום, עובדה זו מעניינת אותנו פחות. אנו הרבה יותר עסוקים במה שפועל על הישות האנושית במצב של שינה. כאן, הנקודה היא הבאה: כפי שאנו רואים חומרים ארציים חיצוניים קשורים אלינו במהלך מצב הערות שלנו, כך גם כאשר אנו נכנסים למצב של שינה, אנו יוצרים קשר מסוים עם הקוסמוס כולו.

אין בכך לומר שעלינו לדמיין לעצמנו ישות אנושית אשר מקבלת את ממדיו של הקוסמוס בכל לילה עם הגוף האסטרלי שלה – זו תהיה הגזמה – אך, אנו כן גדלים בקוסמוס בכל לילה. כפי שאנו קשורים כאן על האדמה במהלך היום לצמחים, למינרלים ולאוויר, כך אנו גם קשורים במהלך הלילה לתנועות כוכבי-הלכת ולקונסטלציות של כוכבי-השבת. מרגע ההירדמות שלנו עד להתעוררותנו, השמים זרועי-הכוכבים הפכים לעולמנו בדיוק כפי שהאדמה היא עולמנו במצב של ערות.

עתה, בהתחלה אנו יכולים להבדיל בין ספירות שונות שדרכן אנו עוברים בין הירדמות והתעוררות. הספירה הראשונה שדרכה אנו עוברים היא זו שבה ה'אני' האנושי והגוף האסטרלי האנושי – כלומר הנפש האנושית בהיותה שקועה בשינה – חשים את עצמם קשורים לתנועותיהם של כוכבי-הלכת. עם ההתעוררות בבוקר ולאחר שהחלקנו כביכול אל תוך גופנו הפיסי, אנו יכולים לומר שיש לנו בתוכנו את הריאות, הלב, הכבד והמוח שלנו. באופן דומה, כאשר אנו נכנסים למצב של שינה, מוכרחים אנו לומר שבספירה הראשונה שעמה אנו באים במגע לאחר ההירדמות – שהינה גם הספירה שעמה אנו שוב יוצרים קשר בדיוק לפני ההתעוררות – בספירה זו, יש לנו בתוכנו כוחות של תנועה פלנטרית.

אין זה אומר שאנו מכניסים לתוכנו בכל לילה את כל התנועות של כוכבי-הלכת. אך, מה שאנו נושאים בתוכנו כתמונה או העתק הינו תמונה קטנה, שבה התנועות של כוכבי-הלכת למעשה מועתקות, משוקפות. זה שונה ביחס לכל ישות אנושית. ביכולתנו לומר שכאשר אנו נרדמים, כל ישות אנושית חווה את תנועות כוכבי-הלכת. כל דבר אשר מתקיים כתנועה 'שם' במרחב של היקום בין כוכבי-הלכת, נחוה

באופן פנימי בסוג של גלובוס של כוכבי-לכת בגוף האסטרלי. זוהי ההתנסות הראשונה של הישות האנושית לאחר ההירדמות.

ידידי היקרים, אל תשאלו מה זה קשור אליכם. אל תאמרו שאינכם קולטים זאת. אתם עשויים לא לראות זאת בעיניכם, אף לא לשמוע זאת באוזניכם. אך, ברגע שבו אתם נרדמים, באותו רגע ממש, אותו חלק של גופכם האסטרלי שבמהלך הערות ממלא את לבכם ומהווה חלק ממנו – אותו חלק הופך לעין. אנו יכולים לראות עם האיבר הזה, שאותו אכנה **עין-הלב**. כאשר אנו נכנסים למצב של שינה, איבר זה מתחיל לקלוט את אשר מתרחש בדרך שזה עתה תיארתי. עין-לב זו באמת קולטת את מה שהישות האנושית חווה שם – גם אם התפיסה, עבור האנושות בת-זמננו, מעומעמת ומעורפלת מאוד.

מה שאנו חווים שם נתפס על-ידי עין-לב זו בדרך כזו שבזמן לאחר ההירדמות, כאשר הגוף הפיסי והגוף האתרי שרועים שם במיטה, עין-לב זו מסתכלת לאחור בנו. ה'אני' והגוף האסטרלי מסתכלים לאחור בגוף הפיסי ובגוף האתרי עם עין-לב זו. מה שה'אני' והגוף האסטרלי חווים בגופם באופן פנימי כתמונה של תנועות כוכבי-הלכת, קורן חזרה אל עין-הלב מגופם האתרי. ה'אני' והגוף האסטרלי רואים את תמונת-הראי של התנועה הפלנטרית יוצאת מתוך גופם האתרי.

עם ההתעוררות, בגלל הדרך שבה הישות האנושית מורכבת כיום, אנו שוכחים באופן מיידי את התודעה המעומעמת שעין-הלב שלנו סיפקה לנו במהלך הלילה. תודעה זו עמומה ולכל היותר, אפשר למוצאה מהדהדת בחלומות מסוימים; בגמישותם הפנימית, לחלומות הללו יש עדיין משהו מהתנועות הפלנטריות. עם התקרבותנו למצב של ערות, תמונות מתוך חיינו מתבססות בחלומות הללו, שביסודו של דבר, תלויות למעשה בתנועותיהם של כוכבי-הלכת. התמונות נכנסות בנקודה זו מפני שהגוף האסטרלי השתקע בגוף האתרי, אשר שומר על זיכרונותינו מהחיים הארציים.

להלן דוגמה מסוימת: אתם מתעוררים בבוקר; שוב עברתם דרך הספירות של התנועה הפלנטרית. הבה נאמר שחוויתם שם קשר מיוחד בין יופיטר ו-ונוס, כי מאורע כזה קשור לגורלכם, לקארמה שלכם. זה היה יכול לקרות. הייתם יכולים לחוות קשר מיוחד בין יופיטר ו-ונוס. אילו הייתם יכולים לשאת את מה שנחווה שם בין יופיטר ו-ונוס אל אורה של תודעת-היום שלכם, אז דברים רבים אשר נוגעים ליכולותיכם האנושיות, היו מתבהרים לכם. כי, אותן יכולות באו מהקוסמוס, לא מהאדמה. הדרך שבה אתם קשורים לקוסמוס קובעת כמה מוכשרים אתם, כמה טובים, או לפחות כמה אתם נוטים לטוב או לרע. הייתם יכולים לראות את יופיטר ו-ונוס משוחחים ביניהם ואת מה שקלטתם עם עין-הלב שלכם. (באותה מידה, יכולתי לומר אוזן-הלב, כי קשה להבדיל בין דברים כאלה.) בעוד שחילופי הדברים בין יופיטר ו-ונוס ממשיכים להתקיים בתוכם, הם גורמים לתנועות תואמות בגופכם האסטרלי ומשהו אחר, מגופכם האתרי, היה מתמזג – למשל, עם מה שחוויתם באמצע היום בהיותכם בני שבע-עשרה או נניח בהיותכם בני עשרים-וחמש, באוקספורד או מנצ'סטר או בכל מקום אחר. תמונות ארציות כאלו מתמזגות עם התנסויות קוסמיות.

לתמונות שבחלומות יש משמעות מסוימת; אך, לתמונות עצמן אין חשיבות יסודית. הן, כביכול, האריג אשר נארג כדי לעטוף מאורעות קוסמיים.

ביחס להתנסות אשר מתהווה עבור כושר תפיסת הלב, אנו יכולים לומר שהיא כבולה לחרדה מסוימת. עם התנסות זו, כמעט לכל אדם יש רגשות של חרדה מסוג רוחי, במיוחד כאשר מה שנחוה באופן קוסמי קורן חזרה ומהדהד מהגוף האתרי האנושי. למשל, חרדה זו תופיע בפני כושר התפיסה של הלב, אם מה שנוצר דרך הקשר המיוחד ביו יופיטר ו-ונוס קורן חזרה עם קרן – אשר תאמר הרבה עבור כושר התפיסה של לבכם – קורנת חזרה מהמצח האנושי ואם קרן זו מתמזגת אז עם קולה ואורה של קרן אחרת, נאמר מהאזור אשר נמצא בדיוק מתחת ללב. הרגשה זו של חרדה מובילה כל נפש שלא נעשתה לגמרי מוקשית לומר לעצמה בשינה: הערפילים של הקוסמוס קלטו אותי לתוכם. יש באמת תחושה כאילו נעשיתם דלילים כמו ערפילי העולם ומרחפים כמו ענן, כמו חלק מענן קוסמי, בתוך הערפילים הגדולים יותר של הקוסמוס. זוהי ההתנסות אשר מתרחשת מיד לאחר ההירדמות.

לאחר מכן, מתוך תחושה זו של חרדה, מתוך הרגשה זו של עצמיות אישית, כאילו כמו ערפל אחר בתוך הענן הקוסמי, נכנס משהו אל תוך הנפש האנושית שאפשר לכנותו **התמסרות לאל** אשר אורג בעולם. אלו הן שתי התחושות הבסיסיות אשר מופיעות בישות האנושית בספירה הראשונה לאחר ההירדמות: תחילה, אני שוהה בתוך הערפילים של העולם ואחר-כך הייתי רוצה לשכון בחיק האל כדי להישמר מפני התפרקות בתוך הערפילים הללו. התחושות הללו מוכרחות להתבצע על-ידי התרשמות של הלב כאשר אנו מתעוררים שוב בבוקר ונכנסים חזרה אל תוך הגוף הפיסי והגוף האתרי שלנו. אלמלא התנסות זו הייתה נישאת אל תוך החיים, אז למחרת, כל החומרים שאנו מכניסים אל תוך גופנו כמזון, או כמה שייקח למערכת חילוף-החומרים שלנו לעבדם – גם אם נרעב, כי אז החומרים נלקחים מגופנו – החומרים הללו יקבלו אך ורק את אופיים הארצי ועל-ידי כך יגרמו לאי-סדר באורגניזם האנושי בכללותו.

זוהי פשוט עובדה שמשמעותה של השינה עצומה עבור מצב הערות של האדם. בתקופה זו של התפתחות האדמה, עדיין נחסכת מהאדם המשימה של נשיאת האל מהשינה אל תוך הערות. בשל הדרך שבה בנויות ישויות אנוש בעידן הנוכחי, הן בקושי יכולות לשאת את הדברים הללו, בתודעה מלאה, מהצד השני של הוויית-הקיום אל צד זה של הוויית-הקיום.

לאחר ההתנסויות אשר קשורות לתנועות הפלנטריות, הישות האנושית ממשיכה אל הספירה הבאה. בעשותנו זאת, איננו עוזבים את הספירה הראשונה; היא נשארת עבור תחושת הלב. הספירה הבאה מורכבת הרבה יותר והיא נתפסת על-ידי אותו חלק של הגוף האסטרלי שבמהלך היום, במהלך שלב הערות, ממלא את מקלעת-השמש ומהווה חלק ממנה, ממלא את מערכת הגפיים שלנו בכללותה ומהווה חלק ממנה. מקלעת-השמש ומערכת הגפיים של הישות האנושית, אותו חלק של הגוף האסטרלי אשר חודר את

מקלעת-השמש ואת הזרועות והרגליים וממלא אותן – חלק זה של הגוף האסטרלי קולט בספירה הבאה את אשר מתרחש בלילה.

בספירה הבאה, אנו חשים את הכוחות בגופנו האסטרלי שמקורם בקונסטלציות של גלגל-המזלות. הכוחות הללו מופיעים בשתי צורות: הראשונה מורכבת מאותם כוחות אשר באים ישירות מהקונסטלציות של גלגל-המזלות; הצורה השנייה מופיעה כאשר הכוחות הללו של גלגל-המזלות עוברים דרך האדמה. יש הבדל גדול אם המזלות של גלגל-המזלות נמצאים מעל או מתחת לאדמה.

בספירה זו, הישות האנושית תופסת את מה שברצוני לכנות **תפיסת-השמש**, כי אותו חלק של הגוף האסטרלי קשור למקלעת-השמש ומערכת הגפיים מעורבת בתפיסה זו. ברצוני לכנות את החלק התופס הזה של הגוף האסטרלי, **העיין של השמש** או **עיין-השמש**. באמצעותה, אנו נעשים מודעים לקשר שלנו כולו עם גלגל-המזלות ועם תנועות כוכבי-הלכת. בספירה זו, התמונה מוגדלת ואנו נכנסים יותר אל תוך תמונת הקוסמוס.

התנסות זו משוקפת שוב בפנינו על-ידי הגוף הפיסי והגוף האתרי שלנו, שאנו מסתכלים בו עכשיו. מה שיוצא מגופנו בכל לילה, מובא לידי קשר עם הקוסמוס כולו, עם תנועות כוכבי-הלכת ועם הקונסטלציות של כוכבי-השבת. ההתנסות עם כוכבי-השבת עשויה להתרחש אצל בני-אדם מסוימים חצי שעה לאחר ההירדמות, אצל בני-אדם אחדים לאחר פרק זמן ארוך יותר ואצל אחרים זמן קצר לאחר ההירדמות. האדם חווה את עצמו בכל שתי-עשרה הקונסטלציות. ההתנסויות עם כוכבי-השבת מורכבות בצורה יוצאת דופן.

ידידי היקרים, אני מאמין שביקרתם באתרים החשובים ביותר של האדמה כתיירים בעולם ובכל זאת לא היה לכם את סך כל ההתנסויות שעין-השמש שלכם מכנסת עבורכם מקונסטלציה אחת יחידה של גלגל-המזלות. היות שלבני-אדם חיו בזמנים העתיקים עדיין היו כוחות דמויי-חלומות רבי-עוצמה של ראייה רוחית וקלטו, בדרך דמוית-חלום, הרבה ממה שתיארת, כל זה היה פחות מבלבל, באופן יחסי, עבורם. כיום, עין-השמש של האדם בקושי יכולה להגיע לאיזשהו סוג של בהירות – ומוכרחים אנו להגיע לבהירות גם אם אנו שוכחים במהלך היממה. אנו בקושי יכולים להגיע לאיזשהו סוג של בהירות ביחס למה שאנו חווים במורכבות בעלת שנים-עשר איברים במהלך הלילה, אלא אם כן נכניס אל תוך לבנו ורוחנו את מה שהכריסטוס רצה להיות עבור האדמה דרך מיסטריית גולגתא. פשוט להרגיש מה משמעות הדבר עבור חיי-האדמה שהכריסטוס עבר דרך מיסטריית גולגתא, פשוט לחשוב על הכריסטוס בחיינו הרגילים על האדמה, מביא גוון כזה, צבע כזה, אל גופנו האסטרלי, בנתיב העקיף דרך הגוף הפיסי והגוף האתרי, שהכריסטוס יכול להיות המנהיג שלנו בגלגל-המזלות, מן ההירדמות ועד להתעוררות.

שוב, הישות האנושית תוהה: האם אלך לאיבוד בין המוני הכוכבים ופעילויותיהם? אך, אם ביכולתנו להסתכל לאחור במחשבות, ברגשות ובאימפולסי הרצון, אשר מופנים אל הכריסטוס במהלך מצב הערות

בשעות היום, אז הכריסטוס יהפוך למנהיג שעוזר לנו להכניס סדר במאורעות המורכבים והמבלבלים של ספירה זו.

רק כאשר אנו מתבוננים בצד השני של החיים, אנו מבינים את המשמעות המלאה של הכריסטוס עבור חיי-האדמה של האנושות מאז מיסוריית גולגתא. בתרבות הרגילה הנוכחית, אין למעשה איש אשר מבין את מה שהכריסטוס מוכרח עוד להיות עבור חיי-האדמה. כל הדברים הללו שטרם נחו על-ידי בני-אדם רבים, מוסברים באופן שגוי. רק לאחר שתבינו את מה שזה עתה הסברתי, תוכלו להבין את הדרכים השונות שבהן בני-אדם שעדיין לא הושפעו ממאורע הכריסטוס, מביאים את ההתנסויות הליליות שלהם בעודם שקועים בשינה אל תוך תודעת-הערות של שעות היום. לאחר שעברנו דרך הוויית-הקיום המעורפלת במצב של שינה ונכנסנו אל תוך הספירה השנייה, אנו ניצבים לפני עולם מורכב ומבלבל. רק לאחר שהכריסטוס מופיע כשמש רוחית והופך למנהיג שלנו, שהבלבול המורכב הופך לסוג של הבנה הרמונית.

נקודה זו חשובה כי הקארמה שלנו מופיעה, מופיעה למעשה בפני עין-השמש שלנו ברגע שבו אנו נכנסים אל תוך ספירה זו של בלבול מסחרר, ספירה זו של תנועה פלנטרית ושל קונסטלציות כוכבי-השבת של גלגל-המזלות. כל הישויות האנושיות קולטות את הקארמה שלהן, אך רק במצב של שינה. תמונת-הלוואי או להט-הלוואי של קליטה זו, חומקים אל תוך מצב הערות שלנו דרך רגשותינו.

אם אנו שואפים במידה מסוימת לידיעה-עצמית, הרבה מהמצב הנפשי שאנו יכולים למצוא בתוכנו מהווה הד מעומעם של התנסות זו בגלגל-המזלות. בני-אדם יכולים לקבל כוח עבור חייהם היומיומיים, כי הכריסטוס הופיע כמנהיג והוביל אותם מטלה, דרך שור, תאומים וכן הלאה, והסבירו להם את העולם בלילה. מה שאנו חווים בספירה זו אינו משמעותי פחות מהדבר הבא: הכריסטוס נעשה למנהיג שלנו דרך המאורעות המורכבים והמבלבלים בגלגל-המזלות; הוא ניצב שם כישות אשר מובילה אותנו, אשר מובילה אותנו מקונסטלציה לקונסטלציה, כדי שנכניס לתוכנו באופן מסודר את הכוחות הרוחיים שאנו זקוקים להם שוב – והם אכן מסודרים – עבור חיי הערות שלנו.

ביסודו של דבר, אלו הדברים שהישות האנושית חווה בכל לילה בין הירדמות והתעוררות. האדם חווה זאת כי הוא קשור לקוסמוס כנפש ורוח. כפי שהוא קשור לאדמה דרך הגוף הפיסי והגוף האתרי שלו, כך הוא גם קשור לקוסמוס עם נפשו, עם רוחו וגופו האסטרלי. כאשר האדם נפרד מהגוף הפיסי ומהגוף האתרי ובכך מגיע אל העולם הקוסמי, אז הוא חש בתוכו קרבה חזקה לעולם שלתוכו הוא נכנס. הוא חש את הקרבה הזאת בהתנסות של תמונות אשר משתקפות חזרה בפניו ממה שנשאר שרוע במיטה. הוא חש נטייה חזקה לצאת עם חייו הפנימיים מגלגל-המזלות. אבל, הוא אינו יכול לעשות זאת בין לידה ומוות מפני שיסוד נוסף מתערבב עם כל ההתנסויות הללו במהלך הזמן שבו האדם שקוע בשינה, יסוד אחר שבהשוואה למה שבא מכוכבי-הלכת ומכוכבי-השבת, הינו מטבע שונה לחלוטין. זהו יסוד הירח.

במהלך הלילה, גם במהלך מולד-ירח, יסוד הירח צובע במידה מסוימת את הקוסמוס כולו במשהו מיוחד כמו מהות. גוון זה נחוה גם על ידנו. אך, אנו חווים אותו בדרך כזו שכוחות-ירח אלו מחזיקים אותנו בתוך עולם גלגל-המזלות ומוביל אותנו שוב למצב של ערות. עם מודעות מעומעמת, אנו כבר חווים את יסוד הירח הזה בספירה הראשונה. אך, במהלך הספירה השנייה, אנו חווים את סודות הלידה והמוות בדרך רבת-עוצמה במיוחד. עם איבר אשר ממוקם אף עמוק יותר מעין-הלב ומעין-השמש, עם איבר אשר משויך, כביכול, לישות האנושית כולה, אנו למעשה חווים בכל לילה כיצד ישות הנפש-רוח שלנו יורדת – כלומר, ירדה – מעולם הנפש-והרוח ונכנסה אל תוך הוויית-הקיום הפיסית דרך הלידה; אנו חווים כיצד הגוף עובר בהדרגה דרך המוות. למעשה, הישות האנושית נמצאת תמיד בתהליך של מיתה. בכל רגע נתון, האדם רק מדכא את המוות עד שהמוות באמת מתרחש כמאורע אחד יחיד. אך, ברגע בו אנו חווים כיצד הנפש עוברת, כביכול, דרך הטבע הארצי, הטבע הגופני, בדיוק באותו רגע אנו גם חווים – בדיוק באמצעות אותם כוחות – את הקשר שלנו עם יתר האנושות.

עליכם לזכור את הדבר הבא: גם למפגש הכי פחות משמעותי, לקשר הלא-משמעותי – או אפילו המכריע ביותר – יש קשר לגורלנו כולו, לקארמה הכוללת של הישות האנושית. המעורבות כולה שלנו עם ישויות אנוש אחרות, כלל הקשרים האנושיים שכמובן יש להם קשר אינטימי למיסטריות של הלידה והמוות, מופיעים, ברצוני לומר, לפני העין הרוחית שלנו בנקודה זו במהלך הספירה השנייה. הבנת הקארמה מתרחשת כאשר הנפשות שעמן היה להן איזשהו קשר במחזורים קודמים של חיים או שעמן יש לנו עתה קשר, בחיים ארציים אלו, שוהות עתה בעולם הרוח או על האדמה. בנקודה זו, אנו חשים את עצמנו בקשר עם גורל חיינו בכללותם וחיים בתוכם.

התנסות זו קשורה לעובדה שכל הכוחות האחרים, אלו של כוכבי-הלכת וכוכבי-השבת, רוצים למשוך אותנו אל הקוסמוס, בעוד שהירח רוצה להציבנו שוב בעולם בני-האדם, בנתקו אותנו, ביסודו של דבר, מהקוסמוס. לירח יש כוחות שלמעשה הינם מנוגדים לכוחות השמש וכן לכוחות הכוכבים. הוא קובע את מידת קרבתנו לאדמה. זוהי הסיבה לכך שבכל לילה הוא מחזיר אותנו, במידה מסוימת, מההתנסויות של גלגל-המזלות אל ההתנסויות הפלנטריות ושוב אל ההתנסויות הארציות, בכך שאנו מוחזרים אל תוך הגוף הפיסי של הישות האנושית. מנקודת-מבט מסוימת, זהו ההבדל בין שינה ומוות: כאשר ישות אנושית רק נרדמת, היא שומרת על קשר חזק עם כוחות ירח אלו. בכל לילה, כוחות ירח אלו גם מציינים בפנינו, במובן מסוים, את משמעות חיינו על האדמה. אך, זה יכול להיות המקרה רק מפני שאנו קולטים הכול בהשתקפותו מהגוף האתרי.

במוות, אנו מושכים את הגוף האתרי אל מחוץ לגוף הפיסי; אז, מופיע המראה לאחור של זיכרונות ממחזור החיים הקודם. לזמן קצר, ימים ספורים, הגוף האתרי ממלא את הענן שעליו דיברתי. כפי שאמרתי, בכל לילה אנו חווים את עצמנו כמו ענן, כמו ענן של ערפילים בעולם של עננים. אך, ענן זה של ערפילים

שאנו עצמנו מהווים, ענן זה מופיע במהלך הלילה בלי גופנו האתרי. במוחנו, הענן מופיע, בהתחלה, בימים הראשונים לאחר מותנו, עם גופנו האתרי.

לאחר מכן, הגוף האתרי מתפרק בהדרגה בקוסמוס והזיכרון שלנו מתפוגג. עתה, בניגוד למה שהיה לנו קודם, כאשר התנסותנו עם הכוכבים רק הוקרנה חזרה מהישות האנושית אשר נשארה שרועה במיטה, עתה לאחר המוות יש לנו התנסות פנימית וישירה של תנועות כוכבי-הלכת ושל הקונסטלציות של כוכבי-השבת.

אם תקראו את ספרי *תיאוסופיה*, תגלו, בהיותן מתוארות מנקודת-מבט מסוימת, ממה ההתנסויות הללו לאחר המוות מורכבות. אני מתאר את מה שמופיע כאילו מקיף את הישות האנושית בין מוות ולידה חדשה. אך, כפי שלעולם לא היה שום צבע אלמלא היו עיניים לגופכם, לא היו קולות אלמלא היו אוזניים לגופכם, כפי שלא הייתם יכולים לנשום אלמלא היו לכם ריאות ולב, כך גם לאחר המוות לא הייתם מסוגלים לתפוס את מה שתיארתי **כעולם-הנפש וארץ-הרוח**, סביבתכם בעולם הרוח, אלמלא היו לכם מרקורי, ונוס, מרס, יופיטר, טלה, שור, תאומים וכן הלאה. אז, זהו האורגניזם שלכם: עם האורגניזם הקוסמי שלכם, אתם חווים את כל הדברים הללו. הירח אינו יכול עוד להחזיר אתכם, מפני שהוא היה יכול להחזירכם חזרה לגוף אתרי; אך, גופכם האתרי התפוגג בקוסמוס.

כפי שתיארתי את התהליך בספרי *תיאוסופיה*, עדיין נשאר כל-כך הרבה מהכוח אשר הונחל לישות האנושית על-ידי הירח, שלאחר המוות מוכרחים אנו לשהות פרק זמן מסוים בעולם-הנפש. אנו ממשיכים להתבונן באדמה, עד שאנו עוברים אל תוך מה שתיארתי כארץ-הרוח. שם, אנו חווים את עצמנו כאילו נמצאים מעבר לגלגל-המזלות, מעבר לתחום כוכבי-השבת. בדרך זו, אנו חיים בתקופה שבין מוות ולידה חדשה. הייתי יכול לתאר את הפרטים של כניסה זו אל תוך עולם הרוח ושל החיים בו – כניסה אשר מבוצעת מדי לילה. אך, אין להרחיק עם השימוש במושגים שאני משתמש בהם בתיאור; את הדברים הללו אפשר בקושי לבטא במושגים ארציים. אף-על-פי-כן, ביכולתי לתארם כדלקמן.

דמיינו לעצמכם כר-דשא ודמיינו לעצמכם פרחים בכר-דשא זה; מכל פרח בכר-הדשא ועל העצים, סוג של ספירלה מסתלסלת כלפי מעלה אל תוך המרחב הקוסמי. הספירלות כוללות את הכוחות שבאמצעותם הקוסמוס מווסת את צמיחת הצמחים ומשפיע עליה, על האדמה. כי, צמחים צומחים לא רק מתוך זרעיהם; צמחים צומחים מתוך הכוחות הקוסמיים הסליליים אשר מקיפים את האדמה. הכוחות הללו נוכחים גם בחורף, גם במדבר וגם כאשר אין שום צמחים. כדי להיכנס אל תוך תנועות כוכבי-הלכת בכל לילה, מוכרחים אנו להשתמש בכוחות הסליליים הללו כסולם. תוך שימוש בתכונה דמוית-הסולם של הכוחות הסליליים של הצמחים, אנו מטפסים אל תוך התנועות של העולם הפלנטרי. עם הכוח שהצמח משתמש בו כדי לצמוח כלפי מעלה, כוח אשר נובע משורשיו (אתם רואים, עליו להפעיל כוח כדי לצמוח כלפי מעלה), עם הכוח הזה, הישות האנושית נישאת אל תוך הספירה השנייה שתיארתי. כאשר מדובר

באותן התנסויות שתיארתי לכם – כאשר אנו מותקפים חרדה מסוימת ואומרים: אני דמות של ערפילים בענן הקוסמי האוניברסלי, מוכרח אני לשכון בחיק האל – כאשר אנו מתייחסים להתנסויות הללו ביחס למצבים על האדמה, אז, הנפש שוב יכולה לומר לעצמה: אני שוכנת בכל מה שמונח כמו ברכה קוסמית על שדה תבואה בפריחתו, אשר מונח על כר-דשא בפריחתו. כל דבר אשר שוקע בצמחים, חי ומבטא את עצמו בקווי הכוח הסליליים, מבטא, ביסודו של דבר, את חיק האל, את חיק האל אשר ניעור לחיים והינו פעיל בתוך עצמו. בזה, הישות האנושית חשה את עצמה משולבת בכל מקטע של שינה.

שוב, הירח מוביל אותנו חזרה אל טבענו החייתי, בעוד שכוחות הצמחים שואפים ללא הרף לשאתנו אל תוך היקום. בדרך זו, אנו קשורים לקוסמוס. בדרך זו, הקוסמוס פועל בין הירדמותנו והתעוררותנו. ועין-הלב, עין-השמש והעין האנושית עוברות את הלילה כאשר הן חשות דברים בדרך אשר דומה לדרך שבה, הבה נאמר, אנו חווים איזשהו סוג של קשר עם ישות אנושית אחרת. אך, זה לא נאמר לנו, וכן איננו חושבים על כך בכוחות עצמנו, אלא דווקא הצמחים אומרים לנו זאת, הצמחים אשר מספקים לנו סולם כדי לטפס אל העולם הפלנטרי, היכן שנכפה עלינו לצאת אל עולם גלגל-המזלות.

אדם היה יכול להתנסות בהתנסות הבאה: יש לי קשר עם אדם מסוים; החבצלות מספרות לי, השושנים מספרות לי, כי הכוחות של השושנים, הכוחות של החבצלות, הובילו אותי בדיוק אל המקום הזה. האדמה כולה הפכה לסוג של ספר-חיים אשר מאיר אותנו ביחס לעולם האנושי, העולם שבו אנו חיים, עולמן של הנפשות האנושיות.

בני-אדם מתקופות ועידנים שונים היו חוו את ההתנסויות הללו בדרכים שונות. אם תסתכלו לעבר הודו העתיקה, תראו שאלה אשר רצו לגלות משהו בשלב השינה, על-ידי קשר עם עולם הכוכבים, רצו מידע רק מאותם כוכבי-שבת וקונסטלציות אשר נמצאו מעל לאדמה בכל רגע נתון. הם מעולם לא רצו קשרים עם הקונסטלציות שמתחת, הקונסטלציות שכוחותיהן היו צריכים לעבור דרך האדמה. פשוט הסתכלו בתנוחתו של הבודהא או בתנוחתו של כל חכם אחר כלשהו מהמזרח, אשר שואף לחכמה רוחית על-ידי ביצוע תרגילים! הסתכלו בדרך שבה הוא משלב רגליים, אחת מעל לשנייה, ומתיישב עליהן. הוא משתמש בתנוחה הזאת מפני שהוא רוצה שרק גופו העליון ומה שקשור לכוכבים למעלה יהיו פעילים בתוכו. הוא אינו רוצה שמה שפועל דרכו דרך עין-השמש, שמה שפועל דרך מערכת הגפיים, יהיו פעילים בפנימיותו. הוא רוצה שהכוחות של מערכת הגפיים יסולקו, פחות או יותר. לכן, אתם יכולים לראות, בתנוחתו של כל אדם מהמזרח השואף לחכמה, כיצד הוא רוצה לפתח קשר רק עם מה שנמצא מעל לאדמה. הוא רוצה לפתח רק את אותם קשרים אשר מובילים לידיעה בתחום הנפש.

העולם היה נשאר לא-שלם אם זה היה נשאר סוג החיפוש היחיד אחר ידיעה, כי כדי לרכוש ידיעה, המין האנושי הוגבל אך ורק לתנוחתו של הבודהא. כבר במהלך עידן היוונים, הישות האנושית הייתה מוכרחה ליצור קשר עם הכוחות שבהם נתקלה כאשר היא התפתחה בכיוון של אותן קונסטלציות שבכל רגע

נתון, נמצאות מתחת לאדמה. נטייה זו נרמזת בדרך אינטימית באופן מופלא בסיפורי-האגדות היווניים. כאשר נאמר שגיבורים מסוימים ביוון ירדו אל תוך העולם התחתון, שהם חוו התקדשות, משמעות הדבר הייתה שהם התוודעו לאותם כוחות אשר פועלים באדמה. הם התוודעו לכוחות הכתוניים.

לכל עידן יש משימה מיוחדת. על-מנת ללמד בני-אדם אחרים, המתקדש מן המזרח למד בעיקר על מה שמגלים לפני הלידה, למעשה לפני ההתעברות, כלומר מה שישויות אנוש חיות בו בממלכות הנפש-והרוח לפני ירידתן אל תוך העולם הארצי. מה שיוצא אלינו בדרך מפוארת כזאת מהכתבים המזרחיים ומהשקפת-העולם המערבית, מגיע אלינו מפני שבני-אדם בעבר יכלו לראות את החיים שישויות אנוש ניהלו, בטרם ירדו אל האדמה.

ביוון, בני-אדם החלו להכיר את הכוחות אשר היו תלויים באדמה עצמה: אורנוס וגאיה. גאיה, האדמה, מופיעה בתחילת הקוסמולוגיה היוונית. היוונים תמיד שאפו לגלות, לדעת, את מיסטריות האדמה עצמה, מיסטריות אשר היו, כמובן, גם מיסטריות קוסמיות אשר פעלו על האדמה. היוונים רצו לדעת על המיסטריות של העולם התחתון. כך, היוונים פיתחו קוסמולוגיה נכונה.

חישבו כמה מעט היסטוריה (כפי שאנו מכנים אותה) הייתה ברשות היוונים. יחד עם זאת, לאדם מהמזרח לא הייתה כלל היסטוריה. היוונים התעניינו הרבה יותר במה שהתרחש כאשר האדמה התעצבה בקוסמוס ומאוחר יותר כאשר הכוחות הפנימיים של האדמה, הכוחות הטיטניים, לחמו נגד כוחות אחרים. היוונים הצביעו על הכוחות הרוחניים הענקיים ורבי-העוצמה הללו אשר יוצרים את היסוד למצבים ארציים שבהם האנושות מסובכת כל-כך. בעידן החדש מוטל עלינו להבין את ההיסטוריה ולהיות מסוגלים להצביע על כך שהאנושות נוצרה מתוך מצב של ראייה רוחית עתיקה, דמוית-חלום, שעתה הגענו לתודעה בעלת גוון אינטלקטואלי אשר רק צבועה במיתולוגי. עתה, אנו מוכרחים לפלס את דרכנו מתוך תודעה זו ולהגיע שוב לראיית עולם הרוח.

תקופה נוכחית זו מסמלת את המעבר להתנסות מודעת של עולם הרוח שאפשר להשיג רק על-ידי מאמץ. לשם כך, מוכרחים אנו, מעל לכול, לבחון את ההיסטוריה. לכן, בתנועה האנתרופוסופית שלנו, סקרנו שוב ושוב את התקופות ההיסטוריות השונות החל בתקופתנו שלנו, כל הדרך לאחור, עד לזמן שבו ישויות אנוש עדיין קיבלו ידיעה מישויות עילאיות על-ארציות. עקבנו אחר ההתפתחות ההיסטורית של האנושות.

הידיעה החיצונית בתקופתנו רואה את ההתפתחות ההיסטורית הזאת של האדם בדרך מופשטת לגמרי. כמה מופשטים הקווים אשר נמתחים כאשר בני-אדם בימינו מפתחים ידיעה של היסטוריה! בני-אדם מזמנים עתיקים עקבו אחר היסטוריה עטופה במיתוסים, היסטוריה אשר כללה את הטבע והמאורעות שלו. איננו יכולים עוד לעשות זאת. אך, בני-אדם עדיין לא רכשו כושר אשר יניע אותם לשאול: איך היה כאשר הישויות האנושיות הראשונות קיבלו חכמה מישויות עילאיות יותר? ואיך היה כאשר אותה חכמה הלכה

ודעכה בהדרגה? איך היה כאשר אל בעצמו ירד כדי להתגשם בגוף אנושי דרך מיסטריות גולגתא, כדי להגשים שליחות קוסמית כבירה על האדמה, כך שהאדמה תוכל לקבל את משמעותה?

התיאולוגיה כולה של המאות התשע-עשרה והעשרים, סובלת מאי-יכולת להבין את המשמעות הרוחית של הכריסטוס. אתם רואים, מדע-ההתקדשות המודרני מוכרח להביא את ההבנה הזאת. מוכרח להיות מדע-התקדשות מודרני אשר יכול לחדור שוב אל תוך עולם הרוח, אשר יכול לדבר שוב על לידה ומוות, על החיים שבין לידה ומוות ועל החיים שבין מוות ולידה חדשה, ועל החיים של הנפש האנושית בשינה בדיוק כפי שדיברנו כאן היום בינינו לבין עצמנו. שוב, מוכרח להתאפשר לאדם לדעת על צד שני, רוחי, זה של הוויית-הקיום. ההתקדמות כולה של המין האנושי תתאפשר רק אם ישויות אנוש תתוודענה גם לצד שני זה של הוויית-הקיום.

פעם, בחיפוש אחר ידיעה, בני-אדם פנו רק אל העולמות העליונים. אפשר בקלות להבחין בזה בתנוחתו של הבודהא. מאוחר יותר, בני-אדם הגיעו לקוסמולוגיה שלהם על-ידי כך שהיא פוענחה מתוך התפתחות האדמה; הם היו מתקדשים במיסטריות היווניות הכתוניות, כקטעים במיתולוגיות היווניות אשר ספרו שוב ושוב. עתה, משסודות השמים וסודות האדמה נחקרו במדע-ההתקדשות העתיק, אנו זקוקים למדע-התקדשות מודרני אשר יכול לנוע הלך ושוב, בין השמים והאדמה, אשר יכול לפנות בשאלה אל השמים כאשר ברצונו לדעת משהו על האדמה ויכול לפנות בשאלה אל האדמה כאשר ברצונו לדעת משהו על השמים.

אם רשאי אני לומר זאת, בכל הצניעות, כך מנוסחות השאלות והן מקבלות מענה ראשוני בספרי מדע הנסתר בקווים כלליים. שם, נעשה ניסיון לתאר את מה שהישות האנושית המודרנית זקוקה לו, בדיוק כפי שאנשי המזרח הקדומים הזדקקו למיסטריות השמים והיוונים הזדקקו למיסטריות האדמה. בעידן הנוכחי שלנו, עלינו לבחון כיצד הדברים מסתדרים עם התקדשות מודרנית זו ועם הקשר שלהם לאדם המודרני.

על-מנת לאפיין בקצרה את המשימות אשר יוצרות את היסוד של התקדשות מודרנית, אומר עתה משהו שכבר יכולתי לומר לאחדים מכם באוקספורד במהלך ימי ביקורי באנגליה. כלומר, ברצוני להתחיל בכך שאציין שבעוד שהיה חשוב לרוב המתקדשים העתיקים לשאת מבטם כלפי מעלה אל עולם הרוח שממנו האדם ירד כאשר הוא התעטף בגוף ארצי, ובעוד שעבור מתקדשים מאוחרים יותר דברים כאלו כפי שאפיינתי על-ידי כך שציינתי שציורים יוונים של הירידה אל תוך העולם התחתון, היו חשובים, זוהי חובתה של ההתקדשות המודרנית, כפי שכבר אמרתי, לחפש, כידיעה, אחר הקשר הריתמי בין השמים והאדמה.

אפשר להגשים זאת רק אם מתייחסים לדברים הבאים. לבטח מוכרחים אנו להכיר את השמים ולבטח מוכרחים אנו לדעת את האדמה. אך, מוכרחים אנו להתבונן גם בישות האנושית, שבה, בקרב כל הישויות שמסביבנו, השמים והאדמה פועלים יחדיו כדי ליצור אחדות. מוכרחים אנו להתבונן – כלומר, עם

עין-השמש שלנו, עם עין-הלב שלנו, עם העין האנושית כולה – מוכרחים אנו להתבונן בישות האנושית. הישות האנושית! כי, האנושות כוללת אינספור סודות נוספים מלבד העולמות שאנו יכולים לקלוט עם איברי-התפיסה החיצוניים שלנו, שאנו יכולים להסבירם עם אינטלקט אשר כבול לחושים. משימתה של ידיעת-ההתקדשות בימינו היא לדעת את הישות האנושית מבחינה רוחית. ברצוני לומר שמדע-ההתקדשות רוצה לדעת כל דבר מהסיבה הבאה: כדי להבין את הישות האנושית על-ידי ידיעה על העולם כולו, על-ידי ידיעה על הקוסמוס כולו.

עתה, השוו את מצבו של מתקדש בימינו למצבו של מתקדש קדום. בגלל כל היכולות אשר היו קיימות בנפש של האנושות העתיקה, המתקדש היה יכול לעורר זיכרונות מהזמנים אשר קדמו לירידה אל תוך גוף ארצי. זוהי הסיבה לכך שההתקדשות של האדם העתיק הייתה התעוררות של זיכרונות קוסמיים. לאחר מכן, עבור היוונים, משמעותה של התקדשות הייתה התבוננות בטבע. מתקדשים מודרניים עסוקים בידיעת הישות האנושית באופן ישיר כישות רוחית. עתה, מוכרחים אנו לרכוש את היכולת להשתחרר מאחיזתה של האדמה, מהכבלים אשר קושרים אותנו לעולם. ברצוני לחזור על דוגמה שנתתי לאחרונה.

לייסד קשר עם נפשות אשר חצו את שער המוות, אשר עזבו את האדמה, בין אם לאחרונה ובין אם לפני זמן רב, הינו אחת המשימות הקשות ביותר של ידיעת-ההתקדשות. ברם, אפשר להשיג קשר כזה על-ידי כך שמעוררים את הכוחות אשר טמונים עמוק יותר בנפש. ברם, כאן מוכרחים אנו להבין בבירור שעלינו להרגיל את עצמנו, באמצעות תרגילים, לשפה שעלינו לדבר בה עם המתים. שפה זו, ברצוני לומר, היא במובן מסוים, צאצא של שפה אנושית. אך, היינו לגמרי סוטים מדרכנו, אילו היינו חושבים ששפה אנושית זו הייתה יכולה לסייע לנו כאן בטיפוח קשר עם המתים. הדבר הראשון שאנו מוכרחים להיעשות מודעים לו הוא שהמתים מסוגלים להבין לזמן קצר בלבד את מה שחי כשמות-עצם בשפת האדמה. מה שמבוטא כדבר מסוים, דבר מוגמר, האפיון של שם-עצם אינו קיים עוד בשפת המתים. בשפת המתים, הכול קשור לפעילות ולתנועה. זוהי הסיבה לכך שאנו מגלים לאחר פרק זמן מסוים לאחר שהישות האנושית חצתה את שער המוות, שיש לה תחושה ממשית רק לפעלים. כדי לתקשר עם המתים, מוכרחים אנו, לפעמים, להפנות אליהם באופן ישיר שאלה שאותה ננסה בדרך כזו שתהיה מובנת להם. לאחר מכן, אם נדע כיצד להיות קשובים, התשובה תבוא לאחר פרק זמן מסוים. בדרך-כלל, לילות ספורים מוכרחים לעבור לפני שהאדם המת יוכל לתת לנו תשובה לשאלתנו. אך, תחילה אנו מוכרחים למצוא את דרכנו בשפת המתים; לבסוף, השפה תופיע בפנינו, השפה שיש בעצם למתים, השפה שהמתים צריכים להשתמש בה לאחר המוות, בהתרחקה מן האדמה עם חיי-הנפש שלה בכללותם. עלינו למצוא את דרכנו אל שפה שאינה מעוצבת כלל על-פי מצבים ארציים, אלא היא דווקא שפה אשר נובעת מרגשות, מהלב. זהו סוג של שפה של הלב. כאן, השפה מעוצבת בדרך שבה תנועות או קולות אשר מביעים רגשות מעוצבים בשפה האנושית. למשל, אנו נדהמים ממהו, אנו אומרים 'אהה!' או כאשר אנו רוצים להתכנס בתוך עצמנו, אנו משמיעים

את הקול 'אִי'. רק במקרים כאלו שקולות ושילובי קולות מקבלים משמעות, משמעותם האמיתית. וכאשר מתחילים במקרים כאלו, השפה הופכת למשהו שאינו נשמע עוד כבול לאיברי-הדיבור. היא עוברת טרנספורמציה לכדי מה שתיארתי זה עתה, **שפה של הלב**. לאחר שלמדנו את השפה הזאת אשר עברה טרנספורמציה, הכוחות אשר נובעים מן הפרחים, מוסרים לנו מידע על המין האנושי ואנו עצמנו מתחילים לדבר עם מה שנובע מהפרחים. כאשר אנו נכנסים אל תוך פרחי הצבעונים עם כוחות-הנפש שלנו, אנו מבטאים, באימגינציה של הצבעוני, את מה שמבוטא כאן על האדמה בעיצוב מילים. אנו מתפתחים בהיבט הרוחי של כל דבר ודבר.

מהדוגמה של השפה, אשר אופיינה עתה, אתם רואים שהישות האנושית, לאחר שחצתה את שער המוות, נכנסת אל תוך מצבים שונים לגמרי של הוויה. אתם רואים, אנו באמת יודעים מעט מאוד על ישות אנושית אם אנו יודעים רק את ההיבט החיצוני שלה; מדע-ההתקדשות המודרני מוכרח לדעת גם את היבטה השני. זה מתחיל בשפה. אפילו הגוף האנושי, כפי שהוא מתואר אם תקראו את הספרות הרלוונטית, הופך למשהו אחר בעבורנו. כאשר אנו מעמיקים במדע-ההתקדשות, הגוף נעשה עולם בפני עצמו.

בעוד שמתקדש בזמנים העתיקים עורר מחדש בבני-אדם יכולת אשר אבדה, בעוד שהוא העלה לזיכרון את מה שהם חוו לפני ירידתם אל האדמה, מתקדש בעידן נוכחי זה מוכרח לעשות משהו חדש לגמרי, משהו אשר מציג התקדמות של הישות האנושית, שעדיין יהיה לו משמעות עבורנו כאשר האנושות עצמה תעזוב, באחד הימים, את האדמה, אכן, כאשר האדמה אף לא תהיה נוכחת בקוסמוס. זוהי משימתו של מדע-ההתקדשות המודרני. מתוך הכוח הזה שמדע-ההתקדשות המודרני מוכרח לומר את דברו.

כידוע לכם, מדע-ההתקדשות נוגע מדי פעם בהתפתחות הרוחית של האדמה. זה קרה שוב ושוב. מדע-ההתקדשות שאנו זקוקים לו, רואה למעשה רק התחלה בהנחות של המדע המודרני. מדע-ההתקדשות יעמוד יותר ויותר למבחן. תזדקקו לכוח כדי לעבור את כל מה שניצב נגד המדע המודרני. לפני ההתקדשות המודרנית, שהינה שיח עם כוחות על-חושיים, אשר קיבלה לראשונה את כוחה ההולם בשליש האחרון של המאה התשע-עשרה, הכוחות היריבים כבר פעלו ליצירת מצב, בדרכים רבות מצב לא-מודע, של תרבות אנושית, אשר למעשה מסתכם בהשמדה מוחלטת של ההתקדשות המודרנית.

חישבו רק כמה נפוץ נעשה להגיב לכל דבר אשר מופיע בעולם כדיעה במילים: זוהי ההשקפה שלי. בני-אדם אומרים: "זוהי השקפתי", בלי שהם עברו איזשהו סוג של התפתחות. כל אדם אמור לגרום לכך שהשקפתו תיחשב מהמיקום שבו הוא בדיוק עמד בעודו מדבר. בני-אדם נעלבים, אף כועסים, כאשר מוזכרת ידיעה עילאית, ידיעה שאפשר לרכוש אך ורק על-ידי עבודה של התפתחות עצמית.

כאשר הופיעה האפשרות של רכישת התקדשות מודרנית, בעיקר בשליש האחרון של המאה התשע-עשרה, כוחות יריבים כבר היו בפעולה. מעל לכול, הם רצו לנרמל בני-אדם לאותה רמה, גם

בממלכת הרוח. ישנם בני-אדם רבים שהייתי יכול להזכיר שזרכם פעלו אותם אויבים של ההתקדשות המודרנית.

ידידי היקרים, מוכרחים אתם להאמין בכך שהמילים שעליי לומר מתוך הרוח של מדע-התקדשות זה, מוכרחים להשמיע גם את הדרך שהם עוברים מנקודת-המבט של המצבים הרגילים כאן על האדמה. אם אנסה להבהיר עבורכם כיצד הקולות של השפה האנושית משתנים כאשר אמורים להשתמש בשפה בנוכחותן של ישויות העולם הרוחי, אז לא תבינו אותי שלא כהלכה כאשר אומר: אני עצמי לעולם לא אבין שלא כהלכה את המשמעות הגדולה אשר מבוטאת מנקודת-מבט ארצית גרידא, על-ידי מישהו כמו רוסו; ואם אדבר אך ורק מנקודת-מבט ארצית, אתחיל בכל ההתלהבות לשבח את רוסו ולדבר בזכותו, כפי שאחרים מדברים עליו.³⁴ אבל, אם עליי לנסות לעטוף במילים ארציות את מה שידיעת-התקדשות אומרת ביחס לרוסו, יהיה עליי לומר שעם הנרמול שלו, עם ההשתוות הרוחית שלו, רוסו מייצג את הקשקשן העליון של התרבות המודרנית.

זהו משהו שהאנושות אינה יכולה להטמיע באופן מיידי, שאפשר לכנות מנקודת-מבט ארצית מישהו כמו רוסו, רוח דגולה, אישיות דגולה, אך – אם נרצה באמת להכיר את האדם הזה באמצעות מדע-ההתקדשות המודרני (היכן שמוכרחים אנו לדעת את השמים והאדמה ולתאר את הריתמוס ביניהם משני הצדדים) נהיה מוכרחים לקבל את התואר 'קשקשן עליון' מנקודת-מבטה של ההתקדשות. רק ההרמוניה של מה שמהדהד מהצד האחד ומהצד השני מוביל לידיעה אמיתית של הישות האנושית. כי, ידיעה אמיתית זו של הישות האנושית מוכרחה להתבסס על אותה חכמה שעליה התבססו המתקדשים העתיקים: *Ex deo nascimur*. כל היזכרות מוכרחה להתבסס על מה שבא לעברנו כאשר אנו מתבוננים בעולם, היכן שאפשרנו, כפי שתיארתי את התהליך, באופן לא-מודע לכריסטוס להיות המנהיג שלנו. אך, מוכרחים אנו להעלותו, יותר ויותר, אל תוך תודעתנו. אז, נוכל לזהות את אשר משתייך למוות בעולם כניצב תחת הנהגתו של הכריסטוס. אז, נוכל לזהות שאנו חיים בעולם המתים עם הכריסטוס:

In Christo morimur

לבסוף, היות שאנו שקועים בקבר של האדמה ושל חייה, אנו חווים עם הכריסטוס את התחייה ואת

Per spiritum sanctum reviviscimus: שליחת הרוח:

המתקדש המודרני מוכרח לשאוף, מעל לכול, אל *Per spiritum sanctum reviviscimus* זה. אם תיקחו בחשבון את העצה הזאת ותשוו אותה לגישה המודרנית אשר נובעת מהמדע, תזהו שעדיין תהיה התנגדות עזה, אולי סוג כזה שאינכם יכולים אפילו לדמיין לעצמכם כיום, אשר יקבל את הצורה של פעולות

³⁴ ז'אן ז'ק רוסו, 1778-1712, פילוסוף צרפתי. עיצב את הרומנטיקה. בטענו שבני-אדם טובים מטבעם ונעשים מושחתים על-ידי הציביליזציה, רוסו הגן על חוזה חברתי כדי לקיים את ריבונות בני-האדם ככוליות.

ומעשים חיצוניים, שמעל לכול תהיה להם נטייה להפוך את מדע-ההתקדשות לבלתי-אפשרי לחלוטין. מה שברצוני להשאיר בלבכם, בנפשכם, בדוברי בחוג אינטימי זה של חברים, הוא הדבר הבא: באמצעות התיאורים אשר ניתנים על-ידי מדע-ההתקדשות המודרני, ברצוני לעורר כוח כך שבני-אדם ספורים יהיו קיימים למעשה בעולם, אשר יוכלו למצוא את המקום ההולם בין מה שרוצה להיכנס אל תוך העולם הארצי מעולמות הרוח ומה שרוצה, מכיוון העולם הארצי, שיהיה בלתי-אפשרי לרוחניות לחדור אל תוך חיי-האדמה. זה מה שרציתי להביא לתשומת-לבכם בחוג אינטימי זה של חברים. כבר ניתנה הזדמנות לדבר בהרצאה פומבית יותר, כמו זו שיכולנו לקיים, לשביעות-רצוני, באוקספורד. היות שניתנה הזדמנות לתאר את ההיבט החיצוני, כך גם בהיבט האזוטרי מוכרחים לטפל בחוג קטן זה, גם אותו יש לתאר. אני מאמין שטוב יהיה אם תוכלו להרחיק אל מעבר לעובדה שיש דברים רבים אשר נשמעים סותרים כאשר אני מדבר מתוך עולמות הרוח. עליו להישמע סותר מפני ששפתם של עולמות הרוח שונה מאוד מכל שפה ארצית. מה שלמעשה צריך לבטאו באופן שונה, אפשר לבטאו בשפה ארצית רק עם הפעלה נמרצת של כוח. לכן, העניין צריך להיות מובן אם דברים אחדים מהממים כאשר הם מופיעים באופן בלתי-אמצעי כתיאור פשוט של עולמות הרוח.

ידידי היקרים, בנוסף לאפיון הכוונה היסודית אשר ניצבה מאחורי ההרצאה היום, ברצוני להביע את שביעות-רצוני העמוקה מזה שיכולתי להיות כאן ולדבר בפניכם בלונדון. זה תמיד מביא נחת-רוח. כפי שכבר אמרתי, אנו מגיעים לכאן רק לעתים רחוקות. מי ייתן שמה שאנו יכולים לייסד בלבנו, בנפשנו, בהתכנסויות נדירות כאלה, ייצור אחווה אשר מוכרחה תמיד להתקיים בקרב אלו אשר מכנים את עצמם אנתרופוסופים – אחווה של לבבות ונפשות אשר מתפשטת על-פני העולם כולו. ההרצאה היום ניתנה עם מטרה זו לנגד עינינו, שנשתמש בפרקי זמן קצרים כאלה כשאיפה לאחווה הגדולה ביותר אשר תאחד את כל הלבבות שלנו ואת כל הנפשות שלנו. וכדי לתעד, כביכול, את הכוונה הזאת, ברצוני להוסיף את המילים הבאות. בדוברי מתוך הלך-רוח זה, ברצוני לומר: הבה נישאר יחד, ידידי היקרים, גם אם אנו עוזבים עכשיו והולכים איש איש לדרכו.

*

רשימת ספרים בהוצאת בדולח

רשימת הספרים בהוצאת בדולח מופיעה באתר:

<https://bdolah-books.wixsite.com/bdolah-books>